

Päivi Kujala, Kirsi Kyllönen & Taina Väre

Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntaudistuksessa -hanke

Pilotteina Pirkanmaa ja Kainuu

Loppuraportti

Hanke	Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntauudistuksessa, Rural proofing as a tool for Regional Government Reform
Hallinnoija	Suomen Kuntaliitto
Hankkeen johtaja	Jarkko Huovinen, johtaja, Alueet ja yhdyskunnat, Suomen Kuntaliitto
Hankkeen yhteyshenkilö	Taina Väre, erityisasiantuntija, Alueet ja yhdyskunnat, Suomen Kuntaliitto p. 050 4627 279, e-mail taina.vare(at)kuntaliitto.fi
Muut yhteistyötahot	Maaseutupolitiikan sihteeristön ja teemaverkoston asiantuntijat sekä Pirkanmaan ja Kainuun pilottimaakunnat
Hankkeen kesto	8/2017–11/2018
Hankkeen rahoittaja	Maa- ja metsätalousministeriö on rahoittanut hankkeen Makeran valtakunnallisiin maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeisiin suunnatuista varoista Maaseutupolitiikan neuvoston asettaman hankeryhmän esityksestä.

Kansikuva: Eveliina Härkönen

ISBN 978-952-293-643-1 (pdf)

© Suomen Kuntaliitto

Helsinki 2019

Suomen Kuntaliitto

Toinen linja 14, 00530 Helsinki

PL 200, 00101 Helsinki

Puh. 09 7711

www.kuntaliitto.fi

Sisältö

Tiivistelmä.....	5
OSA 1	
MAASEUTUVAIKUTUSTEN ARVIOINTI TYÖKALUNA MAAKUNTAUUDISTUKSESSA	7
1 Maakunta- ja sote-uudistuksesta lyhyesti.....	7
2 Maaseutuvaikutusten arviointi (MVA) – miksi sitä tarvitaan maakunta- ja sote-uudistuksessa?	10
3 Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntauudistuksessa -hanke ja tavoitteet	12
3.1 Hankkeen ohjausryhmä	13
4 Hankkeessa toteutetut MVA-prosessit	15
4.1 Pilottimaakuntien asiantuntijaryhmät	16
4.2 Pilottien toiminnan dokumentointi	16
4.3 Arvioitavien teemojen valinta ja kysymyspatteriston muokkaus.....	17
4.4 Uudistuksen valmisteluaineistoihin tutustuminen ja keskustelut valmistelijoiden kanssa	17
4.5 Avoimet teematilaisuudet ja niissä käytetyt osallistavat menetelmät	18
4.6 Uudistuksen valmisteluryhmien kokouksiin osallistuminen	19
4.7 Pilottien yhteinen MVA-kysely	19
4.8 Hankkeen tulosten esittely	19
5 MVA-kyselyn toteutus ja tulokset	21
5.1 Kyselyn tausta ja tavoitteet	21
5.2 Maakunta- ja sote-uudistuksen vaihe kyselyn toteuttamisen hetkellä	21
5.3 Kyselyn kohderyhmät ja toteutus	22
5.4 Yhteenveto kyselyn tuloksista ja johtopäätöksistä	22
6 Hankkeen tulokset – yhteenvetoa ja pohdintaa	26
6.1 Maaseutuvaikutusten arvioinnin politiikkasuositukset maakunta- ja sote-uudistuksen valmisteluun ja tuleville maakunnille.....	26
6.2 Toteutettu MVA-prosessi ja käytetyt menetelmät kaavioina.....	29
6.2 Yhteenveto ja pohdinta	30
6.3 Arviointia hankkeen tavoitteiden toteutumisesta.....	32
6.4 Arviointia hankkeen vaikutuksista maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelussa.....	34
6.5 Suosituksia jatkotoimenpiteiksi	35
Lähdeluettelo	37
OSA 2	
KAINUUN PILOTIN LOPPURAPORTTI	39
Hankkeen yhteiset tavoitteet	40
Kainuun pilotin toimenpiteet.....	40
Syksyn 2017 toiminta	41
Kevään 2018 toiminta.....	42
Syksyn 2018 toiminta	45
Kainuun asiantuntijaryhmän itsearviointi.....	45

Politiikkasuositukset	46
OSA 3	
PIRKANMAAN PILOTIN LOPPURAPORTTI.....	67
Hankkeen yhteiset tavoitteet	68
Pirkanmaan pilotin toimenpiteet.....	68
Syksyn 2017 toiminta	69
Kevään 2018 toiminta.....	69
Pirkanmaan asiantuntijaryhmän itsearviointi.....	71
Politiikkasuositukset	72
RAPORTIN LIITTEET	
Liite 1. Sähköinen (Webropol) maaseutuvaikutusten arviointi -kyselylomake.....	96
Liite 2. Sähköisen kyselyn vastaukset kysymyksittäin	103
Liite 3. Hankinta-asioiden osalta yhteenveto sähköisen kyselyn avoimista vastauksista....	119
Liite 4. Digitalisaation osalta yhteenveto sähköisen kyselyn avoimista vastauksista.....	122
Liite 5. Demokratian osalta yhteenveto sähköisen kyselyn avoimista vastauksista.....	126

TIIVISTELMÄ

Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntauudistuksessa -hanke oli pilotti-hanke, joka toteutettiin maakunta- ja sote-uudistuksen valmisteluvaiheessa vuosina 2017 ja 2018. Hankkeen tavoitteena oli varmistaa osaltaan, että maakunta- ja sote-uudistuksessa huomioidaan asiat, joilla on keskeinen merkitys maaseudun tulevaisuuteen eli maaseudun palveluihin, elinvoimaan sekä demokratiaan, sekä uudistuksen valmisteluvaiheessa että uusien maakuntien toiminnassa. Hankkeen toisena tavoitteena oli maaseutuvaikutusten arvioinnin (MVA) käyttöönoton edistäminen sekä MVA-tökalun kehittäminen siten, että se olisi tulevaisuudessa normaali käytäntö päätöksenteossa eri tasoilla. Hanke oli Suomen Kuntaliiton hallinnoima ja Maa- ja metsätalousministeriön rahoittama valtakunnallinen kehittämishanke (Makera).

Hankkeen pilottimaakunniksi valittiin kaksi erilaista maakuntaa, Kainuu ja Pirkanmaa. Maaseutuvaikutusten arviointia tehtiin ennakoarviointina uudistuksen valmistelun aikana. Pilotit kokosivat omat asiantuntijaryhmänsä, jotka ohjasivat ja toivat oman toimialansa asiantuntemusta arviointityöhön. Kainuussa ja Pirkanmaalla MVA-prosessien toimenpiteet olivat lähes samanlaiset, mutta toteutusaikataulu ja tavat vaihtelivat. Molemmissa maakunnissa tehtiin tiivistä yhteistyötä maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelijoiden kanssa koko arviointiprosessin ajan. MVA-prosessit sisälsivät mm. yhteistyötä uudistuksen valmisteluryhmien kanssa, yhteisen sähköisen kyselyn, osallistavia yleisötilaisuuksia sekä tiedottamista.

Piloteissa huomattiin, että vaikka maakunnat ovat erilaisia, ovat asukkaiden, yrittäjien ja järjestöjen tarpeet hyvin samanlaisia. Kuitenkin, alueiden eroista johtuen, haasteiden ratkaisutavat voivat vaihdella. Siksi maakuntien ja kuntien mahdollisuudet paikkaperustaiseen kehittämiseen sekä eri alueiden vahvuuksien hyödyntämiseen tulee varmistaa uudistuksessa. Hankkeessa tehdyn sähköisen kyselyn ja pidettyjen työpajojen tulosten perusteella keskeisimpiä asioita tulevan maakunnan toiminnassa maaseudun kannalta arvioitiin olevan palveluverkon rakentuminen, maakunnan hankintakäytännöt, digitalisaation hyödyntäminen, demokratian toteutuminen, tieverkoston ja teiden kunto sekä läpileikkaavana kysymyksenä rahoituksen riittäminen.

Vaikka epävarmuus uudistuksen toteutumisesta ja aikataulusta heijastui arviointiprosessissa, hanke edisti osaltaan MVA-tökalun hyödyntämistä ja kehittämistä. Erityisesti pilottimaakunnissa toimijat tulivat tietoiseksi maaseutunäkökulmasta sekä MVA-tökalun hyödyntämisestä ja merkityksestä. Molemmissa pilottimaakunnissa maaseutunäkökulma on otettu mukaan maakuntauudistukseen liittyvään strategiatyöhön hankkeessa kehitettyä MVA-mallia hyödyntäen. Lisäksi pilottimaakuntien palvelulupauksen laadinnassa tullaan soveltamaan maaseutuvaikutusten arviointinäkökulmaa. Maaseudun huomioiminen uuden maakunnan suunnittelussa vaikuttaa maaseudun elinoloihin pitkällä aikajänteellä ja on yksi hankkeen merkit-

tävimmistä saavutuksista. Lopputuotoksena molemmissa piloteissa koottiin maakunnalliset politiikkasuositukset sekä maakunta- ja sote-uudistuksen valmisteluun että myöhemmin uusille maakunnille hyödynnettäviksi. Poliittisuositukset koottiin arviointiprosessin aikana kootun materiaalin pohjalta ja jatkossa ne levitetään asiantuntijoiden ja päättäjien käyttöön. Poliittisuositukset nostavat esille ne asiat ja haasteet, joita erityisesti tulee käsitellä muutosprosessien eri vaiheissa.

Maakunnallisten politiikkasuositusten pohjalta laadittiin valtakunnalliset politiikkasuositukset painottaen erityisesti maaseutuvaikutusten arviointi -menetelmän käyttöönottoa tulevissa maakunnissa. Lisäksi hanke kokosi suosituksia jatkotoimenpiteiksi. Pilottien kokemuksista ja toteutetuista MVA-prosesseista tiedotetaan laajasti. Hankkeen jälkeen Maaseutupolitiikan sihteeristö ja verkostot tiedottavat ja pitävät yllä keskustelua omien kanaviensa kautta sekä maaseutuvaikutusten arvioinnin merkityksestä ja hyödyntämisestä, että laadituista politiikkasuosituksista. MVA-materiaali kootaan Maaseutupolitiikka.fi-sivuille. Jatkossa tulee edelleen huolehtia siitä, että kaikilla tasoilla, valtio-, maakunta- ja kuntatasolla, uudistuksen valmistelijat ja päättäjät ovat sekä tietoisia maaseutuvaikutusten arvioinnin merkityksestä, maaseudun erityispiirteistä ja tarpeista, että etsivät niihin sopivia ratkaisuja.

OSA 1

MAASEUTUVAIKUTUSTEN ARVIOINTI TYÖKALUNA MAAKUNTAUUDISTUKSESSA

1 Maakunta- ja sote-uudistuksesta lyhyesti

Maakunta- ja sote-uudistuksessa (myöhemmin myös uudistus) perustetaan uudet maakunnat, uudistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon rakenne, palvelut ja rahoitus sekä siirretään maakunnille uusia tehtäviä. Uudistuksen on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2021 alkaen. Valtioneuvosto julkisti lakiluonnokset asiakkaan valinnanvapaudesta sekä maakunta- ja sote-laista 21.12.2016.

Uudistuksen tavoitteena on tarjota ihmisille nykyistä yhdenvertaisempia palveluja, vähentää hyvinvointi- ja terveyseroja sekä hillitä kustannusten kasvua. Peruspalveluja vahvistetaan ja digitaalisia palveluja hyödynnetään paremmin. Valtio vastaa ensisijaisesti tulevien maakuntien rahoituksesta. Sosiaali- ja terveydenhuollon monikanavainen rahoitus yksinkertaistetaan ja ihmisten valinnanvapautta palveluissa lisätään. Uudistuksen tavoitteena on kuroa umpeen iso osa julkisen talouden kestävyysvajeesta. Hallituksen 10 miljardin euron säästötavoitteesta noin 3 miljardia euroa on tarkoitus saada sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksista vuoteen 2029 mennessä.

Uudistuksen myötä Suomen julkinen hallintomalli muuttuu merkittävästi, kun noin 190 kuntien välistä tai muuta organisaatiota korvautuu 18 maakunnalla. Jatkossa Suomen julkinen hallinto järjestetään kolmella tasolla, jotka ovat valtio, maakunta ja kunta. Uudessa kolmetasoisessa hallinnossa on:

- 1) kunta paikallisia tehtäviä varten, paikallisen osallistumisen ja vaikuttamisen yhteisönä sekä väestön terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä varten,
- 2) maakunta sote-palveluiden järjestämistä ja muita alueellisia tehtäviä varten sekä niihin liittyvän osallistumisen ja vaikuttamisen yhteisönä,
- 3) valtio valtakunnallisia tehtäviä varten sekä perusoikeuksien, oikeusvaltion ja yleisen turvallisuuden turvaamista varten.

Kaikilla näillä tasoilla hallinnon toiminnasta ja taloudesta päättävät ja ovat vastuussa vaaleilla valitut ylimmät päättäjät. Lakiluonnoksen mukaan uudistuksen myötä kuntien ja kuntayhtymien palveluksesta maakuntien palvelukseen siirtyy yhteensä noin 215 000 työntekijää. (Valtioneuvosto 2018.)

Hallituksen linjauksen mukaisesti on päätetty, että perustettaviin itsehallinnollisiin maakuntiin tullaan siirtämään seuraavat tehtävät (Valtioneuvosto 2016). Näistä tehtävistä kaikki koskettavat maaseutua joko suoraan tai ainakin välillisesti. Koska hank-

keen resurssit ja aikataulu huomioiden piloteissa ei voitu huomioida kaikkia maakunnille tulevia tehtäviä, arviointiprosessiin valittiin maaseudun kannalta oleellimmat tehtävät. Maakunnille siirtyvät tehtävät Rannan ym. (2017) muotoilemana ovat:

- 1) Sosiaali- ja terveydenhuolto
- 2) Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen ja ehkäisevän päihdetyön asiantuntijatuki kunnille ja ehkäisevät palvelut
- 3) Alueellinen alkoholihallinto
- 4) Pelastustoimi
- 5) Terveydensuojelu, tupakkavalvonta, elintarvikevalvonta sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta ja eläinlääkäripalvelut
- 6) Maatalous ja maaseudun kehittäminen
- 7) Maataloustuotteiden markkinajärjestelyt, maatalouden tuotantopanosten turvallisuus, laatu ja käyttö sekä kasvinterveyden valvonta
- 8) Kalatalous ja vesitalous
- 9) Aluekehittämisviranomaisen tehtävät, alueen, sen elinkeinoelämän ja innovaatioympäristöjen kehittäminen ja rahoittaminen, näihin liittyvä koulutus ja osaamisen kehittäminen, kulttuurin edistäminen, yritys-, työ- ja elinkeinopalvelujen järjestäminen sekä kotoutumisen edistäminen
- 10) Alueellisen lyhyen, pitkän ja keskipitkän aikavälin koulutustarpeiden ennakointi ja alueellisten koulutustavoitteiden valmistelu
- 11) Maakunnan suunnittelu ja maakuntakaavoitus
- 12) Kuntien alueiden käytön suunnittelun ja rakennustoimen järjestämisen edistäminen
- 13) Luonnon monimuotoisuuden suojelun edistäminen ja kulttuuriympäristön hoito
- 14) Liikennejärjestelmän toimivuus, liikenneturvallisuus, tie- ja liikenneolot, alueellinen tienpito, maankäytön yhteistyö sekä toimintaympäristöä koskevien tietojen tuottaminen valtakunnalliseen liikennejärjestelmäsuunnitteluun
- 15) Vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyyn liittyvät valvontatehtävät
- 16) Alueellisen liikuntaneuvoston asettaminen yhteistyössä muiden maakuntien kanssa sekä liikunnan edistäminen maakunnassa alueellisen liikuntaneuvoston toiminnan kautta sekä ulkoilureittitehtävät
- 17) Maakunnallisen identiteetin edistäminen alueella yhteistyössä alueen muiden toimijoiden kanssa
- 18) Kulttuuria koskevien suunnitelmien ja kehittämistoimenpiteiden yhteensovittaminen osana maakuntastrategian ja -ohjelman sekä maakuntakaavoituksen toteuttamista
- 19) Vesihuollon edistäminen ja suunnittelu, vesivarojen käytön ja hoidon sekä tulvariskien hallinnan tehtävät, alueelliset luonnonvaratehtävät ja huolehtiminen ympäristö-, vesihuolto- ja vesistöiden toteuttamisesta
- 20) Vesien ja merensuojelu, vesien ja merenhoidon järjestäminen ja toteuttaminen sekä merialuesuunnittelu

-
- 21) Ympäristötiedon tuottaminen ja ympäristötietouden parantaminen
  - 22) Maakunnan varautuminen ja alueellisen varautumisen yhteensovittaminen
  - 23) Maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomituspalvelujen järjestäminen sekä poronhoitajien sijaisavun kustannusten korvaaminen
  - 24) Alueelliset romaniasiain neuvottelukuntia ja romaniasioita koskevat tehtävät
  - 25) Yhteispalveluiden alueellinen järjestäminen ja kehittäminen.

Suomen Kuntaliitto tukee kuntia ja alueita uudistuksen suunnittelussa ja toteutuksessa mm. verkostojen ja ohjelmien kautta. Osana Kuntaliiton strategiaa on jo käynnissä tai tullaan käynnistämään pidempiä muutosohjelmia, mm. tulevaisuuden kuntaa hahmotteleva Kunnat 2021 -muutosohjelma, sote- ja maakuntauudistuksen edunvalvontaohjelma, sote- ja maakuntauudistuksen muutostukiohjelma sekä mahdollisen kuntien ja maakuntien yhteisen järjestön valmistelua koordinoiva KM-muutosohjelma. Myös tämä Kuntaliiton hallinnoima pilottihanke on ollut osa muutostukea kunnille ja maakunnille.

2 Maaseutuvaikutusten arviointi (MVA) – miksi sitä tarvitaan maakunta- ja sote-uudistuksessa?

Suomen pinta-alasta 95 prosenttia on maaseutua ja maaseudulla asuu lähes kolmannes maamme väestöstä. Päätösten ja politiikkojen vaikutukset ovat maaseudulla usein erilaisia kuin keskuksissa johtuen pitkistä etäisyyksistä ja harvasta asutuksesta. Muutosten vaikutukset näkyvät voimakkaimmin ja nopeimmin maaseudulla. Oleellista onkin tarkastella miten erilaiset päätökset vaikuttavat maaseudulla asuvien ja työskentelevien ihmisten olosuhteisiin ja sujuvaan arkeen. Suomalaisella maaseudulla on monia vahvuuksia, joilla on merkitystä elinvoiman rakentamisessa. Maaseutu on yhteinen voimavaramme, jota Suomi tarvitsee menestyäkseen. Maaseutuvaikutusten arviointi (MVA) auttaa myös näiden maaseudun vahvuuksien ja merkityksen tunnistamisessa ja huomioonottamisessa.

Maaseutuvaikutusten arviointi on osallistavaa suunnittelua tukeva työkalu. Sen avulla voidaan kuulla maaseudun asukkaita, yrittäjiä ja muita toimijoita sekä kerätä heiltä tietoa maaseudun näkökulmasta tärkeistä asioista ja tehdä ne näkyväksi. Maaseudun tulevaisuuden näkökulmasta keskeistä on koota kaikki avaintoimijat mukaan muutoksen tekemiseen, jotta uudistuksen vaikutukset maaseutuun ja maaseudun asukkaisiin, yrityksiin, kuntiin sekä muihin toimijoihin pystytään arvioimaan jo uudistuksen valmistelussa. Jos maakunta- ja sote-uudistuksen vaikutuksia maaseudun ihmisiin, yrityksiin ja organisaatioihin ei tunnisteta, niitä ei tällöin myöskään pystytä ottamaan huomioon. Prosessia voidaan hyödyntää myös luottamuksen ja yhteisen näkemyksen rakentamisessa.

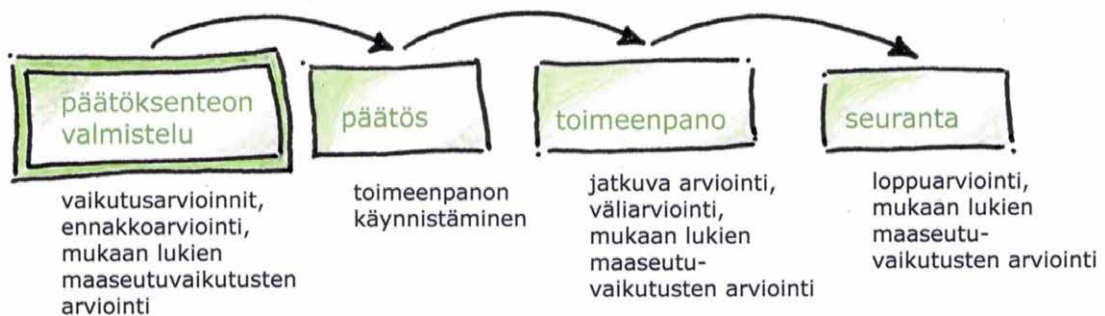
MVA palvelee myös kehittämistyötä, sillä sen avulla voidaan luoda paikalliset olosuhteet huomioonottavia ratkaisuja. Arviointi auttaa ymmärtämään asioita sekä maaseudun näkökulmasta että osana laajempaa kokonaisuutta, jossa maaseutu on mukana. Maaseutuvaikutusten arviointi onkin monipuolinen oppimisprosessi, jonka avulla voidaan parantaa sidosryhmien välistä vuorovaikutusta, saada uusia näkökulmia ja ratkaisuvaihtoehtoja sekä kehittää oikea-aikaisia kehittämistoimia.

Maaseutuvaikutusten arviointi on työkalu muutosprosessien tueksi. Sen avulla maaseutunäkökulma voidaan sisällyttää maakunta- ja sote-uudistuksen valmisteluun ja päätöksentekoon niin paikallisella, alueellisella kuin valtakunnan tasolla. Tällä hankkeella varmistettiin osaltaan, että maakunta- ja sote-uudistuksessa huomioitaisiin uudistuksen vaikutukset asioihin, joilla on keskeinen merkitys maaseudun tulevaisuuteen eli maaseudun palveluihin, elinvoimaan sekä demokratiaan.

Suomessa maaseutuvaikutusten arviointia on kehitetty yli kymmenen vuoden ajan ja toteutettu erilaisissa muutosprosesseissa. Kuvassa 1 on tiivistettynä esitetty maaseutuvaikutusten arvioinnin kytkeminen muutos- tai uudistusprosessiin. Oulun yliopiston johdolla on toteutettu hanke, jossa mallinnettiin maaseutuvaikutusten ar-

viointia kuntaliitosprosessin eri vaiheissa (ks. Muilu ym. 2013; <https://wiki.oulu.fi/display/psms/Nordia+Tiedonantoja>). Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä on järjestänyt erilaisia työpajaprosesseja esim. kuntajakoselvitysalueilla. Samalla työkalua on kehitetty kuntajakoselvitysprosessien tarpeiden mukaan. Maaseutuvaikutusten arvioinnin työkalun käytön edistämiseksi on laadittu julkaisuja (mm. [Maaseutuvaikutusten arviointi päätöksenteon tukena](#) ja [Maaseutuvaikutusten arviointi kehittämisvälineenä](#)).

Viimeisin hanke, jossa maaseutuvaikutusten arviointia hyödynnettiin ja kehitettiin, oli vuosina 2014–2015 Kuntaliiton ja TEM/YTR:n yhteistyönä toteutettu MVA-pilotit -hanke, jossa kolmella alueella sisällytettiin maaseutuvaikutusten arviointi kuntajakoselvitykseen. Pilottien prosessit dokumentoitiin ja niiden sekä aikaisempien kokemusten pohjalta laadittiin opas [Tehdään maaseutu näkyväksi! Maaseutuvaikutusten arviointi kunnan kehittämisen työkaluna](#). Pilottialueiden kokemusten jalkautusta jatkettiin Kuntamarkkinoilla 2015 järjestetyssä seminaarissa ”Kunnat muutoksessa – huomioidaanko maaseutu?”, jossa pohdittiin maaseudun huomioimista kunnan muutosprosesseissa ja päätöksenteossa. Maaseutuvaikutusten arvioinnin menetelmiä harjoiteltiin myös Kuntaliiton koulutuksessa 2015. Lisäksi vuonna 2016 koottiin maakunta- ja sote-uudistusta varten esite [Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntauudistuksessa](#).

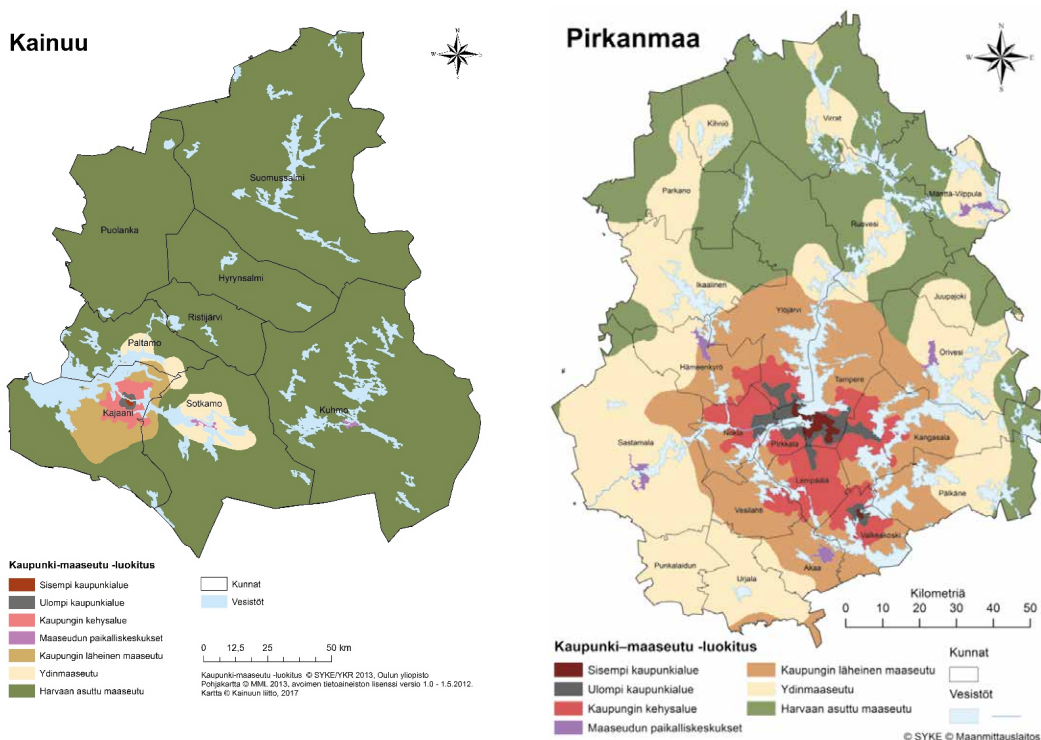

Kuva 1. Maaseutuvaikutusten arvioinnin kytkeminen päätöksenteon valmisteluun ja päätöksentekoon (Kuntaliitto ja Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2015).

3 Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntauudistuksessa -hanke ja tavoitteet

Kuntaliiton hallinnoima valtakunnallinen pilottihanke toteutettiin maakunta- ja sote-uudistuksen valmisteluvaiheessa elokuun 2017 ja syyskuun 2018 välisenä aikana. Hanke päätettiin toteuttaa pilotoimalla maaseutuvaikutusten arviointia maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelun aikana Pirkanmaan ja Kainuun maakunnissa (kuva 2). Mukaan haluttiin kaksi erilaista maakuntaa. Lisäksi Kainuun kokemus aiemmasta maakuntauudistuksesta otettiin valinnassa huomioon.

Hankkeen tavoitteena oli varmistaa osaltaan, että maakunta- ja sote-uudistuksessa huomioidaan uudistuksen vaikutukset asioihin, joilla on keskeinen merkitys maaseudun tulevaisuuteen eli maaseudun palveluihin, elinvoimaan sekä demokratiaan,

Kuva 2. Pilottimaakuntina olivat Kainuu ja Pirkanmaa.

---

sekä uudistuksen valmisteluvaiheessa että uusien maakuntien toiminnassa. Toisena tavoitteena oli maaseutuvaikutusten arvioinnin käyttöönoton edistäminen sekä MVA-työkalun kehittäminen siten, että se olisi pitkällä aikavälillä normaali käytäntö päätöksenteossa.

Tavoitteena oli lisäksi tarjota työkalu maakunta- ja sote-uudistuksen valmisteluprosessiin maaseutunäkökulman huomioimisen tueksi sekä kunnille että maakunnille. Lisäksi tavoitteena oli kehittää toimintamalleja siihen, miten uudistuksen valmistelun eri vaiheissa sekä tulevaisuudessa voidaan arvioida erilaisten päätösvaihtoehtojen vaikutuksia maaseutuun. Pirkanmaan asiantuntijaryhmässä tämä tavoite kiteytettiin seuraavasti: ”Luodaan mekanismi, miten maaseutu huomioidaan uusissa maakunnissa”. Lisäksi tavoitteena oli tuottaa MVA-materiaalia laajempaan käyttöön: artikkelit, sähköiset julkaisut, videostriimaukset jne.

Tavoitteena oli myös yleisesti edistää maaseutuvaikutusten arvioinnin hyödyntämistä sekä paikallisella, alueellisella ja valtakunnan tasolla. Tämä on myös yksi Maaseutupolitiikan neuvoston tehtävistä vuonna 2018. Lisäksi tavoitteena oli vahvistaa ns. ”MVA-asiantuntijaverkostoa”, jonka kautta maaseutuvaikutusten arvioinnin osaanminen ja sitä kautta hyödyntäminen lisääntyy ja osaltaan varmistaa työkalun käyttöönottoa päätöksenteossa eri tasoilla.

3.1 Hankkeen ohjausryhmä

Hankkeen ohjausryhmä toimi Kuntaliiton koollekutsumana. Hankkeen vastuullisena johtajana toimi Kuntaliiton erityisasiantuntija Taina Väre ja sihteerinä erityisasiantuntija Annukka Mäkinen. Hankkeen ohjausryhmä omalta osaltaan toimi pilottimaakuntien tukena sekä oli mukana toteuttamassa hankkeen yhteisiä toimenpiteitä. Ohjausryhmä kokoontui hankkeen aikana viisi kertaa. Viimeinen ohjausryhmän kokous pidettiin 15.8., jonka jälkeen täydennetty loppuraportti lähetettiin ohjausryhmälle kommenttikierrokselle sähköpostitse.

Ohjausryhmän kokoonpano oli seuraava:

Mäkinen Marko	Pirkanmaan liitto
Lindroos Juhani	Pirkanmaan ELY-keskus
Kujala Päivi	Kuntaliitto, Pirkanmaan koordinaattori
Ponnikas Jouni	Kainuun liitto
Kyllönen Kirsi	Kainuun liitto, Kainuun koordinaattori
Lukkari Tarja	Kajaanin AMK
Kuhmonen Hanna-Mari	Maaseutupolitiikan neuvoston sihteeristö
Rinne Petri	Suomen kylätoiminta ry
Mäkinen Annukka	Kuntaliitto
Kurikka Päivi	Kuntaliitto
Väre Taina	Kuntaliitto

Lisäksi ohjausryhmän kokouskutsut ja aineistot lähetettiin rahoittajan edustajille (Christell Åström ja Antonia Husberg, MMM).

Hankkeen ohjausryhmän jäseniltä pyydettiin puheenvuoroja sekä hankkeesta että maaseutuvaikutusten arvioinnista yleisemmin erilaisiin tilaisuuksiin. Hankkeen puheenvuoroja pidettiin mm. Maaseutuviraston Yritys ja hanketukien yhteistyöryhmä (Yrha) 8.11.2017 (Taina Väre), Pohjois-Pohjanmaan maaseutufoorumissa Limingassa 29.11.2017 (Taina Väre). MVA-koordinaattorien pitämät puheenvuorot on kerrottu pilottien omista raporteista osassa 2. Pirkanmaan pilotin koordinaattori Päivi Kujala esitteli Pirkanmaan pilottia ja maaseutuvaikutusten arviointia Etelä-Savon Leader-ryhmien hallituksille 4.4.2018 ja 25.4.2018 EkoCentrian webinaarissa, jossa aiheena olivat vastuulliset hankinnat.

Maaseutuvaikutusten arviointi ja Pirkanmaan pilotti oli esillä Leader-Pirkanmaa lehdessä 1/2018 sekä Maaseutupolitiikan blogikirjoituksessa kesäkuussa. Lisäksi hanke ja maaseutuvaikutusten arviointi oli esillä useissa Kuntaliiton puheenvuoroissa, jotka liittyivät maakunta- ja sote-uudistukseen, muun muassa viljelijätukihallinnon YTA-alueiden talvipäivät 2018 sekä lomituspalveluita koskevat tilaisuudet vuosina 2017–2018. Hankkeen päätösvaiheessa, Kuntamarkkioilla 12.9. järjestettiin miniseminaari, jossa mukana olivat pilottialueiden koordinaattorit sekä maaseutupolitiikan pääsihteeri Christell Åström.

4 Hankkeessa toteutetut MVA-prosessit

Maaseutuvaikutusten arviointia (MVA) tehtiin ennakoarviointina maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelun aikana pilottina Pirkanmaan ja Kainuun maakunnissa. Pilottien toimenpiteet ja tulokset on kuvattu omina kokonaisuuksina tämän raportin osassa 2 olevissa Kainuun ja Pirkanmaan pilottien loppuraporteissa. Molemmissa maakunnissa työtä koordinoi MVA-koordinaattori.

Hankkeen aikana toteutettu MVA-prosessi oli kummassakin maakunnassa pääpiirteittäin samanlainen. Prosessi on kuvattu kuvassa 3. Prosessin vaiheita tehtiin hankkeen aikana käytännössä kuitenkin osittain lomittain ja osittain yhtäaikaista pilottimaakunnissa. Lisäksi hanke osallistui yhteistyössä maaseutupolitiikan verkostojen kanssa mm. tilaisuuksiin, joissa kerrottiin sekä hankkeen toimenpiteistä että maaseutuvaikutusten arvioinnin hyödyntämisestä.

Kuva 3. Maaseutuvaikutusten arviointi maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelun yhteydessä.

Pilottimaakunnat arvioivat uudistusten vaikutuksia seuraaviin asioihin, joilla on keskeinen merkitys maaseudun tulevaisuuteen:

- **Maaseudun palvelut:** asumiseen sekä palveluiden saatavuuteen, laatuun ja hintaan sekä saavutettavuuteen (yhteydet ja infrastruktuuri) tilanteessa, jossa monet palvelutehtävät siirtyvät kunnista maakunnille.
- **Maaseudun elinvoima:** talouteen, elinkeinoihin, yrityksiin, työllisyyteen, osamiseen sekä maaseudun vahvuuksiin ja vetovoimatekijöihin (ml. kuntien ja maakuntien tehtävien yhdyspinnat), tilanteessa, jossa elinvoimatekijöitä ollaan uudistamassa (mm. kasvupalvelut, työllisyyspalvelut).
- **Maaseudun demokratia:** yhteisöllisyyteen, sosiaaliseen pääomaan ja kansalaisten osallistumiseen tilanteessa, jossa päätöksenteossa on näkyvissä keskittymistä.

4.1 Pilottimaakuntien asiantuntijaryhmät

Pilottimaakunnissa toimi Pirkanmaan liiton kokoama asiantuntijaryhmä ja Kainuun liiton kokoama asiantuntijaryhmä. Asiantuntijaryhmät valmistelivat työsuunnitelman hankeajalle ja vastasivat toimenpiteiden toteutumisesta pilottialueilla. Ryhmän jäsenet osallistuivat aktiivisesti MVA-kuntatilaisuuksien järjestämiseen.

Pirkanmaan liiton asiantuntijaryhmässä oli 12 jäsentä, jotka edustivat seuraavia tahoja: Kantri ry, MTK-Pirkanmaa, Pirkan Kylät ry, Pirkanmaan ELY-keskus, Kuhmoisten, Punkalaitumen ja Lempäälän kunnat, Sastamalan ja Virtain kaupungit sekä Kuntaliitto ja Pirkanmaan liitto. Ryhmä kokoontui hankkeen aikana kahdeksan (8) kertaa.

Kainuun asiantuntijaryhmässä oli 16 jäsentä, jotka edustivat seuraavia tahoja: Kajaanin ammattikorkeakoulu, Kainuun Nuotta ry, MTK-Pohjois-Suomi, Sotkamon kunta, Kainuun Sote, Oulujärvi Leader ry, Kainuun ELY-keskus, Eduskunta, Pelastuslaitos ja Kainuun liitto. Ryhmä kokoontui hankkeen aikana kuusi (6) kertaa.

4.2 Pilottien toiminnan dokumentointi

Hankkeen alussa asiantuntijaryhmät tekivät pilottikohtaiset työsuunnitelmat. Asiantuntijakokouksista tehtiin tiiviit keskustelumuiistiot, mikä toimi toteutuneiden ja tulevien toimenpiteiden yhteisenä muistilistana. Teematilaisuuksien keskustelut kirjattiin ja niistä tehtiin muistiot, mitkä ovat pilottien loppuraporttien liitteinä.

Tärkeä osa dokumentointia Pirkanmaalla ja Kainuussa oli myös teematilaisuuksista kerätyt osallistujapalautteet. Tilaisuuden teemoihin ja yleisesti maakunta- ja sote-uudistukseen liittyvät palautteet kerättiin paperisesti paikan päällä tai jälkikäteen Webropol-kyselyllä. Saadut palautteet luokiteltiin yksinkertaisen sisällönanalyysin avulla teemoiksi ja nämä koosteet vietiin maakuntien maakunta- ja sote-uudistuksen valmisteluryhmien kokouksiin tiedoksi ja keskusteltaviksi.

4.3 Arvioitavien teemojen valinta ja kysymyspatteriston muokkaus

Maaseutuvaikutusten arvioinnin kysymyspatteriston pohjana käytettiin edellä mainituissa hankkeissa laadittua maaseutuvaikutusten arviointikysymyspatteristoa. Asiantuntijaryhmissä keskusteltiin maakuntien ja erityisesti maakuntien maaseudun erityispiirteistä ja tarpeista maakunta- ja sote-uudistukseen liittyen ja muokattiin kysymyspatteristoa vastaamaan maakuntien omia tarpeita (liite 1).

Pirkanmaalla arvioinnin kantavaksi teemaksi nostettiin maaseudun elinvoima. Arvioitaviksi asiakokonaisuuksiksi valittiin 1) elinkeinot, yrittäjyys ja työ, 2) osaaminen ja kyvykkyydet, 3) asuminen, palvelut ja liikkuminen ja 4) vetovoimatekijät ja vahvuudet. Kainuussa painotettiin näiden lisäksi demokratia-näkökulmaa.

Kysymyspatteriston muokkauksessa tavoitteena oli, että sitä voi soveltaa kahdessa vaiheessa: 1) uudistusta valmisteltaessa valmistelijoiden toimesta, 2) maakunnan toimissa asianmukaisten viranhaltijoiden työssä maakunnan päätöksiä valmisteltaessa. Kysymyspatteristoa kehitettiin lisäämällä mukaan vaikutuksen suunta ja voimakkuus – kielteinen, neutraali tai positiivinen – luokituksella -2...+2. Lisäksi haluttiin, että sanallisesti voidaan arvioida, mitä asialle voi tehdä. Tavoitteena oli yksinkertainen, yksiselitteinen ja helposti toteutettava arviointimalli, jolla varmistettaisiin, että maakunnan toiminnassa otettaisiin jo etukäteen huomioon maaseudun erityistarpeet eikä heikennettäisi toimintaedellytyksiä.

4.4 Uudistuksen valmisteluaineistoihin tutustuminen ja keskustelut valmistelijoiden kanssa

Maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelua oli tehty maakunnissa 2016 vuodesta alkaen molemmissa pilottimaakunnissa. Esivalmistelun ensimmäinen vaihe Pirkanmaalla oli päättynyt kesäkuussa 2017, joten näiden projekti- ja teemaryhmien tuottamat aineistot olivat käytettävissä hankkeen alkaessa. Aineistoa oli todella runsaasti, joten päätettiin keskittyä valittujen arviointiteemojen kannalta keskeisiin aineistoihin. Valmistelun toisen vaiheen materiaalia syntyi koko ajan kolmen muutosjohtajan ja 23 uudistuksen valmisteluryhmän tuottamana. Uudistuksen muutosjohtajat ja keskeiset muut projektijohtajat olivat mukana asiantuntijaryhmän kokouksissa, jolloin keskusteltiin maaseudun erityiskysymyksistä. Samalla myös kuultiin uudistuksen valmistelijoiden näkemyksiä arviointikysymyspatteriston toimivuudesta.

Kainuun asiantuntijaryhmään kuului sekä Kainuun muutosjohtaja että Kainuun väliaikaisen valmistelutoimielimen puheenjohtaja, jolloin asiantuntijaryhmä sai uusin tiedon Kainuun valmistelun tilanteesta. Yhteistyö eri valmistelutyöryhmien kanssa oli saumatonta. Kainuun pilotti vieraili neljässä eri asiantuntijaryhmässä sekä järjesti kaksi erillistä yhteiskokousta Kainuun asiantuntijaryhmälle sekä kahdelle muutostyöryhmälle.

4.5 Avoimet teematilaisuudet ja niissä käytetyt osallistavat menetelmät

Hankkeen aikana Pirkanmaalla järjestettiin neljä ja Kainuussa neljä teemallista MVA-tilaisuutta yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Tilaisuuksista ja niissä käytetyistä menetelmistä on tarkemmat toteutuksen kuvaukset pilottimaakuntien omissa loppuraporteissa.

Pirkanmaalla **yleisökeskustelut** pidettiin Sastamalassa, Virroilla ja Kuhmoisissa. Kuhmoisissa oli myös lyhyt parikeskustelu yleisökeskustelun aikana. Puheenjohtajana toimi asiantuntijaryhmän puheenjohtaja tai asiantuntijaryhmän paikallinen jäsen. Yhteenvetona voi todeta, että tammikuun Sastamalan tilaisuuden aikana uudistus oli vielä niin uusi asia osallistujille, että jälkikäteen arvioituna, esitykset olisivat voineet keskittyä uudistuksen suuriin linjamuutoksiin, eikä vain täysin valittuun maaseutu-, maatalous-, elinkeino-temaan. Perustietoa uudistuksen toimenpiteistä ja vaikutuksista olisi kaivattu huomattavasti enemmän kuin, mitä silloin oli tiedossa tai mahdollista kertoa. Maaliskuussa pidetyissä Virtain ja Kuhmoisten tilaisuuksissa keskityttiin tilaisuuksille valittujen teemojen lisäksi erityisesti myös tuleviin yleisiin muutoksiin. Maakunta- ja sote-uudistus oli kevään aikana erittäin runsaasti esillä medioissa, mikä myös edisti tietämyksen lisääntymistä ja sitä myöten helpotti kysymysten esittämistä pidetyissä tilaisuuksissa.

World cafe -työpaja toteutettiin Lempäälässä. Menetelmä pohjautui Suomen Settlementiliiton kehittämään malliin, missä ryhmittäin kirjattiin ideat dotmocracy-lomakkeelle. Ryhmän valitsemat parhaat omat ideat altistettiin lopuksi kaikkien osallistujien avoimeen äänestykseen, ja näin esille saatiin eniten kannatusta saavat ideat ja mahdolliset toimenpide-ehdotukset. Aiheena oli uudistuksen maaseutuvaikutukset työllisyyden ja kasvupalveluiden osalta.

Learning cafe -menetelmää käytettiin Kainuun MVA-tilaisuuksissa Kuhmossa ja Suomussalmella. Työpajatyöskentely toteutettiin yhteistyössä järjestöfoorumien kanssa ja eri järjestöjen edustajat toimivat pöytäisäntinä. Työpajatyöskentelyssä peilattiin maaseutuvaikutusten arviointikysymyksiä järjestöjen toimintaan. Kierroksen jälkeen pöytäisännät esittelivät kolme tärkeintä keskusteluissa noussutta teemaa.

”**Fläppitaulutyöskentelyä**” käytettiin Kainuun MVA-tilaisuuksissa Paltamossa ja Kajaanissa yhteistyössä Järjestö Kainuu 2.0 -hankkeen kanssa. Tilaisuuksissa äänestettiin eri maaseutuvaikutusten arviointiin liittyviä teemoja fläppitaulun ja post-it -lappujen avulla kahdella eri kierroksella, jonka jälkeen tulokset käytiin yhteisesti läpi ja annettiin mahdollisuus keskustelulle.

Sekä Pirkanmaalla että Kainuussa kaikki tilaisuuksissa mukana olleet eivät jääneet ryhmätyöskentelyyn, poikkeuksena oli Paltamo. Poislähtijöiden perusteluna oli osittain ajankäyttö, ei ollut aikaa, ja jotkut puolestaan kokivat, että he eivät koe osaavansa keskustella asiasta. Osallistujat olivat tyytyväisiä ryhmätöiden antiin. Ryhmissä syntyi hedelmällistä keskustelua uudistuksen maaseutuvaikutuksista ja tarvittavista toimenpiteistä.

4.6 Uudistuksen valmisteluryhmien kokouksiin osallistuminen

Pirkanmaalla MVA-teematilaisuuksien muistioiden ja palautteiden perusteella koostettiin esitykset keskeisten valmisteluryhmien kokouksiin ja tuotiin siten esille maaseudun näkökulmaa maakunta- ja sote-uudistuksessa. Kokouksissa esiteltiin myös MVA-kysymyspatteristoa ja keskusteltiin kysymyspatteriston käytettävyydestä ja yleisesti maaseutuvaikutusten arviointiprosessista. Ryhmien yhteinen kanta oli, että maaseutuvaikutusten arviointi soveltuisi valmistelevien valiokuntien työskentelyyn erityisesti silloin, kun käsiteltävänä on maaseudun kannalta merkittävä asia. Valmisteluryhmien kokouksissa todettiin, että vaikka maaseutu on otettu huomioon Pirkanmaan valmistelussa, asia kuitenkin tuli esille uudesta näkökulmasta.

Kainuussa vierailtiin uudistuksen valmisteluryhmissä ennen MVA-kuntatilaisuuksia. Uudistuksen valmisteluryhmissä tiedotettiin hankkeesta sekä maaseutuvaikutusten arviointityökalusta. Yhteiskokouksissa asiantuntijaryhmän ja valmisteluryhmien kanssa muodostettiin johtopäätöksiä. Kokouksissa nostettiin maaseudun kannalta oleellimmat asiat ja pohdittiin, kuinka ne tulisivat huomioituiksi uuden maakunnan toiminnassa ja valmistelussa. Yhteiskokoukset antoivat eväitä molempien ryhmien toimintaan.

4.7 Pilottien yhteinen MVA-kysely

Sähköinen (Webropol) maaseutuvaikutusten arviointi -kysely toteutettiin yhteistyössä Kuntaliiton sekä Kainuun ja Pirkanmaan pilottien kanssa huhti-toukokuussa 2018. Kyselylomake on tämän raportin liitteenä 2. Kyselyn toteutus ja tuloksia on esitelty lähemmin tämän raportin luvussa 5. Kysely lähetettiin noin 1000 sähköpostiosoitteeseen, vastauksia saatiin 170. MVA-kysely oli myös osa MVA-työkalun osallistavien menetelmien kehittämistä.

4.8 Hankkeen tulosten esittely

Hankkeen tuotoksena asiantuntijaryhmät muotoilivat politiikkasuositukset kummallekin pilottimaakunnille. Poliitiikkasuositukset muodostettiin arviointiprosessin aikana mm. järjestettyjen yleisötilaisuuksien keskustelujen, työpajojen sekä sähköisen kyselyn tulosten perusteella. Maakuntakohtaiset politiikkasuositukset jaetaan valmistelijoiden käytettäväksi Kainuussa ja Pirkanmaalla sekä muualla Suomessa. Kahden maakunnan suositusten pohjalta koottiin ehdotus valtakunnalliseksi politiikkasuositukseksi.

Hankkeen päätöstilaisuutena järjestettiin Kunta.tv:n tuottama Webcast-lähetys 15.8.2018, jossa keskusteluun nostettiin pilottien kokemuksia sekä hankkeen tuloksena tuotettuja politiikkasuosituksia MVA:n osalta. Tilaisuus lähetettiin suorana lähetksenä ja sen tallenne löytyy Kuntaliiton kotisivuilta <https://www.kunta.tv/suoratlahetykset/kuntaliitto-live/maaseutu-live/>.

Maaseutu näkyväksi Webcast-lähetysten jälkeen ehdotus vietiin Maaseutupoli-

tiikan neuvoston sihteeristön käsittelyyn elokuussa 2018, jonka jälkeen politiikkasuosituksia työstettiin edelleen.

Hankkeen tuloksia esiteltiin Kuntamarkkinoilla syyskuussa 2018 sekä esitellään keväällä 2019 järjestettävässä Maaseutu näkyväksi -seminaarikiertueella. Lisäksi hankkeen tuloksista viestivät Maaseutupolitiikan neuvosto, Kuntaliitto sekä pilottimaakunnat omissa kanavissaan. Lisäksi hankkeessa tuotettu Webropol-kyselylomake on muokattavissa myös muiden maakuntien käyttöön. Lisäksi hanke tuottaa Policy brief-paperin Maaseutupolitiikan kotisivuille.

---

5 MVA-kyselyn toteutus ja tulokset

5.1 Kyselyn tausta ja tavoitteet

MVA-kysely toteutettiin Webropol-kyselynä keväällä 2018 pilottimaakuntien yhteisenä toimenpiteenä ja osana kummankin pilotin maaseutuvaikutusten arviointiprosessia. Kyselyllä pyrittiin arvioimaan maakunta- ja sote-uudistuksen tuomia muutoksia ja vaikutuksia sekä tulevan maakunnan hallinnon sujuvuutta maaseudun asukkaiden, yritysten ja muiden toimijoiden osalta. Arviointikysymyksillä haettiin mahdollisia ja todennäköisiä vaikutuksia. Koska kyselyä toteutettaessa moni asia maakunta- ja sote-uudistuksen osalta oli vielä auki, vastaajia pyydettiin vastaamaan kysymyksiin olemassa olevien tietojensa ja näkemystensä pohjalta.

Kysely sisälsi numerollisia arvioita -2...+2 -asteikolla sekä avoimia kysymyksiä. Avoimiin kysymyksiin saatiin runsaasti vastauksia. Vastaajat halusivat selvästi tuoda mielipiteensä esille uudistuksen valmistelun ko. vaiheessa. Kyselyn ajankohtaa voidaan siten pitää onnistuneena. Toisaalta Kainuun asiantuntijaryhmä koki kyselylomakkeen vaikeaselkoiseksi ja ajankohdan hankalaksi; koettiin, että monen oli vaikea vastata ja arvioida uudistuksen vaikutuksia kyselyn toteutushetkellä. Tämä haaste tiedostettiin sinänsä jo kyselyä laadittaessa.

5.2 Maakunta- ja sote-uudistuksen vaihe kyselyn toteuttamisen hetkellä

Kyselyn toteuttamisen aikana maakunnissa valmistelu oli aktiivisessa vaiheessa muutostohtajien ja valmisteluryhmien työn puitteissa. Pirkanmaalla toimi kolme muutostohtajaa ja 23 valmisteluryhmää, Kainuussa yksi muutostohtaja ja 12 valmisteluryhmää.

Samaan aikaan eduskunnan käsittelyssä oli useita lakiesityksiä koskien maakunta- ja sote-uudistusta, mm:

- 1) hallituksen esitys valinnanvapauslaiksi 8.3.2018, maakunnan rahoitukseen liittyviä tarkennuksia arvonlisäverokäytännön osalta sisältävät hallituksen esitykset,
- 2) hallituksen esitys eduskunnalle maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa sekä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi 8.3.2018,
- 3) hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi 8.3.2018 ja
- 4) hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 5.4.2018.

5.3 Kyselyn kohderyhmät ja toteutus

Kyselyn kohderyhminä oli pilottimaakuntien osalta kunnat, kyläyhdistykset ja muut keskeiset maaseudun järjestöt sekä maakuntatason organisaatiot. Lisäksi kysely lähetettiin kansanedustajille, ministeriölle sekä keskeisiin virastoihin.

Webropol-kysely lähetettiin 743 sähköpostiosoitteeseen 4.4.2018 ja muistutusviesti 12.4.2018. Lisäksi kysely lähetettiin eduskuntaan 9.4.2018 kansanedustajille sekä eduskunta-avustajille 3.5.2018. Kyselyä pyydettiin välittämään eteenpäin tarkoituksenmukaisille sidosryhmille. Yhteensä kysely lähetettiin noin 1000 sähköpostiosoitteeseen. Vastauksia saatiin 170 ja vastausprosentti oli 17 prosenttia, jota voidaan pitää kohtuullisena tämän tyyppisessä kyselyssä.

Kyselylomakkeessa (liite 2) oli kolme asiakokonaisuutta. Ensimmäinen osio koski vastaajan taustatietoja: vastaajien maakunta, taustaorganisaatio, onko vastaaja ollut mukana maakunta- ja sote-uudistustyössä sekä arviota maakunta- ja sote-uudistuksen omasta tietämyksestä.

Toisessa osassa pyydettiin tekemän maaseutuvaikutusten arviointia viiden teemakokonaisuuden kautta. Teemoina olivat maakunta- ja sote-uudistuksen vaikutukset maaseudun elinkeinotoiminnan ja yrittäjyyden edellytyksiin, vaikutukset arjen sujuvuuteen ja palveluiden saatavuuteen, vaikutukset maaseudun liikenteeseen ja palveluiden saavutettavuuteen, vaikutukset maaseudun vetovoimaan ja paikallisten vahvuuksien hyödyntämiseen sekä vaikutukset maaseudun demokratiaan ja yhteisöllisyyteen.

Kolmannessa osassa kysyttiin tekijöitä, mitkä vaikuttavat tulevan maakuntahallinnon tarjoamiin palveluiden toimivuuteen sekä tekijöitä, mitkä vaikuttavat tulevan maaseutupalveluiden hallinnon yksinkertaistamiseen. Kaikkien kysymysten osalta vastaajia pyydettiin esittämään, miten voidaan lisätä uudistuksen myönteisiä vaikutuksia näiden asioiden osalta.

Arviota toimenpiteen tai tekijän vaikutuksesta pyydettiin numeerisesti: -2 merkittävä kielteinen vaikutus, -1 kielteinen vaikutus, 0 ei vaikutusta, 1 myönteinen vaikutus, 2 merkittävä myönteinen vaikutus, 3 en osaa sanoa (omana sarakkeena).

Vastausten käsittely tehtiin sisällönanalyysimenetelmää käyttäen. Kyselyn tulokset on esitelty kysymyskohtaisesti liitteessä 3. Kyselyn alustavia tuloksia esiteltiin Maaseutupolitiikan neuvoston kokouksessa 6.6.2018. Kokouksessa käyty keskustelu on huomioitu seuraavissa kyselyn tulosten perusteella tehdyissä johtopäätöksissä.

5.4 Yhteenveto kyselyn tuloksista ja johtopäätöksistä

Kyselyn tulosten perusteella keskeisimpiä asioita tulevan maakunnan toiminnassa maaseudun kannalta arvioitiin olevan 1) palveluverkon rakentuminen, 2) maakunnan hankintakäytännöt, 3) digitaalisuus, 4) demokratian toteutuminen, 5) tieverkoston ja teiden kunto sekä kaiken poikkileikkaavana 6) rahoituksen riittäminen. Näistä kaikista oli runsaasti mainintoja avoimissa kommentteissa. Avoimista vastauksista on tehty yhteenvedot hankintakäytäntöjen (liite 4), digitalisaation (liite 5) ja demokratian osalta (liite 6).

Palveluverkon osalta arvioitiin toisaalta maaseudun tulevan paremmin huomioituksi ja maakunnissa olevan mahdollisuudet tasavertaiseen palveluun, kun maakunnat hoitavat tehtävät (esim. sote, pelastus, ympäristöasiat). Kuitenkin, ennen kaikkea, olttiin huolissaan rahoituksen riittämisestä palveluja järjestettäessä ja palveluverkkoa rakennettaessa siten, että palvelut säilyisivät reuna-alueilla. Valtion ohjaus rahoituksessa huolestutti. Kunnat ovat rahoituksellaan voineet ohjata mm. soten lähipalveluverkon kattavuutta ja lähipalvelujen saatavuutta. Uudistuksessa valtion tiukan budjettiohjauksen koettiin pakottavan supistamaan maaseudun sote-palvelujen verkkoa, koska rahaa ei riitä nykyisen palvelutason ylläpitoon. Uudistuksen koettiin heikentävän arjen sujuvuutta ja palveluiden saantia maaseudulla, mikäli ei määrätietoisesti huomioida maaseudun ja reuna-alueiden tarpeita.

Tulevien maakuntien **hankintakäytännöt** tulevat olemaan erittäin keskeinen tekijä maaseudun yritysten menestymisen ja maaseudun elinvoimaisuuden kannalta. Hankintakäytäntöjen osalta nousi keskeisiksi asioiksi erityisesti 1) kilpailutuksen toteuttaminen, 2) paikallisten ja pienten yritysten pääseminen mukaan tarjouskilpailuihin ja sitä myöten palveluiden tuottajaksi sekä 3) hankintayksiköiden että yrittäjien ja järjestöjen tiedon ja osaamisen lisääminen hankinta-asioissa.

Tarjouspyyntöjen hankintakriteereiksi tuotteiden osalta tulisi lisätä muun muassa lyhyet kuljetuskustannukset ja tuotteen hiilijalanjälki kuljetusten ja toimitusmatkan suhteen. Palvelujen kilpailutuksessa tulisi käyttää myös muita kuin taloudellisia kriteerejä. Hankintalain taitavalla soveltamisella ja sen mahdollisuuksia hyödyntämällä voidaan luoda edellytyksiä myös pienille ja paikallisille yrityksille toimia palveluntuottajina. Esimerkiksi kilpailutusten pilkkominen osiin on voimassaolevan hankintalain mukaan mahdollista. Pienyrityksille pitäisi tarjota enemmän tietoa yhteistyön mahdollisuuksista hankintojen tarjoajana, ja pitäisi myös lisätä yleisesti yritysten osamista julkisissa hankinnoissa.

Digitalisaatio nähtiin olevan keskeinen maakunta- ja sote-uudistukseen liittyvä tekijä. Digitalisaation voimaan uskotaan palveluiden tarjonnassa. Vaikka digitaalisiin ja liikkuviin palveluihin kyselyn tulosten mukaan luotetaan, se ei näy luottamuksena siihen, että maaseudulla palvelut säilyisivät. Digipalvelut halutaan nähdä lähipalveluita täydentävinä palveluina. Suurimpana hidasteena digitaalisten palveluiden käyttöönotolle koettiin olevan toimivien tietoverkkojen puute. Suomen maaseudulla on edelleen tietoverkkojen osalta katvealueita ja myös hyvin heikosti toimivia tietoverkkoyhteyksiä. Nähtiin, että tietoverkkoyhteydet tulisi rakentaa määrätietoisesti joka puolelle Suomea. Tämä nähtiin valtion tehtäväksi ja rahoituksen riittäminen tässäkin asiassa arvelutti. Maaseudun toivottiin ja koettiin olevan valmis ottamaan käyttöön digitaaliset palvelut. Siirtymäaika nähtiin olevan vielä useita vuosia ennen kuin kaikkien kansalaisten osaaminen on riittävällä tasolla sähköisten palveluiden käyttöön. Viestintää kaivattiin enemmän digitaalisesti ja toisaalta kaivattiin myös lisää tietoa digitalisaation mahdollisuuksista ja hyödyistä. Huolenaiheina nähtiin asiakkaiden etäännyminen palveluista sähköisten palveluiden myötä.

Maakunta- ja sote-uudistuksessa erityistä huolta aiheutti **demokratian toteuttaminen**. Ns. demokratiavajeen koettiin lisääntyvän uudistuksen myötä. Maakunta-

vaaleihin tarvitaan laaja-alaiseen ja tasapuoliseen suhtautumiseen kykeneviä uusia päättäjiä. Keskeinen kysymys maakuntavaalien osalta on, pääseekö pienistä maaseutukunnista edustajia maakuntavaltuustoon? Maakuntavaaleissa ei ole kuntakohtaisia kiintiöitä, mikä voi rajoittaa väestömäärältään pienten kuntien ehdokkaiden läpikäymistä maakuntavaltuustoon.

Maakuntavaltuuston tulee merkittävästi panostaa demokratian edistämiseen. Tämä on osa arkista valmistelutyötä, mutta myös uusien työkalujen, menetelmien ja ajattelutapojen kehittämistä. Maakunnallinen nuorisovaltuusto tuntuu melko etäiseltä tässä vaiheessa monen nuoren mielestä. Nuoret miettivät muun muassa, kuuluuko nuorten ääni riittävästi maakunnan asioista päätettäessä? Tai onko mahdollisuus etäosallistumiseen, koska haja-asutusalueelta ei pääse julkisilla kulkuneuvoilla taajamiin? Nähtiin, että maaseudun asukkaiden on erityisen tärkeää osallistua vaaleihin. Muussa tapauksessa on väistämätöntä, että maakuntapäätäjät tulevat valtaosin keskustaupungeista.

Kuntien rooli Suomen hallintomallirakenteessa muuttuu merkittävästi maakunta- ja sote-uudistuksen myötä. Kuntien vastuulle jää muun muassa lakisääteinen sivistystyö, päivähoitopalvelut, tekninen toimi ja vapaaehtoiset palvelut; vapaasivistystyö, liikunta ja kulttuuri. Tarkalleen ei voi tietää, miten uudistus vaikuttaa kuntien jäljelle jäävien tehtävien hoitamiseen ja rahoitukseen. Monet tällä hetkellä kunnissa päätettävissä asioista siirtyvät maakunnille päätettäväksi, minkä nähdään vähentävän kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksia, tekevän päätöksenteosta «kasvotonta» ja myös haastavan maakunnan päättäjien kykyä ajatella koko maakunnan etua. Huolta kunnissa aiheuttaa nykyisen kiinteistöjen, esimerkiksi nykyisten terveyskeskusten ja vanhainkotien kohtalo uudistuksen myötä. Suuri kysymys on, kuinka käy kuntien omistuksessa olevien kiinteistöjen, kun alustavan toimintamallin mukaisesti maakunnan ja kunnan kanssa solmittava kolmen vuoden vuokrasopimus kiinteistöjen osalta päättyy. Mikäli tuleva maakunta ei enää siinä tilanteessa tarvitse kiinteistöjä, tyhjiä jäävät kiinteistöt muodostuvat rasitteeksi kunnille.

Liikennejärjestelmän toimivuus, liikenneturvallisuus, tie- ja liikenneolot, alueellinen tienpito, maankäytön yhteistyö sekä toimintaympäristöä koskevien tietojen tuottaminen valtakunnalliseen liikennejärjestelmäsuunnitteluun on määritelty tulevien maakuntien tehtäväksi. Tämä kaikki luo maakunnalle suuren vastuun maaseudun saavutettavuudesta ja julkisen liikenteen toimivuudesta. Myös tämä kysely nosti esille Suomen tiestön ja tieverkoston huonon kunnan sekä julkisen liikenteen puuttumisen maaseudulla.

Maaseudun kehittämisen ja aluekehittämisen osalta oltiin huolissaan rahoituksen riittämisestä kehittämistyöhön. Vastaajat arvioivat sote-kustannusten vievän suurimman osan maakunnan rahoituksesta. Toisaalta aluekehitysvastuun osalta toimintojen kokoaminen yhteen organisaatioon nähtiin selkiyttävän tilannetta; Tällä hetkellä pääasiallinen aluekehitysvastuu on maakunnan liitoilla ja pääosa siihen käytettävästä rahasta on ELY-keskuksissa. Toisaalta vastaajat miettivät miten kehittämistyöhön vaikuttaa se, että ministeriöiden ohjauksen ohkeen tulee myös poliittinen ohjaus alueelta?

Vaikka uudistuksessa puhutaan organisaatioista ja tehtävien ja vastuiden siirroista,

---

tulevan maakuntahallinnon uuden organisaation tekevät ja muodostavat Ihmiset – silloin asenteen nähdään suurelta osin ratkaisevat onnistumisen. Tätä kuvaa suora lainaus MVA-kyselyn avoimista vastauksista maaseutuhallintoon liittyen ja sen voi yleistää koko hallinnon uudistukseen: ”Kun asiakas asioi minun kanssa, ei hän välitä siitä kuka minun palkkani maksaa tai mitä organisaatiota edustan. Maaseutuhallinnon yhdistäminen ja siirto maakuntaan on järkevä kehitys”.

6 Hankkeen tulokset – yhteenvetoa ja pohdintaa

Tässä kappaleessa esitellään hankkeen tuloksena koottu ehdotus valtakunnallisiksi politiikkasuosituksiksi, pilottien MVA-prosessit sekä hankkeen tulosten pohdinta ja yhteenveto. Lisäksi esitetään jatkotoimenpiteitä MVA-työkalun edelleen kehittämiseksi ja maaseutuvaikutusten arvioinnin valtavirtaistamiseksi eri tasoilla.

MVA-hankkeen ohjusryhmän viimeisessä kokouksessa 15.8.2018 keskusteltiin mm. hankkeen MVA-prosessin sisällöstä ja prosessin kuvaamisesta, hankkeen tavoitteiden toteutumisesta ja tuloksista sekä hankkeen tuotoksena syntyneistä ehdotuksista politiikkasuosituksiksi. Ohjausryhmä arvioi hankkeelle asetettujen tavoitteiden toteutumista ja hankkeen vaikutuksia suhteessa hankesuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Ohjausryhmän arviointi on koottu taulukoihin 1 ja 2.

Koska arviointityö oli eduskunnassa edelleen valmistelussa olevan maakunta- ja sote-uudistuksen osalta ennakoarviointia, todellisten vaikutusten arviointi tässä vaiheessa oli vielä liian aikaista.

6.1 Maaseutuvaikutusten arvioinnin politiikkasuositukset maakunta- ja sote-uudistuksen valmisteluun ja tuleville maakunnille

Pilottimaakuntien työn edetessä molemmat pilottimaakunnat päätyivät laatimaan maakunnalliset politiikkasuositukset käytettäväksi sekä maakunta- ja sote uudistuksen valmistelussa että myöhemmin uusien maakuntien toiminnassa. Poliitiikkasuositukset koottiin pilottien aikana kootun materiaalin pohjalta, joten suosituksissa näkyy maakunnan asukkaiden ja toimijoiden ääni, asiat, joita nostettiin esille sekä asiantuntijaryhmässä, uudistuksen valmisteluryhmissä, pilottien järjestämissä yleis- ja teemalaisuuksissa sekä sähköisen kyselyn vastauksissa. Maakunnalliset politiikkasuositukset on esitelty pilottien omissa loppuraporteissa.

Pirkanmaan ja Kainuun pilottien tekemien maakunnallisten politiikkasuositusten pohjalta laadittiin ehdotus valtakunnallisiksi politiikkasuosituksiksi. Poliitiikkasuosituksissa nostettiin esille ne asiat ja haasteet, joita erityisesti tulisi käsitellä maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelun eri vaiheissa. Ehdotuksen perusteella käytiin keskustelu hankkeen päätöstilaisuudessa, Maaseutu näkyväksi -webcast-lähetyksessä 15.8.2018 ja samana päivänä pidetyssä ohjausryhmän kokouksessa ohjausryhmä käsitteli ja hyväksyi ehdotuksen.

Valtakunnallisten politiikkasuositusten yleiset tavoitteet kirjattiin seuraavasti: **Maaseutu on Suomessa keskeinen vetovoimatekijä, johon tärkeät elinkeinot, hyvin saavutettavat ympärivuotiset asuinalueet sekä elävät ja yhteisölliset kylät sijoittuvat. Maakunnat tuottavat ja mahdollistavat maaseudun elinvoimaa, virkistystä sekä henkistä ja taloudellista hyvinvointia.**

Ensimmäinen ehdotus politiikkasuosituksista 15.8.2018

- 1) **Maaseutu tulee näkyä maakuntastrategiassa, maakuntahallinnon valmistelussa ja päätöksenteossa.** Tavoitteena on hyvinvoiva ja vetovoimainen suomalainen maaseutu, missä erityisesti asumisen, virkistäytymisen, matkailun ja biotalouden kehittymisedellytykset sekä paikallisen yrittäjyyden edellytykset on huomioitu ja mahdollistettu.
- 2) **Demokratian toteutumisesta tulee huolehtia.** Edistetään etenkin harvaan asutun maaseudun ja reuna-alueiden asioiden kuulemista maakuntavaltuustossa. Luottamushenkilövalinnoissa kiinnitetään huomiota alueelliseen kattavuuteen. Aukkaita kuullaan tavoitteellisesti erilaisilla osallistamisen menetelmillä heti suunnitteluprosessin alusta lähtien.
- 3) **Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee turvata joka puolella Suomea.** Palvelut järjestetään asukkaiden tarpeiden mukaisesti, monimuotoisesti sekä osittain liikkuvilla ja sähköisillä palveluilla. Erityisesti taataan maaseudun asukkaiden turvallisuus. Kasvupalveluiden riittävällä alueellisella saatavuudella turvataan elinkeinojen kehittyminen maaseudulla. Järjestöt otetaan tarvittaessa mukaan palveluiden tuottamiseen. Kaikkien maaseudun väestöryhmien edellytykset käyttää sähköisiä palveluita turvataan. Muun muassa sote-alan palveluseleihin perustuvaa yrittäjyyttä helpotetaan ja kannustetaan.
- 4) **Maaseudun infrastruktuuri tulee kehittää uusia palvelumuotoja vastaaviksi.** Digitaalisten palveluiden lisääntyessä laajakaista tai valokuituyhteydet tulee saada tarjolle kaikille, jotta uusien sähköisten palveluiden hyödyntäminen on mahdollista. Tiestön kunnosta on pidettävä huolta tarveperusteisesti, kunnossa olevat väylät ovat edellytys koko maakunnan elinvoimavirtojen hyödyntämiselle.
- 5) **Maaseudun saavutettavuutta on kehitettävä.** Uusia joukkoliikenteen muotoja ja älykkään liikenteen ratkaisuja ja matkaketjuja kehitetään maaseudun väestön tarpeita vastaaviksi, esimerkiksi yhdistämällä sote-kuljetuksia vapaa-ajan joukkoliikenteeseen.
- 6) **Tulevan maakunnan hankintoihin on luotava mekanismi, millä paikalliset pienyritykset pääsevät mukaan maakunnan tarjouskilpailuihin ja sitä kautta palvelun tuottajiksi.** Tukipalveluiden, logistiikan ja ruokahuollon järjestelyillä on vahva liityntä maaseutuyritysten toimintaedellytyksiin. Lähitorimalli, palveluneuvojien verkosto on yksi keino antaa jalansijaa myös kolmannen sektorin toimijoille palveluntuottajina.
- 7) **Lähiruokaa tulee hyödyntää maakunnan ruokapalveluissa osana maaseudun elinvoiman vahvistamista.** Laadukkaan ja turvallisen lähiruoan käyttö vahvistaa aluetaloutta, pienentää hiilijalanjälkeä ja parantaa huoltovarmuutta. Hankintalain taitavalla soveltamisella lähiruoka saadaan maakunnan laitosten asiakkaiden ja työntekijöiden lautasille.
- 8) **Resurssien riittävyys maaseudun kehittämiseen on turvattava.** Maaseudun elinvoimaisuuden ja hyvinvoinnin kehittäminen myös ennaltaehkäisevinä toimina sisällytetään maaseudun kehittämisen parissa työskentelevien toimenkuviin. Kehittämistyöhön varataan riittävät resurssit sekä poistetaan tarvelähtöistä ja kustannustehokasta palveluiden kehittämistä estävät hallinnolliset rajat.
- 9) **Maakunnan tulee olla maaseudulla läsnä palveluineen ja toimintoineen.** Maakunta hyödyntää maaseutua myös uusien palvelukokeilujen ja toimintojen kustannustehokkaana, nopeana, hallittuna alustana ja ympäristönä.
- 10) **Viestintää maakunnan asioista tulee lisätä ja tehostaa.** Kaikesta palvelutarjonnasta, myös pienyritysten tarjoamasta, tulee tiedottaa asiakkaille kattavasti, tehokkaasti ja monipuolisesti. Tiedottaminen tulee kohdentaa myös maaseudun ikääntyvälle väestölle.
- 11) **Maaseutuvaikutusten arviointi (MVA) tulee ottaa käyttöön.** MVA:a hyödynnetään valmistelevien päätöstoimielimien työskentelyssä keskeisissä maaseutuun vaikuttavissa asioissa. Mikäli arvioinnissa tunnistetaan kielteisiä vaikutuksia maaseudulle, valmistelussa tuodaan esille vaihtoehtoisia toimintamalleja päätöksentekoa varten.

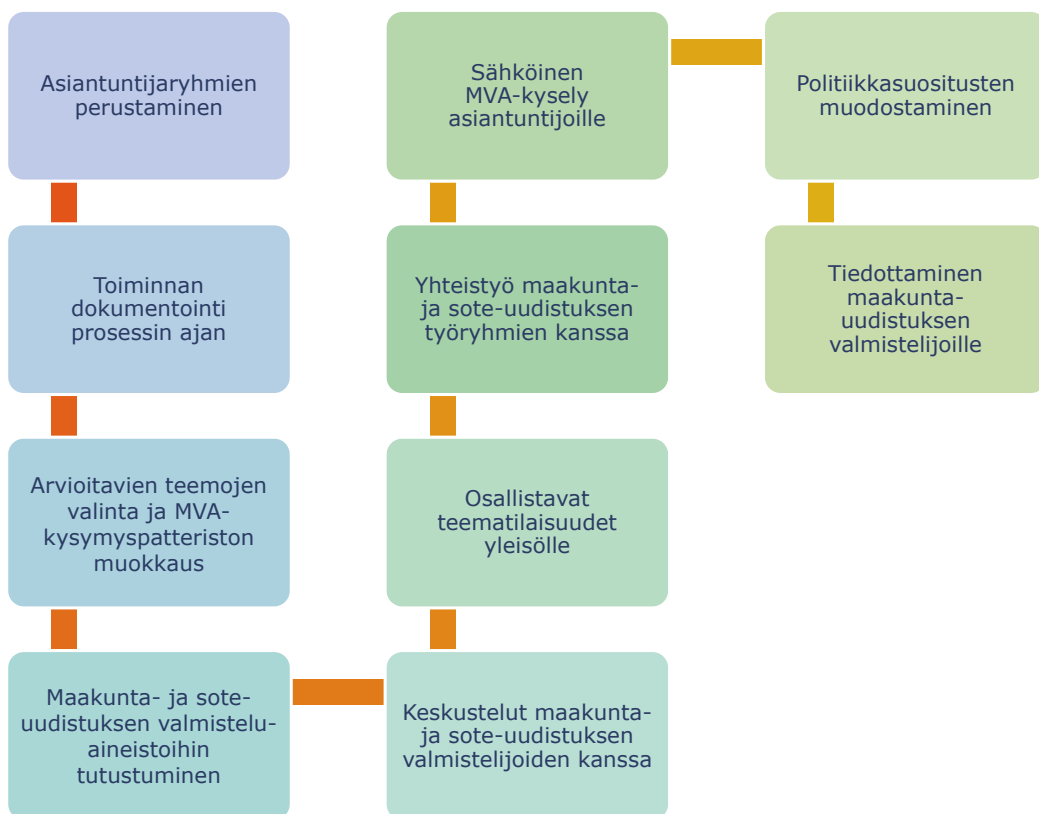
Ensimmäinen ehdotus politiikkasuositukseksi esiteltiin Maaseutupolitiikan sihteeristölle 21.8., jonka jälkeen saatujen kommenttien perusteella ehdotusta muokattiin siten, että näkökulmana on enemmän maaseutuvaikutusten arviointi -menetelmän käyttöönotto. Poliittikkasuositukset kiteytyivät seuraaviksi seitsemäksi (7) kohdaksi:

Politiikkasuositukset

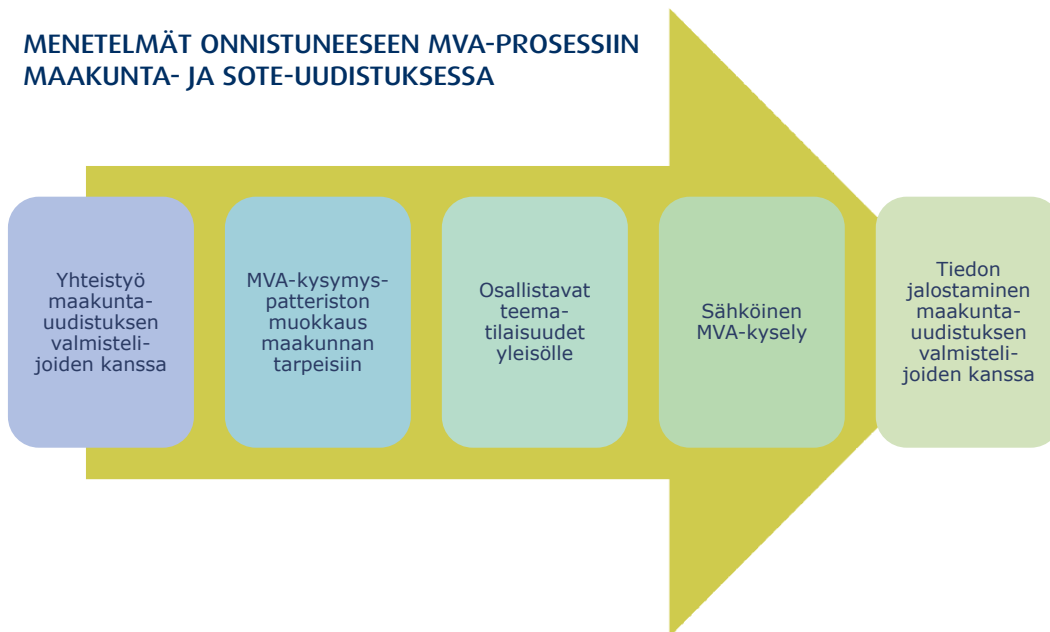
- 1) **Maaseutuvaikutusten arvioinnin tulee olla osa maakunnan tehtävänä olevien palvelujen valmistelua, järjestämistä sekä annettujen palvelulupausten toteutumisen arviointia.** Maakuntastrategian ja palvelustrategioiden seurannassa ja arvioinnissa tulee huomioida maaseutunäkökulma.
- 2) **Valtion tulee omassa ohjaus- ja lainsäädäntötyössä toteuttaa ja edistää maaseutuvaikutusten arviointia.** Valtion tulee varmistaa, että paikkaperustaisen kehittämisen mahdollisuudet on huomioitu lainsäädännössä ja ohjauksessa. Tällöin maakunnilla on mahdollisuus käyttää omiin olosuhteisiinsa sopivia ratkaisuja ja toimintatapoja.
- 3) **Maaseutunäkökulma tulee kirjata läpileikkaavasti maakunnan kehittämistä ohjaaviin asiakirjoihin.** Tavoitteena tulee olla, että erilaisilla maaseutualueilla toimivien yrittäjien, yritysten, järjestöjen ja asukkaiden tarpeet, resurssit ja näkökulmat huomioidaan kaikessa heitä koskevassa valmistelussa osana paikkaperustaista alueiden kehittämistä. Lisäksi tulee varmistaa, että maakunnilla on riittävät resurssit maaseudun kehittämistehtäviin. Palveluverkkojen rakentamisessa ja digitaalisten palveluiden kehittämisessä tulee huomioida erilaisten maaseutualueiden tarpeet ja haasteet.
- 4) **Maakunnassa tulee olla eri sektoreiden toimijat yhteen kokoava laaja maaseututyöryhmä,** jossa ovat edustettuina viranhaltijoiden ja päättäjien lisäksi järjestöjen ja yksityisen sektorin toimijat. Maaseuturyhmä on asiantuntijaryhmä, jolle poliittisen päätöksenteon kautta annetaan selkeä mandaatti ja asema maakuntahallinnossa. Työryhmä laatii maaseutunäkökulman huomioimisesta lausuntoja poliittiseen päätöksentekoon ja voi osaltaan toteuttaa maaseutuvaikutusten arviointia, mm. palveluiden saatavuuden ja toimivuuden seurannassa. Lausuntojen antamisesta ja niiden huomioimisesta päätöksenteossa tulee laatia selkeä ohjeistus.
- 5) **Maakunnan tulee huolehtia demokratian toteutumisesta sekä yhteistyön ja sosiaalisen pääoman vahvistamisesta.** Maakunnan päätöksenteossa on huolehdittava maakunnan kaikkien alueiden kehittämisestä ja potentiaalinen hyödyntämisestä. Hallinnon tulee olla vuorovaikutteista ja asukkaat tulee ottaa mukaan erilaisilla osallistamisen menetelmillä suunnitteluprosessien alusta lähtien. Maakunnassa kehitetään ja otetaan rohkeasti käyttöön uusia kumppanuuden ja verkostotoiminnan muotoja, esimerkiksi kumppanuuksipöytiä.
- 6) **Maakunnan toiminnasta ja maaseutuvaikutusten arvioinnista tulee viestiä aktiivisesti, monikanavaisesti ja vuorovaikutteisesti.** Maakunnan tulee olla maaseudulla läsnä palveluineen ja toimintoineen. Maaseutuvaikutusten arvioinnin prosessista, sen vaiheista ja osallistumismahdollisuuksista tulee viestiä eri kanavissa ja varmistaa, että erilaiset maaseudun toimijat, ml. järjestöt ja yksityisen sektorin toimijat, voivat osallistua MVA-prosessiin. Viestinnässä tulee huomioida myös eri ikäryhmät.
- 7) **Maakunnan hankintoihin tulee luoda mekanismi, jolla paikalliset pienyritykset pääsevät mukaan maakunnan tarjouskilpailuihin ja sitä kautta palvelun tuottajiksi.** Muun muassa tukipalveluiden, logistiikan ja ruokahuollon järjestelyissä on vahva liityntä maaseutuyritysten toimintaedellytyksiin. Esim. lähitorimalli, palveluneuvojien verkosto, on yksi keino antaa jalansijaa myös kolmannen sektorin toimijoille palveluntuottajina.

6.2 Toteutettu MVA-prosessi ja käytetyt menetelmät kaaviona

Hankkeen yhtenä tavoitteena oli MVA-työkalujen edelleen kehittäminen sekä työkalujen käytön edistäminen. Hankkeen tuotoksena laadittiin mallikaavio MVA-prosessista ja menetelmistä (kuva 4) sekä MVA:n sijoittamisesta uudistuksen valmistelu-prosessiin (kuva 5). Mallikaavioista voidaan laatia myöhemmin tiivis esite edelleen jaettavaksi. Hankkeen loppumetreillä tullut lisävuosi uudistuksen valmisteluun antaa mahdollisuuden hyödyntää tuotoksia myös muissa maakunnissa. Lisäksi MVA-työkä-lupakkiin tuli hankkeen tuotoksena MVA-kysely, jota esim. maakunnat voivat hyö-dyntää omassa valmistelussaan, joko muokattuna sähköisenä kyselynä tai eri tavoin kysymyspatteristoa soveltuvien osien hyödyntäen.

Kuva 4. Maaseutuvaikutusten arviointi maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelun yhteydessä.

Kuva 5. Maaseutuvaikutusten arviointi maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelun yhteydessä.

6.2 Yhteenveto ja pohdinta

Maakunta- ja sote-uudistus on toteutuessaan Suomessa historiallisen mittava hallinnon uudistus. Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntauudistuksessa -hanke toteutettiin uudistuksen valmistelun aikana, elokuusta 2017 – syyskuun loppuun 2018 pilotoimalla maaseutuvaikutusten arviointia kahden hyvin erilaisen maakunnan alueella. Hankkeen aikana uudistuksen valmistelu oli kiivaassa vaiheessa sekä eduskunnassa lakien käsittelyn osalta, että operatiivisesti maakunnissa muutosjohtajien ja valmisteluryhmien työn puitteissa. Työn edetessä jouduttiin toteamaan hankkeen rajalliset resurssit ja rajaamaan toimenpiteitä, vaikka tärkeitä arvioitavia asioita nousi esille prosessin edetessä. Lisäksi hankkeen resursseista johtuva lyhyt toteutusaika suhteessa maakunta- ja sote-uudistuksen laajuuteen ja aikatauluun asetti työlle omat rajansa.

MVA-työ ei ole kuluneena vuonna ollut ainoastaan kahden pilottimaakunnan asia, vaan samanaikaisesti pilottien työn aikaan, on monessa muussakin maakunnassa toteutettu erilaisia MVA-prosesseja, joissa pohjana on käytetty mm. aiemmin tuotettua kysymyspatteristoa. Lisäksi keväällä 2018 käynnistyi oma Maaseutuvaikutusten arviointihanke ruotsinkielisellä pohjanmaalla. Tärkeä onkin jatkossa koota muiden MVA-prosessien kokemukset ja opit yhteen ja edelleen kehittää työkaluja. Lisäksi on tärkeää, että uudistuksen valmistelussa maaseutuvaikutusten arviointia tehdään kaikilla tasoilla, sekä valtion toiminnassa, mm. lainsäädännön valmistelussa, maakuntien omassa valmistelussa että kuntien ja paikallisten toimijoiden työssä.

Maaseutuvaikutusten arviointia tehtiin ennakoivana arviointina maaseudun kan-

---

nalta keskeisten teemojen osalta. Epävarmuus uudistuksen toteutumisesta ja aikataulusta heijastui koko hanketyön ajan arviointia tehtäessä. Uudistuksen voimaantulon aikataulu muuttui hankkeen viimeisinä päivinä, eli 26.6.2018 pääministeri Juha Sipilä antoi ilmoituksen, että uudistus astuu voimaan vasta 1.1.2021 vuoden 2020 sijaan. Uudistuksen valmistelun lakiesitysten käsittely perustuslakivaliokunnassa ja myös sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnassa pitkittyi, minkä vuoksi hallitus päätyi uudistuksen voimaantulon siirtämiseen.

MVA-prosessit jatkuvat

Uudistuksen siirtyminen vuodelta eteenpäin mahdollistaa maakunnissa MVA-työkalun käyttöönoton uudistuksen valmistelussa valmisteluorganisaatioiden puitteissa sekä maakuntien liittojen maakuntastrategiatyössä. Pilottimaakuntien prosessit jatkuvat ja hankkeen tuloksina muotoillut Pirkanmaan ja Kainuun politiikkasuositukset levitetään asiantuntijoiden ja päättäjien käyttöön pilottimaakunnissa. Muiden maakuntien osalta on huolehdittava siitä, että pilottien kokemukset ja MVA-työkalujen hyödyntämisestä viestitään riittävän laajasti eri kanavissa.

Pilottien toiminnan päättyessä on tärkeä arvioida pilottien MVA-prosessin toteuttamisen resursseja. Pilottimaakuntien koordinaattorit vastasivat pilottialueiden toimenpiteistä ja toiminnan koordinoinnista, mm. kokousten ja tilaisuuksien järjestelyistä sekä työn dokumentoinnista. Koordinaattoreiden lisäksi toimenpiteiden suunnitteluun, toteuttamiseen ja erityisesti aktivointiin osallistuivat erittäin aktiivisesti myös pilottien maakuntaliittojen vastuuhenkilöt sekä asiantuntijaryhmien jäsenet. Onnistuneen MVA-prosessin toteuttaminen edellyttääkin sekä koordinoinnin riittävän resurssoinnin että muiden toimijoiden motivoituneen ja aktiivisen mukanaolon läpi prosessin.

Hankkeessa tuotettu ehdotus politiikkasuositukseksi on hyödynnettävissä Maaseutupolitiikan sihteeristön ja muiden verkostojen toiminnassa ja viestinnässä. Ehdotusta voidaan edelleen hyödyntää, jos ja kun Maaseutupolitiikan neuvosto laatii valtakunnalliset politiikkasuositukset maaseutuvaikutusten arvioinnin osalta. Tärkeä on varmistaa, että valtakunnalliset maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelijat ja päättäjät tulevat tietoisiksi maaseudun tarpeista ja huolenaiheista ja etsivät niihin ratkaisuja. Poliitiikkasuosituksia voidaan myös käyttää valmistauduttaessa erityisesti ensimmäisiin maakuntavaaleihin.

MVA maakuntien strategiatyössä ja palvelulupauksessa

Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntauudistuksessa -hanke onnistui osaltaan edistämään MVA-työkalun käyttöönottoa ja kehittämistä. Erityisesti pilottimaakuntien toimijat tulivat tietoiseksi maaseutunäkökulmasta sekä työkalun olemassa olosta. Kainuussa maaseutunäkökulma on ollut mukana maakuntauudistukseen liittyvässä strategiatyössä, johon liittyvään kyselyyn sisällytettiin maaseutuvaikutusten arviointi -kysymyksiä hyödyntäen hankkeessa kehitettyä MVA-mallia. Edelleen, Kainuun tulevan maakunnan palvelulupauksen laadinnassa sovelletaan maaseutuvaikutusten arviointinäkökulmaa. Myös Pirkanmaalla maaseudun huomioimista aiotaan

edistää strategiatyössä. Maaseudun huomioiminen uuden maakunnan suunnittelussa vaikuttaa maaseudun elinoloihin pitkällä aikajänteellä ja on yksi hankkeen merkittävimmistä saavutuksista.

MVA nosti esille paikkaperustaisen kehittämisen tarpeet

Pilottimaakuntien erilaisuus toi hyvin esille maaseudun moninaisuuden ja vaihtelevuuden. Maaseudusta ei tulisi puhua yhtenä maaseutualueena, vaan tulisi muistaa alueellisten erityispiirteiden olemassaolo sekä maaseudun erilaisuus kaupungin läheisestä maaseudusta harvaan asuttuun maaseutuun. MVA-prosessi toisaalta osoitti, että vaikka maakunnat ovat erilaisia, ovat asukkaiden, yrittäjien ja järjestöjen tarpeet hyvin samanlaisia. Lisäksi on tärkeä tunnistaa, miten maaseutualueet eroavat myös yksittäisen maakunnan ja kunnankin sisällä ja ottaa nämä erot huomioon kehittämistoimenpiteitä suunniteltaessa ja palvelumalleja rakennettaessa. Vaikka tavoite olisikin sama, näistä alueiden eroista johtuen toimivat ratkaisut haasteisiin voivat olla hyvinkin erilaisia; samat keinot eivät välttämättä toimi kaikilla alueilla.

Paikkaperustainen kehittäminen on strategista politiikkaa, jossa tunnistetaan paikallisia ongelmia ja voimavaroja, ja jossa kehitetään aluetta yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa poikkihallinnollisesti. Paikkaperustainen kehittäminen mahdollistaa paikallisiin piirteisiin ja toimintatapoihin liittyvät toimintamallit ja niihin perustuvan päätöksenteon. Paikkaperustaisessa kehittämisessä on aina kyse myös ihmisen ja ympäristön erottamattomasta yhteydestä, jossa paikallisympäristöä muokkaavat valinnat vaikuttavat aina myös luontoekosysteemiin. (Luoto & Virkkala 2017.)

Meneillään oleva maakunta- ja sote-uudistus tulee onnistuessaan vahvistamaan paikkaperustaista aluekehittämistä, mikäli esim. alueen yrityksiä, osuuskuntia ja yhdistyksiä valjastetaan osaksi palvelutuotantoa. Digitaalisten ja liikkuvien palvelumuotojen kehittäminen ja käyttöönotto mahdollistaa asumisen ja työnteon tutuissa ympäristöissä tai kyläyhteisöissä vahvistaen siten paikkaperustaista kehittämistä. Haasteen tähän tuo tulevien maakuntien rahoituksen määrä ja valtion tuleva rahoitus. Tällä hetkellä, syksyllä 2018 näyttää epävarmalta, kykenevätkö maakunnat riittävästi huomioimaan alueiden omat erityispiirteet valintoja ja ratkaisuja tehdessään palveluiden järjestämisessä, käyttöön tulevan rahoituksen puitteissa. Parhaimmillaan maakunta on mahdollistaja, joka huolehtii yritysten ja kansalaisten osallistumisesta paikkaperustaiseen kehittämiseen ja ottaa myös alueen korkeakoulut ja oppilaitokset mukaan kehittämiseen.

6.3 Arviointia hankkeen tavoitteiden toteutumisesta

Ohjausryhmä arvioi kokouksessaan 15.8., miten hanke on onnistunut hankesuunnitelman mukaisissa tavoitteissa ja millaisia vaikutuksia hankkeella on ollut. Taulukossa 1 on esitetty hankkeelle asetetut tavoitteet sekä ohjausryhmän ja pilottien arviointi näiden tavoitteiden toteutumisesta ja suunnitelluista jatkotoimenpiteistä. Yleisenä huomiona ohjausryhmässä todettiin, että pilottimaakunnat ja erityisesti asiantuntijaryhmät ja koordinaattorit ovat sitoutuneet MVA-prosessin läpiviemiseen hyvin ja käyty keskustelu sekä oman maakunnan tilanteesta sekä MVA-työkalusta ja sen toimivuudesta on ollut asiantuntevaa ja innostunutta, mutta myös tarpeellisen kriittistä.

Taulukko 1. Ohjausryhmän arviointi hankkeen tavoitteiden toteutumisesta.

Tavoite	Ohjausryhmän arviointia
Hanke tarjoaa työkalun maakunta-uudistuksen valmisteluprosessiin maaseutunäkökulman huomioimisen tueksi sekä kunnille että maakunnille.	<ol style="list-style-type: none"> 1. MVA-työkalua on kehitetty: käytettiin osallistavia menetelmiä, muokattiin MVA-kysymyspatteristoa ja tehtiin sähköinen MVA-kysely 2. Työkalu on tullut tutuksi erityisesti pilottimaakunnissa, mutta myös muualla erilaisten tilaisuuksien kautta 3. Kuntien edustajat olivat mukana asiantuntijaryhmissä 4. Tilaisuudet järjestetty yhteistyössä kuntien kanssa 5. Kuntien edustajia ja kuntalaisia osallistunut tilaisuuksiin ja työryhmyöskentelyyn
Otetaan käyttöön ja edelleen kehitetään toimintamalleja siihen, miten maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelun eri vaiheissa sekä tulevaisuudessa voidaan arvioida erilaisten päätösvaihtoehtojen vaikutuksia maaseudun palvelujen, elinvoiman sekä demokratian osalta.	<p>Edellisten lisäksi</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Erityisesti demokratian merkitys ja tärkeys nousi esille 2. Asukkailla on tarve saada tietoa ja keskustella heitä koskevista muutoksista, joten tilaisuuksia keskusteluun tulee olla tarjolla 3. Toimintamallin kehittäminen: toteutettu MVA-prosessi on kuvattu, jotta tuloksia ja tuotoksia voidaan hyödyntää 4. Työkalun kehittäminen <ul style="list-style-type: none"> - Hankkeen aikana on todettu, että MVA-kysymyspatteristo tulisi ottaa käyttöön normaalissa päätöksentekoprosessissa valmistelevien toimielinten työssä - Tarve kysymyspatteriston testaamiseen on edelleen olemassa. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi maakuntastrategian laadinnan yhteydessä
Tavoite	Ohjausryhmän arviointia
Edistetään maaseutuvaikutusten arvioinnin hyödyntämistä sekä paikallisella, alueellisella että valtakunnan tasolla	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tietoisuutta on lisätty muun muassa blogikirjoitusten, tilaisuuksien ja uudistuksen valmisteluryhmien kokouksiin osallistumisen kautta 2. MVA:n merkityksen tunnistaminen on lisääntynyt 3. Pilottiin osallistuneiden osaaminen ja näkemyksellisyys on syventynyt. Pilottimaakuntien verkostot ovat vahvistuneet. 4. Kaksi pilottimaakuntaa tarjosi toisilleen vertaisoppimista ja -tukea 5. Maakunnalliset politiikkasuositukset on jaettu hankkeen loppuvaiheessa maakuntien uudistuksen valmistelijoille, valtakunnalliset politiikkasuositukset jaetaan maaseutupolitiikan neuvoston toimesta päättäjille: vahva suositus MVA:n hyödyntämisestä (MANE). Tärkeää myös keskustelun ylläpitäminen.
Tuotetaan aineistoa, joka nostaa esim. ennakoitutyöhön kriittisiä kohteita	<ol style="list-style-type: none"> 1. MVA-teematilaisuuksien palautteiden perusteella koottiin valmisteluryhmille teemakohtaista tietoa
Laajennetaan MVA-asiantuntijaverkostoa	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aiempien hankkeiden aikana luotu MVA-asiantuntijaverkosto vahvistui hankkeen aikana erityisesti pilottimaakuntien MVA-koordinaattoreiden ja asiantuntijaryhmien jäsenten myötä. 2. Prosessiin osallistuminen koettiin hyödylliseksi ja MVA-verkoston asiantuntemus vahvistui hankkeen myötä. MVA maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelun yhteydessä toi uudenlaisen näkökulman myös MVA-prosessiin suunnitellun uudistuksen ollessa mittava ja koskettaen koko valtakuntaa. Maaseutuvaikutuksia tulisi yhtä aikaa miettiä erilaisten maakuntien näkökulmasta, ja samalla ottaa huomioon valtakunnan yhtenäiset tarpeet ja tavoitteet 3. Arvokasta hankkeen aikana oli erityisesti MVA-tietämyksen laajeneminen kuntien asiantuntijoiden osalta ja heidän liittyminen MVA-verkostoon 4. MVA- asiantuntijaverkoston osaamisen hyödyntäminen ja vahvistaminen on olemassa olevien organisaatioiden, erityisesti MANEn verkostojen tehtävä. On tärkeää, että MANEn verkostoissa oleva eri toimialojen asiantuntemus saadaan MVA-työhön mukaan.
Työkalun käyttöönotto lisääntyy päätöksenteossa eri tasoilla	<ol style="list-style-type: none"> 1. MVA otetaan osaksi maakuntastrategian valmistelutyötä: työ on jo aloitettu Kainuussa, Pirkanmaalla käynnistetään syksyn 2018 aikana 2. Laadittu MVA-kaavio on hyvä malli käyttöönoton aloittamiseen
Osallistujien määrä	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kainuun pilotin kuntatilaisuuksissa oli mukana 102 henkilöä 2. Pirkanmaan pilotin MVA-teematilaisuuksissa 353 henkilöä 3. Muissa tilaisuuksissa osallistujia oli noin 200 henkilöä <p>Tarkemmat tiedot osallistujista on pilottien omissa loppuraporteissa</p>

6.4 Arviointia hankkeen vaikutuksista maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelussa

Taulukossa 2 on ohjausryhmän arvio siitä, millaisia vaikutuksia hankkeella on maakunta- ja sote-uudistuksen näkökulmasta. Ohjausryhmä totesi, että tässä vaiheessa uudistusta vaikutusten arviointi on vaikeaa ja monelta osin ennen aikaista.

Taulukko 2. Hankkeen vaikutukset maakunta- ja sote-uudistuksen näkökulmasta

Hankkeella arvioidaan olevan vaikutuksia maakunta- ja sote-uudistuksen näkökulmasta mm.	Ohjausryhmän arvio 15.8.2018
1. Maaseutuvaikutusten arvioinnilla pystytään vahvistamaan päätöksenteon positiivisia vaikutuksia ja estämään tai vähentämään päätöksenteon negatiivisia vaikutuksia ja sitä kautta erilaisten tukitoimien tarvetta. Arviointia hyödyntämällä voidaan luoda tietoisesti valittuja maaseutuvaikutuksia alueuudistuksessa.	- ei voida vielä tietää, sillä uudistus on vasta valmisteluvaiheessa, mutta hankkeella on luotu edellytyksiä tavoitteen toteutumiseen - tavoitteena on ollut vaikuttaminen tulevien maakuntien toimintaan, niin että maaseutu huomioitaisiin valmistelussa ja vakiintuneessa toiminnassa - muut maakunnat voivat hyödyntää tuotettuja aineistoja, loppuraporttia ja politiikkasuosituksia
2. Päätöksentekijän tulee olla tietoinen päätösten vaikutuksista, tässä yhteydessä erityisesti maaseutuun ja siellä asuviin ihmisiin. Maaseutuvaikutusten arvioiminen auttaakin tunnistamaan päätöksenteon vaikutuksia erityisesti maaseudun toimintaympäristössä. Arvioinnin avulla voidaan varmistaa, että vaikutukset maaseutuun ja maaseudun asukkaisiin otetaan huomioon jo päätöksenteon valmisteluvaiheessa.	- on luotu edellytyksiä vaikutusten tunnistamiseen - uudistuksen valmisteluryhmien tietoisuus maaseudun tarpeista ja olosuhteista lisääntyi hankkeen aikana - hankkeen aikana uudistus oli valmisteluvaiheessa, joten vaikuttamisen kohderyhmänä oli muutosjohtajat ja valmisteluryhmät
3. MVA parantaa sidosryhmien välistä vuorovaikutusta ja sitoutumista muutokseen. Se synnyttää uusia näkökulmia ja avaa alueuudistuksen valmistelua ja päätöksentekoa asukkaille, järjestöille ja yrittäjille ja vahvistaa maakunnan roolia yhteisönä - uusi maakunta ei ole vain organisaatio.	- kumppanuuden ja verkostoitumisen lisääntyminen, muutosjohtajat ja valmistelijat olivat mukana keskustelemassa asiantuntijaryhmissä ja erityisesti mukana avoimissa teema- ja kuntatilaisuuksissa - yhteisöllisyyden vahvistuminen vuorovaikutusmahdollisuuden myötä
4. Päätöksentekovaiheessa on syytä arvioida tietyn, pienenkin, asian merkitystä kokonaisuudessa. Päätöksenteon vaikutukset voivat olla myös joko suoria tai välillisiä. Esim. julkisissa ruokapalveluissa käytettävät paikalliset tuotteet ja raaka-aineet tukevat paikallisten elinkeinojen kannattavuutta.	- tietoisuus on lisääntynyt, asia on ollut esillä - hankkeen tekemän kyselyn avoimet kommentit koottiin digitalisaation, hankintojen ja demokratian osalta koosteeksi ja näitä koosteita jaettiin mm. HAMA- ja Kahvee-verkoston sekä MAHVA-hankkeen käyttöön
5. MVA on oppimisprosessi ja se tuottaa prosessiin osallistujille tietoa ja ymmärrystä kokonaisuudesta päätöksentekoa varten. Osallistavana menetelmänä MVA auttaa myös realiteettien tunnistamisessa ja hyväksymisessä.	- oppimista tapahtui monella eri tasolla: muun muassa hanketoimijat, tilaisuuksiin osallistuneet organisaatioiden ja järjestöjen edustajat, muutosvalmistelijat
6. Suomalaisella maaseudulla on monia vahvuuksia, joilla on merkitystä elinvoiman rakentamisessa. Maaseutu on yhteinen voimavaramme, jota Suomi tarvitsee menestyäkseen. MVA auttaa näiden maaseudun vahvuuksien ja merkityksen tunnistamisessa	- näkökulma on ollut mukana työpajoissa ja kyselyssä vahvuuksien tunnistaminen ollut lähtökohtana työpajatyöskentelyssä

6.5 Suosituksia jatkotoimenpiteiksi

Hankkeen aikana toteutetut kaksi pilottimaakuntien toteuttamaa arviointiprosessia ovat pieni osa sitä työtä, miten maaseudun huomioimista maakunta- ja sote-uudistusten valmisteluprosesseissa voidaan tehdä tai tulisi tehdä. Hankkeen resurssit haluttiin kohdentaa pilottimaakuntien MVA-prosessien toteuttamiseen ja hankkeen päättyessä voidaan todeta, että MVA-prosessit jatkuvat pilottimaakunnissa myös hankkeen jälkeen. Jotta pilotoinnista saadut kokemukset saadaan myös muiden maakuntien ja laajemmin erilaisten organisaatioiden käyttöön, on tärkeää, että pilottien kokemuksesta viestitään suunnitelmallisesti ja että maaseutuvaikutusten arvioinnin työkalujen kehittäminen jatkuu ja niiden käyttöön ottoa edistetään monella tapaa.

Hankkeen päättyessä on käynnissä ja käynnistymässä muitakin MVA-hankkeita tai hankkeita, joissa on mukana maaseutuvaikutusten arviointia. Näiden hankkeiden toimenpiteet ja tulokset tulevat omalta osaltaan sekä kehittämään MVA -työkalua että tukemaan maaseutuvaikutusten valtavirtaistamista. Lisäksi monessa maakunnassa maaseutuvaikutusten arviointia on tehty osana normaalia ohjelma- ja strategiatyötä.

Seuraavassa suosituksia, miten MVA-työkalun käyttöönottoa tulisi edistää.

Hyvin käynnistyneitä MVA-prosesseja tulee jatkaa

- Pilottimaakunnissa jatketaan MVA-prosessien eteenpäin viemistä valmisteluprosessissa ja maakuntastrategiatyössä. Työstetään pilottien politiikkasuositukset maakuntien omalla viestintäformaattilla ja lähetetään ne muun muassa piloteissa prosessiin osallistuneille ja otetaan käyttöön uudistuksen valmistelussa.
- Tulee pohtia keinoja, miten varmistetaan ja kannustetaan MVA:n hyödyntämiseen tulevaisuudessa uusien maakuntien maakuntaohjelman ja -strategian laadinnassa. Uudistuksen uusi aikataulu antaa strategiatyölle lisää aikaa ja -syvyyttä, muun muassa konsernistratgiaa ja palvelulupausta laadittaessa.
- Strategiatyössä tehtäviin kansalaiskuulemisiin ja -kyselyihin tulee sisällyttää MVA:a valottavia kysymyksiä ja varmistaa, että maaseutualueiden asukkaat, yrittäjät ja muut toimijat tavoitetaan. Hankkeessa on kehitetty kysymyksenasetteluja, joita voidaan hyvin soveltaa kansalaiskuulemisissa.
- Osana maakuntastrategiaa laaditaan tulevan maakuntakonsernin palvelujen järjestäjän palvelulupaus kansalaisille, palvelujen käyttäjille. Lupaus voi koskea SOTE-palveluja tai kaikkia maakunnan järjestämiä palveluja. Se on maakunnan palvelujen järjestämistä ohjaava periaatteellinen linjaus, joka ei kuitenkaan voi olla ristiriidassa lainsäädännöllisten velvoitteiden kanssa. Palvelulupauksessa tulee linjata, että ainakin palvelujen saatavuuteen, saavutettavuuteen ja lähipalvelujen turvaamiseen maaseutualueilla liittyvät erityiskysymykset huomioidaan palvelujen järjestämisessä.
- Tuetaan muissa maakunnissa käynnissä olevia MVA-prosesseja ja kootaan kokemuksia yhteen työkalujen kehittämiseksi.
- Tulevaisuuden palveluiden tuottamisessa lasketaan paljon digitaalisten palveluiden kehittymisen varaan. Digitaalisten palveluiden toimivuuden ja saavutettavuuden seuranta tulee sisällyttää maaseutuvaikutusten arviointiin.

Viestitään MVA-politiikkasuosituksista sekä paikkaperustaisten kehittämisen merkityksestä

- Hanke on koonnut Maaseutupolitiikan politiikkasuositukset, joka sisältää mm. pilottien MVA-prosessien kuvaukset ja esityksen valtakunnallisiksi MVA-politiikkasuosituksiksi
- Tulee varmistaa, että paikkaperustaiselle kehittämiselle on edellytykset uusissa maakunnissa ja kunnissa.
- Varmistetaan, että toimivia käytäntöjä voidaan jatkaa ja hyödyntää uusissa maakunnissa (mm. yhteistyörakenteet, kumppanuus ja Leader-toiminta)

Edistetään maaseutuvaikutusten arvioinnin valtavirtaistamista

- MANE jatkaa viestintää maaseutuvaikutusten arvioinnin merkityksestä ja hyödyntämistä, ylläpitää MVA-keskustelua sekä seuraa MVA-prosessien etenemistä sekä valtio- että maakuntatasolla.
- MANE nostaa keskusteluun veloitteen asettamisesta toteuttaa MVA päätöksenteossa eri tasoilla, erityisesti harvaan asutun maaseudun osalta.
- Maaseutupolitiikan verkostot ottavat MVA:n edistämisen sekä MVA-työkalun ja prosessien kehittämisen yhteiseksi tavoitteeksi. Yhteinen toimintasuunnitelma tulee laatia siten, että kunkin verkoston resurssit ja asiantuntemus tulee hyödynnettyä mahdollisimman hyvin.
- MANE ja sihteeristö työstää edelleen valtakunnallisia politiikkasuosituksia

Tuotetaan MVA-materiaalia ja viestitään eri kanavien kautta

- Tehdään esite MVA-työkalusta (prosessikaaviot, kysymyspatteristo, jne.)
- Kootaan yhteen mallit ja esimerkit: MVA-prosessien aloittaminen ja toteuttaminen
- Tehdään MVA -esite uusille maakuntavaltuutetuille ja kansanedustajille
- Kootaan MVA-materiaali Maaseutupolitiikka.fi -sivuille
- Kuntaliiton MaaseutuLIVEN Maaseutu näkyväksi -webcast 15.8. 2018: tallenteen levittäminen ja jatkohyödyntäminen
- Kuntamarkkinat 2018: MVA-seminaari
- Kansanedustajien puurobaari 8.11.2018
- Tuotetaan (mahdollisesti) Maaseutu näkyväksi II -webcast vuoden 2019 puolella; tukee Maaseutu näkyväksi -maakuntakiertuetta
- Jaetaan MVA:sta tietoa erilaisille verkostoille: Maakuntaliittojen aluekehitysjohtajat, työ- ja elinkeinoministeriön aluekehittämiskeskusteluja koskevat tilaisuudet
- Huomioidaan MVA osana seuraavaa EU-ohjelmakauden valmistelua (vrt. Rural Proofing)
- Vaalivaikuttaminen
- Tutkimuksen aktivoiminen
- MVA-asiantuntijaverkoston hyödyntäminen ja MANEn verkostojen yhteistyö

Lähdeluettelo

Kuntaliitto & neuvosto, M. (2015). Maaseutuvaikutusten arviointi kunnan kehittämisen työkaluna. Helsinki: Kuntaliitto.

Luoto, I. & Virkkala, S. (2017). Paikkaperustainen aluekehittäminen strategisena ohjenuorana. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, TEM-raportteja 2/2017.

Muilu, T.; Kotavaara, N.; Ponnikas, J.; Korhonen, S.; Hintsala, H. & Puska, E.-M. (2013). Oulun kuntaliitoksen ja Kainuun hallintomallikokeilun vaikutukset maaseutuasumiseen ja -alueisiin. Oulu: Nordia. Tiedonantoja. 3/2013.

Ranta, T.; Manu, S.; Laasonen, V.; Uusikylä, P. & Leskelä, R.-L. (2017). Kohti uusia maakuntia. Sote- ja maakuntauudistuksen toimeenpanon esivalmisteluvaiheen yhteenveto. Helsinki: Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta.

Valtioneuvosto. (25. Kesäkuu 2016). HALLITUKSEN LINJAUS MAAKUNNILLE SIIRRETTÄVISTÄ TEHTÄVISTÄ . Noudettu osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/documents/10616/2287640/Hallituksen+linjaus+maakuntahallinnon+tehtävät+5.4.2016/101bc0ea-ca53-43a8-9252-c66e073bfe80>

Valtioneuvosto. (25. 6 2018). Alueuudistus. Noudettu osoitteesta <https://alueuudistus.fi/uudistuksen-yleisesittely>

OSA 2 KAINUUN PILOTIN LOPPURAPORTTI

Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntauudistuksessa -hanke

18.9.2018

Hankkeen nimi	Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntauudistuksessa, Rural proofing as a tool for Regional Government Reform
Hakija	Suomen Kuntaliitto
Hankkeen johtaja	Jarkko Huovinen, johtaja, Alueet ja yhdyskunnat, Suomen Kuntaliitto
Hankkeen yhteyshenkilö	Taina Väre, erityisasiantuntija, Alueet ja yhdyskunnat, Suomen Kuntaliitto p. 050 4627 279, e-mail taina.vare(at)kuntaliitto.fi
Hankkeen yhteyshenkilö, Kainuun pilotti	Kirsi K. Kyllönen, suunnittelija, p. 044 7100859, kirsi.k.kyllonen(at)kainuu.fi
Muut yhteistyötahot	Maaseutupolitiikan sihteeristön ja teemaverkostojen asiantuntijat sekä Pirkanmaan pilottimaakunta
Hankkeen kesto	8/2017–9/2018
Hankkeen rahoittaja	Maa- ja metsätalousministeriö on rahoittanut hankkeen Makeran valtakunnallisiin maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeisiin suunnatuista varoista Maaseutupolitiikan neuvoston asettaman hankeryhmän esityksestä.

Hankkeen yhteiset tavoitteet

Hankkeen tavoitteena oli varmistaa osaltaan, että maakunta- ja sote-uudistuksessa huomioidaan uudistuksen vaikutukset asioihin, joilla on keskeinen merkitys maaseudun tulevaisuuteen eli maaseudun palveluihin, elinvoimaan sekä demokratiaan, sekä uudistuksen valmisteluvaiheessa että uusien maakuntien toiminnassa.

Hankkeen toisena tavoitteena oli edistää maaseutuvaikutusten arvioinnin käyttöönottoa sekä kehittää edelleen MVA-työkalua, siten että se olisi pitkällä aikavälillä normaali käytäntö päätöksenteossa.

Kainuun pilotin toimenpiteet

Kainuun liitto kutsui koolle Kainuun pilotin asiantuntijaryhmän, joka ohjasi hankkeen etenemistä ja toi asiantuntemusta arviointityöhön. Kainuun asiantuntijaryhmän ohella Kainuun pilotti kuului hankkeen Suomen Kuntaliiton ohjausryhmään. Kainuun asiantuntijaryhmä kokoontui kuusi kertaa hankkeen aikana (23.8.2017, 30.11.2017, 28.2.2018, 26.4.2018., 19.6.2018 ja 14.9.2018). FM Kirsi K. Kyllönen valittiin Kainuun pilotin projektipäälliköksi. Kyllönen toimi hankkeessa osa-aikaisena työntekijänä oman työnsä ohella Kainuun liitosta. Kainuun asiantuntijaryhmään kuului:

Jäsen	Organisaatio
Tarja Lukkari	Kajaanin ammattikorkeakoulu Kamk / maaseutupolitiikan Harvaan asutun maaseudun verkosto
Veli-Matti Karppinen	Kainuun Nuotta / maaseutupolitiikan Harvaan asutun maaseudun verkosto
Markku Karjalainen	MTK-Pohjois-Suomi
Jari Korhonen	Sotkamon kunta
Päivi Nykänen	Kainuun sote
Oikarinen Pirjo	Oulujärvi Leader ry
Knuutinen Pekka	Kainuun ELY-keskus
Korhonen Timo	Eduskunta
Pikkarainen Marita	Kainuun sote
Kari Pehkonen	Kainuun ELY-keskus
Parviainen Anssi	Pelastuslaitos
Knuutinen Pekka	Kainuun ELY-keskus
Pentti Malinen	Kainuun liitto
Jouni Ponnikas	Kainuun liitto
Sanna Schroderus	Kainuun liitto
Kirsi K. Kyllönen	Kainuun liitto

Varalla Pauli Tervonen

Syksyn 2017 toiminta

Syksyllä 2017 Kainuun liitossa valmisteltiin Kainuun maakuntaohjelmaa, johon Kainuun pilotti osallistui. Maakuntaohjelman maaseutuvaikutuksia käsiteltiin erillisessä suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointi (SOVA) kokouksessa.

Vuonna 2017 hankkeessa suunniteltiin Kainuun pilotin toimenpiteitä yhteistyössä asiantuntija- ja ohjausryhmän kanssa. Tämän perusteella laadittiin koko hankkeen tavoitteita toteuttava Kainuun pilotin työohjelma. Työohjelman mukaisesti maaseutuvaikutusten arviointikysymyksiä muokattiin Kainuun asiantuntijaryhmässä maakunnan erityispiirteitä vastaaviksi, joita ovat mm. pitkät välimatkat, harva asutus ja ikääntynyt väestö. Asiantuntijaryhmässä toivottiin, että Pirkanmaan laatimaan kysymyspatteristoon verrattuna asuminen, palvelut ja liikkuminen teema jaettaisiin pienemmiksi asiakokonaisuuksiksi ja demokratia-teeman kysymyksiä lisätään. Kainuun pilotin kysymyspatteriston muokkaus tehtiin suoraan sähköisen MVA-kyselyn laadintavaiheessa. Tätä työtä hyödynnettiin edelleen kyselyssä, jota on laadittu tiiviissä yhteistyössä Pirkanmaan pilotin ja Suomen Kuntaliiton kanssa. Väliaikaisen valmistelutoimielimen (VATE) kanssa keskusteltiin Kainuun pilotin ja maakuntauudistuksen toimenpiteiden yhdistämisestä ja sovittiin Kainuun pilotin ja maakuntauudistuksen työryhmien yhteistyöstä.

Hankkeesta tiedotettiin alueuudistus.fi sivuilla yhteistyössä Pirkanmaan pilotin ja Suomen Kuntaliiton kanssa sekä Kainuun liiton nettisivuilla loppuvuodesta 2017.

Kevään 2018 toiminta

Yhteistyö maakuntauudistuksen työryhmien kanssa

Kainuun pilotti esitteli maaseutuvaikutusten arviointi työkalua neljässä maakunta- ja sote-uudistuksen työryhmässä 1) kehittäminen ja suunnittelu, 2) työvoima- ja elinkeinopalvelut, 3) maataloustuotanto, maaseudun kehittäminen ja ympäristöterveydenhuolto, 4) maan- ja vedenkäyttö sekä liikenne. Kokouksissa keskusteltiin maaseutuvaikutusten arvioinnin käyttöönotosta suunnittelussa. Lisäksi asiantuntijaryhmän toiveesta järjestettiin kaksi yhteiskokousta hankkeen asiantuntijaryhmän ja uudistuksen työryhmien kesken. Ensimmäisessä yhteiskokouksessa oli läsnä asiantuntijaryhmä ja maataloustuotannon, maaseudun kehittämisen ja ympäristöterveydenhuollon -työryhmä, toisessa kokouksessa olivat läsnä hankkeen asiantuntijaryhmä, maataloustuotannon, maaseudun kehittämisen ja ympäristöterveydenhuollon -työryhmä ja työvoima- ja elinkeinopalvelut -työryhmä. Yhteiskokouksissa keskusteltiin maaseudun kehittämisestä, ja pohdittiin, miten maaseudun kehittämistoimintaa voidaan parantaa uudistuksen valmistelussa ja tulevassa maakunnassa. Kokouksien päätelmänä uudistuksen valmistelussa tulee kiinnittää huomiota maaseudun näkökulmasta erityisesti viestintään, turvallisuuteen, palveluihin, resurssien riittävyyteen maaseudun kehittämiseen, rahoituksen riittämiseen, maatalouden merkittävyyteen, kolmanteen sektoriin ja osallisuuteen sekä tiestön, laajakaistan ja digitaalisuuden hyödyntämiseen. Kahden työryhmän ja MVA-asiantuntijaryhmän yhteiskokouksen kokousmuistio on liitteenä 1.

Avoimet yleisötilaisuudet

Keväällä järjestettiin neljä maaseutuvaikutusten arviointikeskustelutilaisuutta yhteistyössä Kainuun Järjestöfoorumin, JärjestöKainuu 2.0 -hankkeen, Elävä Kainuu Leader ry:n, Oulujärvi Leader ry:n, Kuhmon kaupungin ja Suomussalmen kunnan kanssa. Tilaisuudet toteutettiin yhteistyössä maakuntauudistuksen valmistelijoiden kanssa. Asiaa käsiteltiin myös Kainuun Järjestöfoorumin järjestämässä tilaisuudessa Sotkamossa 18.4.2018. Kaikissa tilaisuuksissa kuultiin aluksi ajankohtaisia asioita eri teemoista maakunta- ja sote-uudistukseen liittyen sekä keskusteltiin työryhmissä tai ”äänestettiin” eri maaseutuvaikutusten arviointiin liittyviä teemoja. Tilaisuuksissa esiin nousseita teemoja olivat mm. ikääntyvän väestön yksinäisyys, turvallisuus, kolmannen sektorin rooli palvelun tuottajana, tieyhteyksien kunto, liikenneyhteydet, palveluiden saatavuus ja yrittäjyyden helpottaminen. Tilaisuuksista saatiin myönteistä palautetta. Alustukset koettiin hyödyllisiksi ja ryhmäkeskustelut antoisiksi. Vastaavia tilaisuuksia toivottiin järjestettävän lisää. Osallistujat kokivat kuitenkin, että tilaisuuksista ei ollut tiedotettu tarpeeksi ja kuntapäätäjiä olisi pitänyt saada enemmän tilaisuuksiin. Mahdollisesti tiedottamisen lisäksi aikataulupäällekkäisyydet estivät kuntapäätäjien paikalle pääsyn muutamissa kuntatilaisuuksissa. Tilaisuuksien ohjelmat ja keskusteluiden anti löytyvät liitteenä 2.

”Fläppitalutyöskentelyä” käytettiin Kainuun MVA-tilaisuuksissa Paltamossa

---

ja Kajaanissa yhteistyössä Järjestö Kainuu 2.0 -hankkeen kanssa. Tilaisuuksissa äänestettiin eri maaseutuvaikutusten arviointiin liittyviä teemoja fläppitaulun ja post-it -lappujen avulla. Äänestyksessä tehtiin kaksi kierrosta. Ensin osallistujia pyydettiin kirjoittamaan keltaisiin lappuihin jokaisen teeman kohdalle, mikä asia on tärkeä maaseudun asukkaalle, yrityksen tai muun toimijan näkökulmasta ja miksi. Jokaiselle jaettiin noin 13 lappua ja lappuja oli mahdollista saada lisää. Toisessa työskentelyvaiheessa osallistujille jaettiin kolme punaista lappua. Osallistujien piti määrittellä lappuihin mistä säästäisit uudistuksessa ja miten. Laput sijoitettiin seinällä oleviin pape-reihin, joiden teemat olivat:

Maaseudun palvelut

1. Maaseutuasuminen
2. Palveluiden saatavuus, laatu ja hinta
3. Saavutettavuus, yhteydet ja infrastruktuuri

Maaseudun elinvoima

4. Maaseudun elinkeinot ja yrittäjyys
5. Osaaminen
6. Vahvuudet ja vetovoimatekijät

Maaseudun demokratia

7. Yhteisöllisyys ja yhdistystoiminta
8. Lähidemokratia ja kansalaisten osallistuminen
9. Pitääkö olla huolissaan? Kerro huoliasi tai mietteitäsi maakunta- ja sote-uudistuksesta.

Fläppitaulutyöskentelyssä kannustettiin keskustelemaan muiden osallistujien kesken. Toisella toteutuskerralla Kajaanissa työskentelytyyli oli edennyt niin, että osallistujia kannustettiin heti kävelemään taulujen luo ja pohtimaan siellä lappujensa sisältöä, jolloin työskentely tehostui. Lisäksi samanaikaisesti oli mahdollista täyttää keltaisia ja punaisia lappuja. Työskentelyn jälkeen käytiin vastaukset yhteisesti läpi, mikä herätti osallistujissa vilkasta keskustelua.

Learning cafe -menetelmää käytettiin Kainuun MVA-tilaisuuksissa Kuhmossa, Sotkamossa ja Suomussalmella. Työpajatyöskentely toteutettiin yhteistyössä Kainuun Järjestöfoorumien kanssa ja eri järjestöjen edustajat toimivat pöytäisäntinä. Työpajatyöskentelyssä peilattiin maaseutuvaikutusten arviointikysymyksiä järjestöjen toimintaan. Kierroksen jälkeen pöytäisännät esittelivät kolme tärkeintä keskusteluissa nousutta teemaa.

Kysyttiin:

1. Kuinka maakunta- ja sote-uudistuksen tulisi vaikuttaa kansalaisten, järjestöjen ja yrittäjien arkeen?
2. Miten turvataan kansalaisten ääni ja kehitetään yrittäjien ja kansalaisjärjestöjen toimintamahdollisuuksia tulevassa maakuntauudistuksessa?

Kuten Pirkanmaallakin, myös Kainuussa osa osallistujista poistui ennen ryhmätyöskentelyä kaikissa Kainuun kuntatilaisuuksissa Paltamo lukuun ottamatta. Nämä osallistujat olivat tulleet vain kuuntelemaan tilaisuuden annin, eivät kokeneet itsellään olevan sanottavaa asiasta tai vetosivat kiireisiin.

Fläppitaulutyöskentelyssä esiin nousi paljon erilaisia teemoja ja työskentely oli Learning cafe -menetelmää itsenäisempää, vaikka keskusteluun kannustettiin. Molemmat menetelmät olivat onnistuneita. Learning cafe -menetelmä vaati toimiakseen suhteellisen suuren joukon osallistujia, joten pöytiä jouduttiin tilaisuuksissa yhdistämään. Fläppitaulutyöskentely sopi taas pienellekin joukolle osallistujia. Molempien työskentelytapojen jälkeen aiheet herättivät osallistujissa vilkasta keskustelua ja uusia teemoja nousi ryhmätyöskentelyssä löydettyjen teemojen lisäksi.

Tilaisuudet:

Päivämäärä	Kunta	Osallistujamäärä	Esille nousseet teemat
17.4.2018	Kuhmo	29	Kolmannen sektorin huomiointi, kilpailuttaminen, yrittäjän arjen helpottaminen, vaalien tärkeyden korostaminen, uudet osallistamismenetelmät, yhteistyö, ikääntyvien yksinäisyys, hyvinvointi, asuminen, haja-asutusalueen palvelut, turvallisuus, kulttuuri hyvinvoinnin edistäjänä ja eri ikäryhmien ja etnisten ryhmien yhdistäjänä, kumppanuussopimus kolmannen sektorin kanssa, digitaalisuus
23.4.2018	Paltamo	12	Vapaus valita asuinpaikkansa, palveluiden turvaaminen maaseudulla, yksinäisyys, teknologian hyödyntäminen palvelutuotannossa, ennaltaehkäisevän terveystilaisuuksien tärkeys, sote-palveluiden hinnoittelu, teiden kunnossapito, laajakaistaverkon kattavuus, investointien tärkeys maaseudun yrityksiin, maaseutuyrittäjyyden hyöty koko maalle, osaavan työvoiman saatavuus, etätyömahdollisuudet
26.4.2018	Kajaani	34	Tietoverkko, tieyhteydet, turvallisuus, peruspalveluiden turvaaminen tasapuolisesti, yhteisöllisyys, liikkuvat palvelut, linja-auto-, lento- ja junayhteydet, yritystuet ja tukitoiminta, etätyömahdollisuudet, osaavan työvoiman saatavuus, luonnon huomiointi, kumppanuuksien tukeminen, järjestöjen roolin vahvistaminen, ymmärrettävä viestintä, kyliin kummivaltuutettu, yksinäisyys
21.5.2018	Suomussalmi	27	Liikunnan edistäminen ennaltaehkäiseväksi toimeksi terveystilaisuuksien pienentäjänä, palveluiden säilyminen, turvallisuus, yksinäisyys, kyläyhdistysten rooli palveluiden tuotannossa, asenteen parantaminen maaseutua kohtaan, yrittäjyys ja elinvoiman säilyttäminen, osallistumisen turvaaminen, nuorten saaminen maaseudulle, maaseudun elinkeinotoiminta, nuorten ja lapsiperheiden huomiointi maaseudulla, yhteisöllisyys, tukineuvontapalvelut ja apu tietotekniikassa, turvallisuus

Kuntatilaisuuksista on tiedotettu lehtimainoksilla paikallislehdissä (hankkeen puolesta Kuhmolainen 13.4.2018; Ylä-Kainuu 10.5.2018), Kainuun liiton sivuilla sekä sosiaalisessa mediassa. Lisäksi tilaisuudet keräsivät Kainuussa mediahuomiota (Sotkamo-lehti huhtikuu 2018; Kainuun Sanomat 20.4.2018 Pois omista karsinoista, 26.5.2018 Kansalaisjärjestöt mukana maakuntauudistuksen valmistelussa; Kuhmolainen 20.4.2018 Mahdollisuus kultalautasella). Maaseutupolitiikka.fi -sivuilla tiedotettiin kyselyn tuloksista yhteistyössä Pirkanmaan pilotin ja Kuntaliiton kanssa.

Valtakunnallinen kysely

Kevään aikana toteutettiin yhteistyössä Pirkanmaan pilotin ja Kuntaliiton kanssa yhteinen sähköinen MVA-kysely. Kyselyn alustavien tulosten mukaan keskeisimpiä huolenaiheita maakunta- ja sote-uudistuksessa ovat palveluverkon keskittyminen, rahoituksen riittäminen ja demokratiavajeen lisääntyminen. Myönteisinä asioina vastaajat arvioivat monimuotoisten ja digitaalisten palveluiden kehittämisen sekä uusien toimintatapojen käyttöönoton.

Yhteistyö

Hankkeen aikana on tehty tiivistä yhteistyötä Pirkanmaan pilotin, Kuntaliiton ja Maaseutupolitiikan neuvoston kanssa.

Syksyn 2018 toiminta

Kainuun pilotti osallistui Kuntaliiton ja Kunta.tv:n Maaseutu näkyväksi Webcast-lähetykseen 15.8.2018. Webcast-lähetyksessä kerrottiin hankkeen toimenpiteistä, tuloksista ja keskusteltiin tärkeimmistä teemoista. Suoraa lähetystä seurasi yli 500 katselijaa. Lähetyksen tallenne on katsottavissa kuntaliitto.fi -sivuilla.

Kainuun pilotti osallistui syksyllä 2018 Kuntaliiton Kuntamarkkinoilla 12.9. järjestettyyn miniseminaariin, jossa kerrottiin pilottien MVA-prosesseista sekä MVA-politiikkasuosituksista.

Lisäksi hanke käy keskusteluita tarvittavissa maakunta- ja sote-uudistuksen työryhmissä hankkeessa laadituista politiikkasuosituksista.

Kainuun asiantuntijaryhmän itsearviointi

Kainuun asiantuntijaryhmä teki itsearvioinnin kokouksessaan 19.6.2018. Asiantuntijaryhmä arvioi, että Kainuun pilotti onnistui hyvin. Hankkeen ajankohta oli osuva ja maaseutuvaikutusten arviointia nostettiin esille hyvään aikaan. Kansalaistilaisuudet järjestettiin hyvässä yhteistyössä eri tahojen kanssa (mm. kunnat, järjestöt, muut hankkeet). Tilaisuuksissa pilotoitiin erilaisia menetelmiä ja saatiin hyviä kokemuksia mikä toimii ja mikä ei. Maakuntauudistuksen Kainuun valmisteluryhmien yhteiskokoukset koettiin tuloksellisiksi, koska eri vaikutukset ja osatekijät voitiin nostaa esille saman pöydän ääressä. Hankkeen tuloksena syntyivät politiikkasuositukset, jotka aidosti perustuvat maaseudun asukkaiden ja asiantuntijoiden kuulemiseen. Asiantuntijaryhmä arvioi, että MVA-työkalu tarvitaan, koska sen avulla voidaan tunnistaa rahavirroille vaikuttavat kohteet ja se on ohjeena maakuntauudistuksen valmistelussa.

Todettiin, että asiantuntijaryhmän jäsenet olivat aktiivisia ja osaavia. Ryhmän toiminnassa oli mukana sote- ja maakuntauudistuksen keskeisiä vastuutahoja kuten Kainuun maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelujohtaja ja Väliaikaisen valmistelutoimielimen (vaten) puheenjohtaja. Lisäksi tuotiin esille, aihe on herättänyt laajasti kiinnostusta.

Asiantuntijaryhmä arvioi hankkeen kehittämiskohteita. Hankkeessa käytetty kyselylomake koettiin vaikeaselkoiseksi ja ajankohta hankalaksi, koska monien oli vaikea vastata ja arvioida vaikutuksia siinä vaiheessa. Esitettiin, että asiantuntijaryhmä jatkaisi hankkeen päätyttyä MVA-seurantaryhmänä, joka etsii ratkaisuja erilaisiin maaseutua koskeviin kysymyksiin Kainuussa. Kansalaiskuuleminen onnistui kohtuullisesti, mutta jatkossa se voisi olla monikanavaisempaa, jolloin se tavoittaisi laajemman joukon. Esille tuli, että tarvitaan enemmän konkreettisia toimenpiteitä, ei vain yleisen tason, kaikkien hyväksymiä politiikkasuosituksia.

Politiikkasuositukset

Kainuun pilotissa laadittiin politiikkasuositukset turvaamaan maaseudun huomioon ottamista maakunta- ja sote-uudistuksen suunnittelussa ja uuden maakunnan toiminnassa. Suositukset koottiin valtakunnallisen kyselyn, kuntatilaisuuksien sekä asiantuntijaryhmässä ja työryhmissä käytyjen keskustelujen pohjalta. Kainuun pilotti tiedottaa uudistuksen työryhmiä hankkeessa laadituista politiikkasuosituksista.

Yhteistyössä Pirkanmaan ja Kuntaliiton kanssa laadittiin yhteiset politiikkasuositukset koko Suomelle, mitkä perustuivat Kainuun ja Pirkanmaan omiin politiikkasuosituksiin. Yhteiset politiikkasuositukset julkistetaan sähköisessä muodossa, osana Maaseutupolitiikan politiikkasuositukset -sarjaa, sivuilla Maaseutupolitiikka.fi.

Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntauudistuksessa -hankkeen politiikkasuositukset Kainuun maakunnalle

Maaseutu on Kainuun keskeinen vetovoimatekijä, johon tärkeät elinkeinoalat, hyvin saavutettavat ympärivuoiset asuinalueet sekä elävät ja yhteisölliset kylät sijoittuvat.

1. **Maaseutu tulee näkyä maakuntastrategiassa, maakuntahallinnon valmistelussa ja päätöksenteossa.** Tavoitteena on hyvinvoiva ja vetovoimainen kainuulainen maaseutu, missä erityisesti asumisen, virkistytymisen, matkailun, biotalouden kehittymisedellytykset ja paikallisen yrittäjyyden edellytykset on huomioitu.
2. **Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee turvata joka puolella Kainuuta.** Palvelut tulee järjestää tarpeiden mukaisesti, monimuotoisesti sekä osittain liikkuvilla ja sähköisillä palveluilla. Erityisesti maaseudun asukkaiden turvallisuus on taattava. Kolmassektori otetaan tarvittaessa mukaan palveluiden tuottamiseen. Kaikkien maaseudun väestöryhmien edellytykset käyttää sähköisiä palveluita tulee turvata. Yritysten perustamista helpotetaan mm. palveluseteliyrittäjyyttä lisäämällä. Kaikesta palvelutarjonnasta, myös pienyritysten tarjoamasta, tulee tiedottaa asiakkaille kattavasti ja tehokkaasti.
3. **Huolehditaan demokratian toteutumisesta.** Edistetään maaseutuasioiden kuulumista maakuntavaltuustossa. Luottamushenkilötoimielimissä kiinnitetään huomiota alueelliseen kattavuuteen.
4. **Tuetaan maaseudun asukkaiden osallistumista päätöksentekoon.** Asukkaita tulee kuulla tavoitteellisesti erilaisilla osallistamisen menetelmillä heti suunnitteluprosessin alusta lähtien.
5. **Maaseudun infrastruktuuri tulee kehittää uusia palvelumuotoja vastaaviksi.** Laajakaista/valokuituyhteydet tulee saada jokaiseen talouteen, jotta uusien sähköisten palveluiden hyödyntäminen on mahdollista. Tiestön kunnosta on pidettävä huolta tarpeellisesti.
6. **Maaseudun saavutettavuutta on kehitettävä.** Uusia joukkoliikenteen muotoja ja älykkään liikenteen matkaketjuja on kehitettävä ikääntyvän maaseudun väestön tarpeita vastaaviksi. Esimerkiksi yhdistetään sote-kuljetuksia vapaa-ajan joukkoliikenteeseen.
7. **Tulevan maakunnan hankintoihin on luotava mekanismi, millä paikalliset pienyritykset (ml. lähiruoka) pääsevät mukaan maakunnan tarjouskilpailuihin ja sitä kautta palvelun tuottajiksi.** Tukipalveluiden, logistiikan ja ruokahuollon järjestelyissä on vahva liityntä maaseutuyritysten toimintaedellytyksiin.
8. **Resurssien riittävyys maaseudun kehittämiseen on turvattava.** Maaseudun elinvoimaisuuden ja hyvinvoinnin kehittäminen myös ennaltaehkäisevinä toimina tulee sisältyä toimenkuviin maaseudun kehittämisen parissa työskentelevillä. Kehittämistyöhön tulee varata riittävä resurssit sekä poistaa tarvelähtöistä ja kustannustehokasta palveluiden kehittämistä estävät hallinnolliset rajat.
9. **Viestintää maakunnan asioista tulee lisätä ja tehostaa.** Viestintä tulee kohdentaa myös maaseudun ikääntyvälle väestölle.
10. **Maaseutuvaikutusten arviointi (MVA) tulee ottaa käyttöön.** MVA hyödynnetään valmistelevien päätöstoimielimien työskentelyssä keskeisissä maaseutuun vaikuttavissa asioissa. Mikäli arvioinnissa tunnistetaan kielteisiä vaikutuksia maaseudulle, valmistelussa tuodaan esille vaihtoehtoisia toimintamalleja päätöksentekoa varten.

LIITE A
MAASEUDUN KEHITTÄMINEN
MAASEUTUVAIKUTUSTEN ARVIOINTI TYÖKALUNA
MAAKUNTAUUDISTUKSESSA -hanke, TR 10 ja TR 11

Työneuvottelu

Aika: Torstai 24.5.2018 klo 12.30–14.30
Paikka: Kainuun liitto, kokoustila Kanerva 2. krs. (Kauppakatu 1, Kajaani)
Läsnä: **MVA-asiantuntijaryhmä:**
Sirpa Laitinen, MTK
Veli-Matti Karppinen, Kainuun nuotta ry
Pekka Knuutinen, Kainuun ELY-keskus
Jaana Korhonen, Kainuun maakuntauudistus
Jari Korhonen, Sotkamon kunta
Tarja Lukkari, KAMK
Päivi Nykänen Kainuun SOTE
Sanna Schroderus, Kainuun liitto
Kirsi K. Kyllönen, Kainuun liitto
TR 11 (henkilöt, jotka eivät kuulu asiantuntijaryhmään):
Kaisa Karppila, Kunnat
Aila Rauatmaa, Kainuun SOTE
TR 10
Maija Granqvist, Kainuun TE-toimisto
Kati Kemppainen, Kainuun TE-toimisto
Pasi Loukasmäki, Kainuun ELY-keskus
Leader:
Pirjo Heikkinen, Elävä Kainuu Leader

Esityslista

1. Kokouksen avaus ja järjestäytyminen

Kirsi Kyllönen avasi kokouksen klo 12.35. Puheenjohtajaksi valittiin Sanna Schroderus ja muistion laatii Kirsi K. Kyllönen. Käytiin osallistujien esittelykierros.

2. Esityslistan hyväksyminen

Esityslista hyväksyttiin.

3. Maaseudun kehittäminen

TR 11 kanssa käytyyn listaan maaseudun kehittämisestä nousi kokouksessa kolmannen sektorin rooli, osallisuus, tietoliikenneyhteydet ja digitaalisuuden hyödyt. Keskusteltiin ryhmissä seuraavista kysymyksistä:

- **Mitä maaseudun kehittäminen on? Ketkä sitä hoitavat maakunnassa?**
  - Maaseudun kehittäminen tulisi olla läpileikkaavaa ja kaikilla tulisi olla mahdollisuus kehittämiseen.
  - Pelkona on palveluiden keskittyminen, palvelut tulisi saada lähelle. Tulisi huolehtia että lähipalvelut säilyvät ja niitä edistetään.
  - Maaseudun kehittämisessä tärkeitä asioita ovat mm. työpaikat, viihtyminen, hyvinvointi. Maaseudun elävänä pitäminen on tärkeä teema kokonaisuutena ja myös leader-toiminnassa. Leader-toiminnassa kehitetään aluetta ja pidetään elävänä. Mitä ovat muut aktivaattorit leaderin lisäksi? Asennetta kehitysohjelmaan tarvitaan.

- Maaseudun yrittäjien, asukkaiden ja toimijoiden näkökulmasta tulee huomioida maaseudun erilaisuus, yhteisöllisyys ja naapuriapu, erilaiset etäisyydet, tietoliikenneyhteyksien ja mobiiliyhteyksien puutteet sekä luonnonilmiöiden vaikutukset. Yhteissuunnittelua tarvitaan. Jokainen osapuoli tekee tasavertaisesti alueen suunnittelua ja sitoutuu siihen.
- Todettiin tärkeäksi asioiksi verkostoituminen ja omaehtoinen toiminta kylillä. Kaupungeissa asiat hoidetaan verovaroin, kylillä omaehtoisesti. Osallisuus ja demokratia ovat keskeisiä asioita. Osallisuusmahdollisuudet ovat haastavimmat maaseudulla. Tarvitaan kumppanuutta.
- Rahoitus, usko tulevaisuuteen.
- Kylien ja maaseudun kehittäminen pitäisi toimia hyvin spontaanisti. Liikaa ei tule ohjeistaa ulkoapäin. Kunta – maakuntarajapinta, miten yhteistyö tulisi kehittää saumattomaksi, TR 10 ja TR 11 huomioitavaksi.
- Koko Kainuu on maaseutua ja maaseudun kehittämistä tehdään laajalla rintamalla. Laaja kokonaisuus, yhdessä tehden, koordinoiden. Mitä rikkaampi maakunta meillä on, sen parempi. Maaseudun kehitystä tehdään yhteistyössä eri toimijoiden kesken. Maakunnalla organisaationa on velvoite kehittää maaseutua ja koota yhteen eri toimijat. Alueella on potentiaalia hyvään kehitykseen toimijoiden ja hankkeiden puolesta.
- Maaseudulla on monia tarpeita ja asiakkaita. Asiakkuudet tulisi saada keskiöön.
- Maaseudun kehittäminen ei ole vain rahoitusta vaan se on asenne, joka tulisi olla kaikkilla. Edunvalvonnan näkökulmasta myös olemme maaseudun asialla, kaikki on maaseutua.
- Ennakoivaa neuvontaa tulisi olla enemmän. Jo suunnitteluvaiheessa tulisi olla mukana toiminnassa, eikä vasta valmistumisen jälkeen.
- Maakunnissa monet toiminnot yhdistyvät, mikä edesauttaa sisäistä verkostoitumista. Kaikkien asia hoitaa kehitystä, erityisesti kaikki jotka hoitavat asiakkuuksia. Todettiin, että maaseudun kehitystä voisi toteuttaa läpileikkaavia teemojen ryhmissä, jotka kokoontuisivat muutaman kerran vuodessa tietyn asian ympärille. Ryhmissä olisi mukana kunnan ja maakunnan rajapinta.
- **Miten TR 11 kanssa käydyssä kokouksessa nousseet teemat huomioidaan uudistuksen valmistelussa ja uusissa maakunnissa? Valmisteluryhmien yhteistyö?**
  - Viestintä: Aina kehitettävää, uudessa maakunnassa tulisi kiinnittää huomiota asiakaslähtöisyyteen. Viestintä tulisi toteuttaa kansalaislähtöisesti, miten muutos tapahtuu kansalaisen näkökulmasta.
  - Turvallisuus: Maakunnalla on varautumisen suunnitelma sekä muut tarvittavat suunnitelmat. Tarvitaan tiukkaa kumppanuutta julkisen vallan, kansalaisten ja järjestöjen välillä.
  - Palvelut: Palveluverkoston rakenne huomioiden palvelulupaus ja MVA läpileikkaavana strategiatyöhön. Kyläyhdistykset ja paikalliset järjestöt tulisi ottaa mukaan palvelutuotantoon.
  - Resurssien riittäminen maaseudun kehittämiseen: Millään toimijalla ole yksin resurssia kehittämiseen, tarvitaan resurssien yhdistämistä sekä seurantaryhmää.
  - Rahoituksen kehittäminen: Pelimerkkejä tulee olla, rahoitus on annettuna mutta maakunta päättää miten rahoitusta painotetaan.
  - Tiestö, laajakaista, digitaalisuuden hyödyntäminen: Digitaalisuus tuo palveluita. Lisäresurssia tarvitaan.
  - Kolmassektori, osallisuus: Esimerkiksi kuntien ja kolmannen sektorin yhteinen vuosittainen kokous, joka johti yhteistyöhön. Voisiko työtappaa laajentaa maakunnalle? Voisi taata palveluiden saatavuuden maaseudulla.

- Maatalouden merkitys: Väistämätön, maatalot ovat suurimmaksi osaksi isoja tuotantolaitoksia ja suuria työllistäjiä.
- Työnkuviin tulisi kirjata maaseudun kehittäminen. Haittoja ennaltaehkäisevää työtä ja kehittävää työtä tarvitaan.
- Maakuntastrategiaan tulee kirjata kaikki tarvittavat teemat. Käytännön tekemiseen on kiinnitettävä huomiota. Strategiasta kaikki lähtevät.
- **Miten kielteisiä vaikutuksia lievennetään / myönteisiä vaikutuksia edistetään?**
  - Onko TR 10, TR 11 tullut maaseudun kehittämisestä lisäajatuksia?
  - TR 10: Rahoituksen ja kehittämisen tulee tehdä yhteistyötä. Maaseudun kehittäminen on tärkeä ja moninaisuus, sekä kuinka se kytkeytyy kuntiin.
  - TR 11: Maaseudun kehittäminen on itsestäänselvyys. MMM:llä maaseudun kehittäminen tarkoittaa kehittämishankerahoitusta, joka tarkoittaa TR 10:n toimintaa. Avoimuus muidenkin työryhmien suuntaan.

4. Muut asiat

Ei muita asioita

5. Kokouksen päättäminen

Sanna Schroderus päätti kokouksen klo 14.30

LIITE B. TEEMATILAISUUKSIEN OHJELMAT JA MUISTIOT

Liite B1

MAASEUTU JA MAAKUNTAUUDISTUS -ILTA, OHJELMA

MAASEUTU JA MAAKUNTAUUDISTUS -ILTA

Kuhmossa tiistaina 17.4.2018 klo 16.30–20.00, Kuhmo-talo, Koulukatu 1

Kuinka maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa maaseudun asukkaiden ja yritysten arkeen? Mitä seikkoja tulisi huomioida, että vaikutukset eivät olisi kielteisiä? Miten turvataan kansalaisten ääni ja kehitetään yrittäjien ja kansalaisjärjestöjen toimintamahdollisuuksia tulevassa maakuntauudistuksessa? Miten vaikutuksia voitaisiin arvioida jo suunnitteluvaiheessa?

Tervetuloa kuulemaan ja keskustelemaan maaseutuvaikutuksista maakunta- ja sote-uudistuksessa erityisesti järjestöjen näkökulmasta! Tilaisuus on kaikille avoin.

Ilmoittautumiset tilaisuuteen 12.4.2018 mennessä oheisen linkin kautta:

<https://response.questback.com/kainuu/maaseutu-ja-maakuntauudistuskuhmo>

Ohjelma

16:30	Kahvit
17:00	Tilaisuuden avaus, Kuhmon kaupunginjohtaja Tytti Määttä Maakuntauudistus maaseudun näkökulmasta <ul style="list-style-type: none"> • Palvelut kansalaisten arjessa, mikä muuttuu? Kehittämisen- ja suunnittelutoiminnon vastuuvaimistelijä Jouni Ponnikas • Elinvoimaa yritysten arjessa, mikä muuttuu? Työ- ja elinkeinopalvelujen vastuuvaimistelijä Kati Kempainen • Osallisuutta, vaikuttamista ja palveluja kansalaisille Mikä muuttuu järjestöjen arjessa? Toiminnanjohtaja Veli-Matti Karppinen
18:00	Työpajatyöskentely: yritysten ja maakunnallisten kansalaisjärjestöjen pöydissä
20:00	Tilaisuus päättyy

TERVETULOA!

Illan järjestävät Kainuun järjestöfoorumi / maakunnalliset kansalaisjärjestöt, Kainuun Nuotta ry, Kainuun Liikunta ry, Suomen 4H-liitto, Etnika-Kainuu ry, Kainuun potilas- ja vammaisjärjestöjen yhteistyöjärjestö KAPOVA ry, Kainuun eläkeläisjärjestöjen yhteistoimintayhdistys ry, Kainuun Kulttuuriyhdistys ry, Elävä Kainuu Leader ry, Kuhmon kaupunki, Kainuun liitto ja Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntauudistuksessa -hanke, jonka Maa- ja metsätalousministeriö on rahoittanut Makeran valtakunnallisiin maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeisiin suunnatuista varoista Maaseutupolitiikan neuvoston asettaman hankeryhmän esityksestä.

MAASEUTU JA MAAKUNTAUUDISTUS -ILTA, MUISTIO

Kuhmo 17.4.2018, Kuhmotalo

Osa Kirsi Kyllösen tarjoamasta tekstistä Kuhmolainen lehteen:

Tiistai-iltana 17.4.2018 Kuhmo-talossa käytiin tiivistä keskustelua maakuntauudistuksen vaikutuksista maaseudun, kansalaisen ja järjestöjen näkökulmasta. Herättelevien puheenvuorojen jälkeen järjestöjen pöydissä pohdittiin kuinka järjestökenttä voisi osallistua ongelmien ratkaisuun ja tehdä maakunnasta paremman asukkaille.

Kuhmon kaupunginjohtaja Tytti Määttä avasi tilaisuuden. Tytti Määttä nosti avauspuheessaan esimerkin Vaalasta, jossa järjestöt olivat mukana toteuttamassa kuntastrategiaa. Vaalassa järjestöt olivat osallistuneet toteuttamaan tavoitetta, että yksikään vanhus ei koe yksinäisyyttä. Määttän ajatus herätti keskustelua ja kannatusta järjestöjen pöydissä. Järjestöt kokivat, että maakuntauudistuksessa järjestöillä on tärkeä rooli erityisesti hyvinvoinnin lisääjänä ja sote-kustannusten hillitsijänä. Järjestöjen tuoma hyvinvointi esimerkiksi kulttuurin, liikunnan tai yhteisöllisyyden kautta on erityisesti ennaltaehkäisevää toimintaa, mikä lisää ihmisten hyvinvointia ja terveyttä, eikä sen terveydenhuollon kustannuksia vähentävää vaikutusta tule vähätellä. Järjestöt ovat halukkaita ottamaan vahvan roolin palvelujen tuotannossa, mutta järjestöjen tekemään palvelujen tuotantoon pitää kohdentaa riittävät resurssit.

Tilaisuuden aluksi kuultiin kolme alustusta maakunta- ja sote-uudistuksen vaikutuksista kansalaisen arkeen. Kehittämisen- ja suunnittelutoiminnon vastuuvastuuvalmistelija Jouni Ponnikas avasi yleisölle vaikutuksia palveluihin, työ- ja elinkeinopalvelujen vastuuvastuuvalmistelija Kati Kempainen puhui elinvoimasta ja toiminnanjohtaja Veli-Matti Karppinen kertoi osallisuudesta ja vaikuttamisesta.

Eläkeläiset olivat huolissaan maakunta- ja sote-uudistuksen vaikutuksista arkeen. Jääkö iäkäs vanhus yksin? Mitkä asiat vaikuttavat yksinäiseen turvattomuuden tunteeseen? Palveluiden siirtyessä yhä enemmän sähköisiksi ne siirtyvät monen eläkeläisen ulottumattomiin. Kainuun eläkeläisten pöydässä pohdittiin, voisiko järjestöt auttaa iäkkäitä ihmisiä sähköisten palveluiden käytössä. Palvelut tulisi turvata tasaisesti koko maakunnassa, myös haja-asutusalueella.

Elävä Kainuu Leaderin pöydässä tärkeimmäksi asioiksi nousivat yrittäjyyteen liittyvät asiat. Yrittäjyyden aloittamista ja yrittäjän arkea tulisi helpottaa. Keinoja yrittäjyyden helpottamiseksi uudessa maakunnassa olisi esimerkiksi yritystukien muodostaminen matriisiksi, seteliyrittäjyyden lisääminen ja palvelun tuottajien tiedottaminen kohdennetusti.

Työryhmissä keskusteluun nousi myös tulevien maakuntavaalien tärkeys. Valtuutetut ovat erityisen tärkeässä roolissa uuden maakunnan rakentamisessa.

Tilaisuudessa järjestöistä olivat paikalla Kainuun Järjestöfoorumi, Kainuun nuotta ry, Kainuun liikunta ry, Suomen 4H-liitto, Etnika-Kainuu ry, Kainuun potilas- ja vammaisjärjestöjen yhteistyöjärjestö KAPOVA ry, Kainuun eläkeläisjärjestöjen yhteistoimintayhdistys ry ja Kainuun Kulttuuriyhdistys ry sekä Leader toimintaa edustamassa Elävä Kainuu Leader ry. Tilaisuus järjestettiin yhteistyössä edeltävien lisäksi Kuhmon kaupungin ja Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntauudistuksessa -hankkeen kanssa.

Kirsi Kyllösen muistio ryhmäkeskusteluista:

Keskustelua käytiin järjestöiden ja Leaderin pöydissä Learning cafe -menetelmän avulla. Lopuksi pöytäisännät kertoivat keskusteluiden pääseikat. Osallistujamäärän vuoksi kaksi tai kolme järjestöä toimi samassa pöydässä ja Leader toimi omassa pöydässään. Pöydät olivat 1. Suomen 4H-liitto ja Kainuun potilas- ja vammaisjärjestöjen yhteistyöjärjestö KAPOVA ry 2. Elävä Kainuu Leader ry 3. Kainuun eläkeläisjärjestöjen yhteistoimintayhdistys ry ja Kainuun

Kulttuuriyhdistys ry 4. Kainuun nuotta ry, Kainuun liikunta ry, Etnika-Kainuu ry. Ryhmätyöpöytätyö kysymykset olivat:

1. Kuinka maakunta- ja sote-uudistuksen tulisi vaikuttaa kansalaisten, järjestöjen ja yrittäjien arkeen?
2. Miten turvataan kansalaisten ääni ja kehitetään yrittäjien ja kansalaisjärjestöjen toimintamahdollisuuksia tulevassa maakuntauudistuksessa?

Osallistujat kiersivät kaikissa pöydissä keskustelemassa. Ensimmäisessä pöydässä 15 minuuttia ja sen jälkeen seuraavissa 10 minuuttia/pöytä. Muistioon on kirjattu pöytäsihtien esittämät yhteenvedot illan tärkeimmistä annista:

1. Suomen 4H-liitto ja Kainuun potilas- ja vammaisjärjestöjen yhteistyöjärjestö
  - KAPOVA ry
  - Kolmassektori tulee ottaa huomioon
  - Luottamus ja rohkeus järjestökentän mukaan ottamisessa
  - Kuullaan järjestökenttää ja annetaan mahdollisuuksia. Kuitenkaan järjestökenttää ei saa käyttää hyväksi vaan toimintaan tulee budjetoida. Arvostus järjestökenttää kohtaan.
  - Kilpailuttamiseen kiinnitettävä huomiota
2. Elävä Kainuu Leader ry
  - Helpotetaan yrittäjän arkea ja yrittäjyyttä
    - yritystuista matriisi
    - rohkaistaan palveluiden tuottajia (täsmennettyä, kohdennettua tietoa)
    - seteliyrittäjyyden lisääminen
  - Terveyspalveluiden tasapäistäminen maakunnan sisällä
  - Täsmäkoulutus tarpeeseen
  - Digipalvelut, palvelua tulee olla saatavilla.
  - Vaalit tärkeitä, ihmiset äänestämään! Keinot! Valtuustolla on suuri valta.
  - Uudet osallistumismenetelmät
  - Aitoa yhteistyötä järjestöjen välillä
  - Yhteistyöstä kaikki hyötyvät
3. Kainuun eläkeläisjärjestöjen yhteistoimintayhdistys ry ja Kainuun Kulttuuriyhdistys ry
  - Kuinka uudistus tulee vaikuttamaan arkeen? Miten tuleva maakunta luo resurssit? Miten pystytään vaikuttamaan yksinäisyyteen, hyvinvointiin ja asumiseen?
  - Mitä palveluita saadaan haja-asutusalueille? Mitkä ovat kyläyhteisön mahdollisuudet tai palvelukokonaisuudet? Iäkkään henkilön on turvalista asua yhteisössä.
  - Kuinka tieto palveluista kulttuurista ym. tavoittaa asukkaan?
  - Digipalvelut eivät tavoita asukkaita. Kuinka palvelut voidaan turvata niiltä, joilta digitaalisten palveluiden käyttö ei onnistu?

Kainuun Kulttuuriyhdistys ry

- Kulttuuri on yhdistävä ja hyvinvoinnin tarjoaja, mikä toimii ennaltaehkäisevänä ja sote-kulujen laskijana. Kulttuuri pitää ikäihmiset pitkään aktiivisina. Vuorovai-
kutusta tapahtuu eri ikäryhmien ja etnisten ryhmien välillä.
- Miten kulttuuria viedään syrjäseuduille? Miten saadaan kulttuuripalveluiden pa-
riin?

4. Kainuun nuotta ry, Kainuun liikunta ry, Etnika-Kainuu ry.
  - Kannatusta Tytti Määttä kertomukselle Vaalasta. Kentältä tulee tarve toiminnalle, jonka ratkaisuna voi olla kumppanuussopimus järjestöjen kanssa. Esim. kukaan vanhus ei koe yksinäisyyttä.
  - Kilpailutus uusiksi. Ei puolalaisia perunoita. Kilpailutuksessa voitaisiin katsoa yhteiskunnallinen arvo.
  - Digitaalisuus, ennaltaehkäisy ja kumppanuussopimus
  - Osallisuusjärjestöjen rooli
  - 3. sektorin arvo yhteiskunnassa

Liite B2

JÄRJESTÖT MUKAAN MUUTOKSEEN -JÄRJESTÖILTA, OHJELMA

Järjestöt mukaan muutokseen –

JÄRJESTÖILTA

PALTAMOSSA maanantaina 23.4.2018 klo 17.00-20.00, Korpitien koulu, auditorio (Lampitie 2)

Maakunnallisen järjestöverkoston luominen ja tukeminen ovat tarpeen. Maakunnissa maakunta- ja sote -uudistuksen valmistelu etenee hyvää vauhtia ja on tärkeää, että järjestökenttä on mukana valmistelussa alusta lähtien. Tule kuulemaan muutoksen ajankohtaisia asioita ja keskustelemaan järjestökentän roolista ja vaikuttamismahdollisuuksista!

ILLAN OHJELMA JA AIKATAULU

- 17:00-17:15 Kahvit
- 17:15- 17:30 Järjestöillan avaus ja järjestöjen esittäytyminen, järjestökoordinaattori Veera Valtanen JärjestöKainuu 2.0 -hanke
- 17:30-18:00 Maku-uudistuksen ajankohtaiset asiat. Järjestöjen osallisuus uudistuksessa, järjestöagentti Tarja Kesälähti JärjestöKainuu 2.0 -hanke
- 18:00-19:30 Kainuun liitto: Kuinka uudistus vaikuttaa maaseudun asukkaiden ja yritysten arkeen, projektipäällikkö Kirsi Kyllönen Kainuun liitto
- 19:30-20:00 JärjestöKainuu 2.0 -hankkeen ajankohtaiset kuulumiset ja tulevaisuuden askelmerkit

Kutsumme iltaan järjestötoimijat ja kaikki kuntalaiset, jotka ovat kiinnostuneita kehittämään järjestöjen toimintaa ja yhteistyötä eri järjestöjen välillä.

Ilmoittautumiset iltoihin pe 13.4.18 mennessä: <https://kainuunpiiri.mll.fi/koulutus/jarjestot-mukaan-muutokseen-jarj/>

Lisätietoja: veera.valtanen@mll.fi tai p. 044 0205 139.

Lisätietoja maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntauudistuksessa -hankkeesta kirsi.k.kyllonen@kainuu.fi tai p. 044 7100 859.

Olet lämpimästi tervetullut!

Illan järjestävät JärjestöKainuu 2.0 -hanke yhdessä Kainuun liiton ja Oulujärvi Leader ry:n kanssa.

JÄRJESTÖT MUKAAN MUUTOKSEEN -JÄRJESTÖILTA, MUISTIO

Paltamo 23.4. klo 17–20, Eveliina Härkönen, täydennys Kirsi Kyllönen

Paltamon tilaisuudessa esiteltiin ohjelman mukaiset teemat sekä osallistettiin osallistujia ”Fläppitaulutyöskentelyn”-avulla. Tilaisuus järjestettiin yhteistyössä Järjestö Kainuu 2.0 -hankkeen kanssa. Tilaisuuksissa äänestettiin eri maaseutuvaikutusten arviointiin liittyviä teemoja fläppitaulun ja post-it -lappujen avulla. Äänestyksessä tehtiin kaksi kierrosta. Ensin osallistujia pyydettiin kirjoittamaan lappuihin jokaisen teeman kohdalle, mikä asia on tärkeä maaseudun asukkaana, yrityksen tai muun toimijan näkökulmasta ja miksi. Seuraavaksi osallistujien piti määritellä lappuihin mistä säästäisit uudistuksessa ja miten.

Kävijöiden (8 hlöä) keskustelua teemojen mukaan

1. Maaseutuasuminen

- Tärkeää on maaseudun rauha
- Vanhusten ja muiden maaseudulla asuvien asumisen turvaaminen kotona, ihmisten vapaus valita asuinpaikkansa
- Palveluiden turvaaminen maaseudulla: kauppa-palvelut, pankkipalvelut, taksipalvelut, koulut, pelastuspalvelut jne. Palvelut tulisi olla tasavertaisia
- Kaavoituksen ja rakentamisen helpottaminen. Saako haja-asutusalueille rakentaa?
- Mökkeily on maaseudun etu
- Kylätoimikunnat tulisi tiedottaa mökkiläisille saatavilla olevista palveluista, kuten lumityöt, talkkaripalvelut jne. Mökkiläiset ostavat paljon palveluja
- Yhdistystoiminnalla iso merkitys asuinpaikkaa mietittäessä

2. Palveluiden saatavuus, laatu ja hinta

- Sairaalapalvelujen hinnoittelu on epätasa-arvoista
- Koti ei läheskään aina mahdollinen hoitopaikka maalla. Yksinäisyys on ongelma.
- Postin jakelu ei toimi maaseudulla
- Terveysasemien säilyttäminen kunnissa, liikkuvat terveyspalvelut
- Nykyiset palvelut kuten peruskoulu ja lukio eivät saa hävitä
- Säästämisehdotukset: vaikea löytää, kilpailutuksesta seuraa kolmannen sektorin tuottajat, valinnanvapaus säästää kustannuksia
- Ennalta ehkäiseviä toimia ovat terveyspalvelut ja perhetyö
- Teknologian hyödyntäminen
- Rakennusten rakentaminen pitkä-aikaiseen käyttöön
- Kuinka koulutuksesta saadaan kiinnostavaa?
- Koulutus ja lasten hoito ykkösasioita peruspalveluissa
- Mallin ottaminen muista kunnista? panostus koulutyöhön, esim. ilmaiset oppikirjat lukiolaisille? Houkuttelisi (uusia) asukkaita jäämään ja tulemaan kuntaan. Jäädään plussan puolelle, vaikka onkin alussa iso investointi
- Nuorille harrastusmahdollisuuksia ja liikuntapaikkoja sekä niiden turvaaminen

3. Saavutettavuus, yhteydet ja infrastruktuuri

- Kuljetuspalvelut; töihin päästävä
- Teiden kunnossapito on myös turvallisuustekijä
- Tieinfra turvaa maaseudun asumisen ja yrittämisen. Laajakaista on tärkeä myös maaseudulle. Tietoliikenne kohta tärkeämpi kuin konkreettinen tie

-
- Jos investoidaan nyt kunnolla laajakaistayhteyksiin, säästetään tulevaisuudessa
  - Sähköisten palveluiden toimivuus ja saatavuus myös maaseudulla hyvin tärkeää
  - Tällä hetkellä muu tieliikenne ja ilmasto vaikuttavat internet-yhteyksiin
  - Järjestöjen rooli korostuu, ohjaus ja neuvonta tarpeen tietoliikenneasioissa huomioon ottaen, että kaikki ei voi olla vapaaehtoista toimintaa
  - Postin saavutettavuudessa parannettavaa, yhteydet ontuvat
4. **Maaseudun elinkeinot**
- Toimivat tietoliikenneyhteydet mahdollistavat etätyön
  - Maaseudun yrittäjyys vaatii palveluita lähellä
  - Isoja investointeja maaseudulla toimiviin yrityksiin tarvitaan
  - Marjat ja muut maaseudulla tuotettavat tuotteet, yrittäjyyttä tulisi perustaa niiden ympärille
5. **Maaseudun yrittäjyys**
- Maatalousyrittäjien tukeminen
  - Talvityö- ja kesätyöyrittäjyys mahdollisia maalla
  - Investointituet tärkeitä yritysten kasvun kannalta
  - Nuorille enemmän yrittäjyyskasvatusta
  - Huoli maaseutuyrittäjistä, kuten maaseutuviljelijöitä: laskeeko omavaraisuus? Maaseutuyrittäjät häviävät kasvavissa menoissa, miten viljelijät, maidon tuottajat yms. jaksavat?
  - Miten käy tulevaisuudessa jos maaseutu tyhjenee eikä ole palveluita eikä viljelijöitä?
  - Ketkä ovat yrittäjiä maaseudulla?
  - Maidon tuotantomäärä on kasvanut, tilojen määrä laskenut. Valtavia investointeja tehdään maataloilla ja maataloudessa, mutta maidon hinta laskee ja maidon tuotantoon käytetään enemmän rahaa. Maidon tuottajia pitäisi arvostaa paljon enemmän kuten myös maidon ja ruoan puhtautta. Suomalaiset eivät osaa arvostaa suomalaisen ruuan puhtautta
  - Maaseutu kaipaisi muutaman teollisen työpaikan
  - Kasvulle ja kehitykselle runko jotta kunta kehittyisi
  - maaseudun pitäminen elinvoimaisena vaikuttaa myös kaupungin elinvoimaisuuteen
  - Tieyhteydet oltava kunnossa
  - Biotaloudesta puhutaan paljon ja sen rakennneosat löytyvät maaseudulta
  - Metsuri asuu mieluummin maalla kuin kaupungissa; maalla asuminen turvattava palveluilla
6. **Työvoimapaalvelut**
- Nuoret kiinni työpaikkoihin heti valmistumisen jälkeen
  - Osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen; riittävästi harjoittelupaikkoja opiskelijoille heti valmistumisen jälkeen
  - Tarjotaan mahdollisuuksia ihmisille; pakottamiskeinot ovat kyseenalaisia
7. **Vahvuudet ja vetovoimatekijät**
- Liikkumisen nopeus, asumisen helppous, nopea työllistyminen
  - luonto, rauha
  - asumisen edullisuus
  - perheiden säilyttäminen alueella tärkeää
  - laajakaistan vaikutus kunnan vetovoimaan
-

- palvelut saatavilla laajakaistan avulla
- etätyö
- turvallinen elinympäristö
- yhteisöllisyys

8. Yhteisöllisyys ja yhdistystoiminta

- Yhteisöllisyys voimavaraksi
- Tärkeiden palvelujen turvaaminen
- Riittääkö väkeä kun asukkaat vanhenevat?
- Kylätoimikunnat tuottavat paljon palveluita. Yhteisöllisyys kannattelee kuntia
- Tarvitaan lisää työkaluja
- Yhdistystoiminta erittäin merkityksellistä kylän säilymisen vuoksi
- Syrjäytymisen ehkäisyksi kaikki mukaan yhdistystoimintaan jo varhain nuorena. Tämä tuottaisi säästöjä
- Jos yhdistys ja yhteisö tuottavat ja tekevät asioita yhdessä, tuotetaan paljon säästöjä taloudellisesti, esimerkkinä lumikriisissä SPR:n rooli
- Yhdistystoimintaa pitää turvata avustuksen muodossa vaikka pyörivätkin vapaaehtoisvoimin

9. Lähidemokratia ja kansalaisten osallistuminen

- Maahanmuuttajia järjestötoimintaan mukaan, käyttämätön voimavara?
- Kuinka saada ihmiset innostumaan tapahtumien ja asioiden järjestämisestä? Vastuunkantajia ja järjestöaktivisteja lisää

10. Pitääkö olla huolissaan?

- harva-asutus
- yksinäisyys
- nuoret vanhat
- yhteisöllisyys tärkeä tekijä henkisen hyvinvoinnin kannalta
- ehtiikö talo palaa ja potilas kuolla ennen kuin apu ehtii sivukylälle?
- huostaanottojen vähentäminen
- ennalta ehkäisevä perhetyö
- erikoissairaanhoidon menoissa tuettava perheitä hyvissä ajoin
- kuntalaisten hyvinvointi
- hallintohimmeleiden karsiminen: tuleeko yksi iso byrokratia?

Liite B3

JÄRJESTÖT MUKAAN MUUTOKSEEN -JÄRJESTÖILTA, OHJELMA

Järjestöt mukaan muutokseen –

JÄRJESTÖILTA

KAJAANISSA torstaina 26.4.2018 klo 17.00-20.00, Linnankatu 6 B 4 krs. auditorio

Maakunnallisen järjestöverkoston luominen ja tukeminen ovat tarpeen. Maakunnissa maakunta- ja sote -uudistuksen valmistelu etenee hyvää vauhtia ja on tärkeää, että järjestökenttä on mukana valmistelussa alusta lähtien. Tule kuulemaan muutoksen ajankohtaisia asioita ja keskustelemaan järjestökentän roolista ja vaikuttamismahdollisuuksista!

ILLAN OHJELMA JA AIKATAULU

- 17:00-17:15 Kahvit
- 17:15- 17:30 Järjestöillan avaus ja järjestöjen esittäytyminen, järjestökoordinaattori Veera Valtanen JärjestöKainuu 2.0 -hanke
- 17:30-18:00 Maku-uudistuksen ajankohtaiset asiat. Järjestöjen osallisuus uudistuksessa, järjestöagentti Tarja Kesälahti JärjestöKainuu 2.0 -hanke
- 18:00-19:30 Kainuun liitto: Kuinka uudistus vaikuttaa maaseudun asukkaiden ja yritysten arkeen, projektipäällikkö Kirsi Kyllönen Kainuun liitto
- 19:30-20:00 JärjestöKainuu 2.0 -hankkeen ajankohtaiset kuulumiset ja tulevaisuuden askelmerkit

Kutsumme iltaan järjestötoimijat ja kaikki kuntalaiset, jotka ovat kiinnostuneita kehittämään järjestöjen toimintaa ja yhteistyötä eri järjestöjen välillä.

Ilmoittautumiset iltoihin pe 13.4.18 mennessä: <https://kainuunpiiri.mll.fi/koulutus/jarjestot-mukaan-muutokseen-jari/>

Lisätietoja: veera.valtanen@mll.fi tai p. 044 0205 139.

Lisätietoja maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntauudistuksessa -hankkeesta kirsi.k.kyllonen@kainuu.fi tai p. 044 7100 859.

Olet lämpimästi tervetullut!

Illan järjestävät JärjestöKainuu 2.0 -hanke yhdessä Kainuun liiton ja Oulujärvi Leader ry:n kanssa.

JÄRJESTÖT MUKAAN MUUTOKSEEN -JÄRJESTÖILTA, MUISTIO

Kajaanissa 26.4.2018 klo 17–20, Eveliina Härkönen, täydennys Kirsi Kyllönen

Kajaanin tilaisuudessa esiteltiin ohjelman mukaiset teemat sekä osallistettiin osallistujia ”Fläppitaulutyöskentelyn”-avulla. Tilaisuus järjestettiin yhteistyössä Järjestö Kainuu 2.0 -hankkeen kanssa. Tilaisuuksissa äänestettiin eri maaseutuvaikutusten arviointiin liittyviä teemoja fläppitaulun ja post-it -lappujen avulla. Äänestyksessä tehtiin kaksi kierrosta. Ensin osallistujia pyydettiin kirjoittamaan lappuihin jokaisen teeman kohdalle, mikä asia on tärkeä maaseudun asukkaalle, yrityksen tai muun toimijan näkökulmasta ja miksi. Seuraavaksi osallistujien piti määrittellä lappuihin mistä säästäisit uudistuksessa ja miten.

Osallistujien keskustelua teemojen mukaan

1. Maaseutuasuminen

- tietoverkkoon liittyvät asiat tärkeitä
- tieyhteydet ja tietoverkot toimittava
- turvallisuus: toisaalta jo olemassa oleva tunne maaseudulla asuvilla, mutta myös uhattu voimavara: kuinka apu nopeasti saataville niin puhelimitse kuin fyysisestikin?
- maaseudun asumisen peruspalvelut tärkeitä
- vetoimatekijöiden hyödyntäminen
- asuminen maaseudulla turvattava
- rakennuspaikkoja maaseudulle: haja-alueelle ei ole helppo saada rakennuslupaa
- turvallisuus: puhelinnumero johon vanhuksetkin uskaltavat soittaa avun tarpeessa?
- kyläaste: kylän asukkaat muodostavat eri roolien verkoston, jossa asukkaat auttavat toinen toisiaan
- yksi päivystävä sairaanhoitaja ei riitä koko maakunnan alueelle, toisi säästöjä kun saisi apua jo soittaessa päivystävälle sairaanhoitajalle
- maaseudun asukkaiden muodostama alueellinen turvaverkko, jossa järjestöt ottaisivat myös roolia
- yhteisöllisyyden voima: esimerkiksi sähkökatkojen aikana
- soten puolella tapahtuu paljon hoitovirheitä: Kainuu huipulla hoitovirheissä (1700 tapausta vuodessa). Soten toivotaan tuovan parannusta

2. Palveluiden saatavuus, laatu ja hinta

- palveluiden tasapuolinen saatavuus
- liikkuvat palvelut
- tietoliikenneyhteydet, digipalvelut ja näistä syntyvät kauaskantoiset palvelut
- muutamia säästökohteita: päihdeongelmiin apua ajoissa, ennaltaehkäisy
- monipalveluauto kiertäisi alueita säännöllisesti, tarjoaisi apua ja tietoja ja olisi kokoava palvelu, joka saisi tiedon kulkemaan (esim. kirjasto- ja terveyspalvelut). Toisi myös säästöjä

3. Saavutettavuus, yhteydet ja infrastruktuuri

- tieverkko ja teiden kunto
- linja-auto-, lento- ja junayhteydet
- kaupan kuljetuspalvelut
- monipalveluauto: pankki-, kirjastopalvelut yms. palvelut saman katon alla. autopalveluista hyviä kokemuksia muualla

-
- kohtuuhintaiset palvelut: ei riitä että on vain palvelu vaan on yhdistettävä palveluiden saatavuus ja kohtuuhintaisuus

4. Maaseudun elinkeinot ja yrittäjyys

- yritystuet ja tukitoiminta
- matkailu
- pienyrittäjyys tulevaisuuden kannalta tärkeää: työllistää maaseutua
- perinteiset työt uusien rinnalla
- etätömahdollisuuksien hyödyntäminen maaseudulla
- tiet ja tietoliikenneyhteydet
- palveluiden saatavuus ja kohtuuhintaisuus
- palvelut joihin maaseudulla asuvat voivat liittyä yritysten tueksi, esim. kausiluontoisessa työssä

5. Osaaminen

- osaavan työvoiman saatavuus
- koulutuksesta huolehtiminen
- kilpailukyvyyn säilyttäminen ja uusien mahdollisuuksien huomioiminen
- toisen asteen koulutus, nettikoulutukset verkkoa hyödyntäen
- asiantuntija-avun saatavuus maaseudulla: tv:ssä esitettävä yleissivistävää koulutusta tv-ruudun välityksellä, jota voisi katsoa lähetyksajan ulkopuolella esimerkiksi kanavan nettisovelluksessa.
- sote-kanava tv:ssä, jossa vastattaisiin ihmisten kysymyksiin maakunta- ja sote – uudistukseen liittyen
- henkisen pääoman lisääminen
- osaamisen vaatii verkostoja! Osaamista on mahdoton hyödyntää ellei ole verkostoitumista
- erilaisen osaamisen vahvistaminen kylätoimikunnan avustuksella: voi syntyä jopa yritystoimintaa
- hoitovirheiden välttämiseksi lääkäreille koulutuksessa laajempi katsaus potilaan kuntoon: putkikatse pois laajan näkemyksen saamiseksi ja lisää aikaa lääkäreille yhtä potilasta kohden

6. Vahvuudet ja vetovoimatekijät

- luonto, luonto, luonto!
- luonnon hyödyntäminen matkailussa
- ympäristöstä huolehtiminen ja luonnonvarojen kestävä käyttäminen
- turvallisuus, rauhallisuus, absoluuttinen hiljaisuus
- tilaa asua
- omaleimainen kulttuuri
- itämaisten kansalaisten suhteen paljon tehtävää
- perusrakenteen ylläpitäminen: purettuja rakennuksia ei enää rakenneta uudelleen; ennen ihmisiä työllistettiin tekemään asioita. Nykyään tunne siitä, että ihmisiä ei työllistetä vaan rakennuksia puretaan vaikka ne olisivatkin vetovoimatekijöitä matkailijoille ja virkistysmahdollisuuksia asukkaille
- maakuntauudistuksessa ei puhuta sanallakaan luonnosta
- ristiriita: kerrotaan että meillä on luonto, mutta miksi siitä ei huolehdi
- maaseudun ihmiset työttöminä työmatkojen ollessa liian pitkiä
- maalle kunnolliset hiihtoladut niin kuin kaupungeissakin, edistäisi liikuntaa niin matkailijoiden kuin asukkaidenkin näkökulmasta

7. Yhteisöllisyys ja yhdistystoiminta

- edulliset ja ilmaiset tilat etuna
- järjestöille vahva rooli ja toimintaedellytys, vahva peruste kylätoimintaan
- kylätoimikunnat
- turinatuvat kerran viikossa: digitaalisena?
- naapuriapu ja kumppanuuksien tukeminen
- tarvitaan järjestöalo digitaalisine yhteyksineen ja tiedonsiirtovälineineen, jossa järjestöt voisivat säilyttää asioita ja mappeja, voitaisiin sijoittaa kaupunkiin, mutta miksei myös maaseudulle
- lakkautetut koulut kyläyhdistyksien käyttöön? tarjolla muiden yhdistysten apua ja vertaistukea
- tilaongelmat: tilat huonossa kunnossa, esimerkiksi hengitysongelmaisilla vaikea olla paikan päällä, miksei tälle tehdä mitään?
- tilat jossa yhdistysten jäsenet voisivat tavata keskenään esimerkiksi jumpan yhteydessä.
- isommat ja pienemmät järjestöt voisivat toimia kaikki samassa tilassa: tieto lisääntyy kun tavataan muita järjestöjä yhtä aikaa samassa paikassa
- paikka jossa pitää yhteisiä palavereita lisäisi verkostoitumista
- tilojen suunnittelussa tärkeä ottaa huomioon liikuntaesteiset
- koko Kainuun kattava yhdistys: koulutustilaisuuksia halu järjestää, kunhan sopivat tilat
- kumppanuussopimukset: mietittävä mikä on järjestön oma panos, päävastuu: ketkä ovat halukkaita toimimaan samalla alueella yhteistyön lisäämiseksi ja kilpailun välttämiseksi

8. Lähidemokratia ja kansalaisten osallistuminen

- tietokoneet kuntalaisille ja tietotekniikka kuntoon
- vuorovaikutteinen hallinto, jossa kansalaisten mielipiteet otetaan huomioon
- kansalaiset tarvitsevat tietoja asioista: demokratian tukeminen, tietoja ymmärrettävällä kielellä ikäihmiset huomioon ottaen
- kuka huolehtii syrjäseudun asukkaista, mitä se hyvejää?
- selkokieliisyys, kuinka kielivähemmistöt otetaan huomioon?
- kummitoiminta kylien asioiden ymmärtämiseksi: kummivaltuutettu, joka vie kylän viestejä eteenpäin valtuutetuille

9. Pitääkö olla huolissaan?

- teiden kunto ja liikenneyhteydet
- tasapuolisuuden tarve: demokratian kaventamisen estäminen, hoitaako kaupunki syrjäytyneiden asioita? tasavertaisuus
- ympäristöön liittyvät huolet: saastuminen alueilla, joista ei välitetä
- osajien karkaaminen: säilyykö koulutus, nuoret eivät palaa lähdettyään
- uuden tekeminen vanhaan ja turvalliseen tuudittautumisen sijasta
- väestörakenne
- yleisilma erittäin huono, ilmaston kierto ei toimi rakennuksissa
- eihän jäädä yksin?

Liite B4

MAASEUTU JA MAAKUNTAUUDISTUS -ILTA, OHJELMA

MAASEUTU JA MAAKUNTAUUDISTUS -ILTA

**Suomussalmella maanantaina 21.5.2018 klo 16.30–20.00,
Suomussalmen kunnantalo, valtuustosali, Kauppakatu 20**

Kuinka maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa maaseudun asukkaiden ja yritysten arkeen? Mitä seikkoja tulisi huomioida, että vaikutukset eivät olisi kielteisiä? Miten turvataan kansalaisten ääni ja kehitetään yrittäjien ja kansalaisjärjestöjen toimintamahdollisuuksia tulevassa maakuntauudistuksessa? Miten vaikutuksia voitaisiin arvioida jo suunnitteluvaiheessa?

Tervetuloa kuulemaan ja keskustelemaan maaseutuvaikutuksista maakunta- ja sote-uudistuksessa erityisesti järjestöjen näkökulmasta! Tilaisuus on kaikille avoin.

Ohjelma

- 16:30** Kahvit
- 17:00** Tilaisuuden avaus, Suomussalmen vt. kunnanjohtaja Eija Väätäinen
Maakuntauudistus maaseudun näkökulmasta
- Elinvoimaa yritysten arjessa, mikä muuttuu?
Työ- ja elinkeinopalvelujen vastuuvastuuvalmistelija Kati Kemppainen
  - Palvelut kansalaisten arjessa, mikä muuttuu?
Apulaispalopäällikkö Jukka Heikkinen
  - Osallisuutta, vaikuttamista ja palveluja kansalaisille
Mikä muuttuu järjestöjen arjessa?
Erityisasiantuntija Tarja Lukkari ja toiminnanjohtaja Veli-Matti Karppinen
- 18:00** Työpajatyöskentely: yritysten ja maakunnallisten kansalaisjärjestöjen pöydissä
- 20:00** Tilaisuus päättyy

TERVETULOA!

Illan järjestävät Kainuun järjestöfoorumi / maakunnalliset kansalaisjärjestöt, Kainuun Nuotta ry, Kainuun Liikunta ry, Suomen 4H-liitto, Etnika-Kainuu ry, Kainuun potilas- ja vammaisjärjestöjen yhteistyöjärjestö KAPOVA ry, Kainuun eläkeläisjärjestöjen yhteistoimintayhdistys ry, Kainuun Kulttuuriyhdistys ry, Elävä Kainuu Leader ry, Suomussalmen kunta, Kainuun liitto ja Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntauudistuksessa -hanke, jonka Maa- ja metsätalousministeriö on rahoittanut Makeran valtakunnallisiin maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeisiin suunnatuista varoista Maaseutupolitiikan neuvoston asettaman hankeryhmän esityksestä.

MAASEUTU JA MAAKUNTAUUDISTUS -ILTA, MUISTIO

Suomussalmella 21.5.2018, Eveliina Härkönen, täydennys Kirsi Kyllönen

Keskustelua käytiin järjestöiden ja Leaderin pöydissä Learning cafe -menetelmän avulla. Lopuksi pöytäsihteerit kertoivat keskusteluiden pääasiat. Osallistujamäärän vuoksi kaksi tai kolme järjestöä toimi samassa pöydässä ja Leader toimi omassa pöydässään. Tilaisuudessa järjestöistä olivat paikalla Kainuun Järjestöfoorumi, Kainuun Nuotta ry, Kainuun liikunta ry, Suomen 4H-liitto, Etnika-Kainuu ry, Kainuun potilas- ja vammaisjärjestöjen yhteistyöjärjestö KAPOVA ry, Kainuun eläkeläisjärjestöjen yhteistoimintayhdistys ry ja Kainuun Kulttuuriyhdistys ry sekä Leader toimintaa edustamassa Elävä Kainuu Leader ry.

1. Kuinka maakunta- ja sote-uudistuksen tulisi vaikuttaa kansalaisten, järjestöjen ja yrittäjien arkeen?
2. Miten turvataan kansalaisten ääni ja kehitetään yrittäjien ja kansalaisjärjestöjen toimintamahdollisuuksia tulevassa maakuntauudistuksessa?

Osallistujat kiersivät kaikissa pöydissä keskustelemassa. Ensimmäisessä pöydässä 15 minuuttia ja sen jälkeen seuraavissa 10 minuuttia/pöytä.

Loppukoontia keskusteluista

Kainuun liikunta ry:

- Kainuun liikunta huomautti, että soten puolelle jää sairaanhoito, kuntien puolelle terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen
- Tarvitaan matalan kynnyksen toimintaa liikunnan lisäämiseksi
- Sote-puolelta on saatavilla liikunta- ja ravitsemisneuvontaa. Hankkeita teemaan on ollut, mutta toiminta ei ole ollut pysyvää

Suomen 4H-liitto:

- 4H tarjoaa kerhotoimintaa, nuorten työllistämistä: ajokortti työelämään, nuorten koulutuksia ja nuorten yritystoimintaa
- Kesätyöseteliä hakiessa voidaan käyttää yrityssetelinä, 4 h kouluttaa yritysvalmennuksen avulla

Kainuun Kulttuuriyhdistys ry:

- Kaikki ikäkaudet, yrittäjät, eläkeläiset ja erityisryhmät mukaan toimintaan
- Ei riitä että tuodaan valmiita asioita nuorille, vaan korostetaan itse tekemistä

Kainuun eläkeläisjärjestöjen yhteistoimintayhdistys ry:

- Miten palvelut säilyvät maaseudulla?
- Huolena on ikäihmisten yksinäisyys. Tähän keinona kehoitetaan nettiin menemistä, jos ei pysty hyödyntämään internetiä, millainen palveluverkosto on?
- Mikä on kyläyhdistysten rooli palvelujen tuotannossa? Esimerkiksi yrittäjyyden kautta eri palvelujen tuottajana kyläyhteisössä. Nuorten yrittäjyyden lisääminen, kuinka organisoidaan kyläyhteisössä?

Elävä Kainuu Leader:

- Asenne ratkaisee. Asenteen maaseutua kohtaan täytyy olla itsellämme kunnossa, jotta se heijastuu muillekin ja muutokset ovat mahdollisia
- Onko kunnasta tulossa uusi paikallisyhdistys?
- Uhkakuvat tulee ennaltaehkäistä. Tahtotila tulee löytyä tehdä asioiden eteen jotain, osallistaminen, miten se tehdään?
- Yrittäjyys ja elinvoima tulee säilyttää. Palvelut säilytetään ihmiseltä ihmiselle tuotettuna
- Ikääntymisen haaste: kuinka siihen varaudutaan? Yritystoiminnan kehittämisen loppuminen on uhkana
- Kuinka saadaan nuoria takaisin maaseudulle? Maaseudulla ei pidä keskittyä vain ikään-tyviin, vaan nuorille ja nuorille perheille tulee olla palveluita, esim. päivähoitopalvelut
- Elinkeinotoimintaa ja työpaikkoja tarvitaan maaseudulla, esimerkiksi potentiaalia matkailussa, ruuan tuotannossa ja luonnontuotteissa.

Kainuun Nuotta ry:

- Sosiaalinen pääoma ja yhteisöllisyys (naapuriapu yms.) ovat tärkeitä maaseudulla
- Tukineuvontapalvelut ja tietotekniikan apua tarvitaan digitaalisuuden myötä
- Hyvät verkostot kylätaloissa, joita pystytään hyödyntämään esimerkiksi koulutuksessa
- Kyläalueille kanava (esim. some) jonka välityksellä kansalaiset voivat esittää ideoita. Matalan kynnyksen yhteyden ottaminen, jolloin asiaan liittyvä järjestö ottaa kopin asiasta
- järjestöille ilmainen alusta Nuotan sivustolla: vaatii 2 hlöä/järjestö päivittämään omaa sivustoa
- Järjestöjen voimavaroja on lisättävä
- Maaseudun turvallisuus: yhteisöllisyys ja toisista huolehtiminen on otettava isona asiana
- Byrokratia pois järjestötoiminnasta, jolloin voidaan keskittyä itse toimintaan / harrastamiseen

---

OSA 3 PIRKANMAAN PILOTIN LOPPURAPORTTI

Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntaudistuksessa -hanke

20.8.2018

Hankkeen nimi	Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntauudistuksessa, Rural proofing as a tool for Regional Government Reform
Hakija	Suomen Kuntaliitto
Hankkeen johtaja	Jarkko Huovinen, johtaja, Alueet ja yhdyskunnat, Suomen Kuntaliitto
Hankkeen yhteyshenkilö	Taina Väre, erityisasiantuntija, Alueet ja yhdyskunnat, Suomen Kuntaliitto p. 050 4627 279, taina.vare(at)kuntaliitto.fi
Pirkanmaan pilotti	Päivi Kujala, paivi.kujala(at)kuusnetikka.fi
Muut yhteistyötahot	Maaseutupolitiikan sihteeristön ja teemaverkostojen asiantuntijat sekä Pirkanmaan ja Kainuun pilottimaakunnat
Hankkeen kesto	8/2017–6/2019 (päätöksen mukainen kesto)
Hankkeen rahoittaja	Maa- ja metsätalousministeriö on rahoittanut hankkeen Makeran valtakunnallisiin maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeisiin suunnatuista varoista Maaseutupolitiikan neuvoston asettaman hankeryhmän esityksestä.

Hankkeen yhteiset tavoitteet

Hankkeen tavoitteena oli varmistaa osaltaan, että maakunta- ja sote-uudistuksessa huomioidaan uudistuksen vaikutukset asioihin, joilla on keskeinen merkitys maaseudun tulevaisuuteen eli maaseudun palveluihin, elinvoimaan sekä demokratiaan, sekä uudistuksen valmisteluvaiheessa että uusien maakuntien toiminnassa. Hankkeen toisena tavoitteena oli edistää maaseutuvaikutusten arvioinnin käyttöönottoa sekä kehittää edelleen MVA-työkalua, siten että se olisi pitkällä aikavälillä normaali käytäntö päätöksenteossa.

Pirkanmaan pilotin toimenpiteet

Pirkanmaan pilotin työtä johti ja toteutti Pirkanmaan liiton kutsuma asiantuntijaryhmä. Asiantuntijaryhmässä olivat mukana:

Marko Mäkinen, Pirkanmaan liitto, pj
Arto Kummala, Kuhmoisten kunta
Kari Kylkilähti, Kantri ry
Visa Merikoski, MTK-Pirkanmaa
Jyrki Moilanen, Punkalaitumen kunta
Timo Perälampi, Lempäälän kunta
Katariina Pyly, Sastamalan kaupunki
Heidi Tanhua, Virtain kaupunki
Marja Vehnämaa, Pirkan Kylät ry

Anne Värilä, Pirkanmaa ELY-keskus
Päivi Kujala, MVA-koordinaattori, Kuntaliitto
Taina Väre, Kuntaliitto

Pirkanmaan pilotin MVA-koordinaattoriksi vahvistettiin ensimmäisessä asiantuntijaryhmän kokouksessa MMM, agronomi, hallintotieteiden jatko-opiskelija Päivi Kujala. Kujala toimi hankkeessa Kuntaliiton palkkioperusteisena tuntityöntekijänä 25 prosentin työajalla.

Syksyn 2017 toiminta

Asiantuntijaryhmä valmisteli toimintasuunnitelman Pirkanmaan pilotille, aikataulun osalta tavoitteeksi asetettiin pilotin työn valmistuminen toukokuun loppuun mennessä 2018. Ryhmä kokoontui syksyn aikana kuusi kertaa, jolloin tutustuttiin muun muassa Pirkanmaan maakuntauudistuksen tuottamiin valmistelumateriaaleihin. Kokouksissa oli mukana kuultavana ja keskustelemassa sote-muutosjohtaja Jaakko Herralala ja projektipäällikkö Sisko Hiltunen, kasvupalveluiden projektipäällikkö Irene Impiö ja muutosjohtaja Jukka Alasentie.

Syksyn aikana muokattiin Suomen Kuntaliiton ja Maaseutupolitiikan neuvoston edelläkävijän Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän (YTR) lähinnä kuntaliitoksia varten tekemää maaseutuvaikutusten arviointikysymyspatteristoa maakunta- ja soteuudistukseen sekä Pirkanmaan näkökulmaan sopivaksi (liite 1). Pirkanmaalla päätettiin keskittyä maaseudun elinvoima -teemaan. Peruskysymyksenä oli, miten maakunta- ja soteuudistus vaikuttaa maaseudun arkeen ja vetovoimatekijöihin?

Syksyn aikana aloitettiin myös neljän maaseutuvaikutusten arviointi -teematilaisuuden valmistelut, Sastamala, Lempäälä, Virrat ja Kuhmoinen.

Valtakunnallisilla Leader-ryhmien ajankohtaispäivillä 22.11.2017 Kirkkonummella yhtenä teemana oli maaseutuvaikutusten arviointi. MVA-koordinaattori oli mukana kertomassa Pirkanmaan pilotin toiminnasta, Christell Åström kertoi yleisesti maaseutuvaikutusten arvioinnista.

Hankkeesta tiedotettiin alueuudistus.fi sivuilla yhteistyössä Kainuun pilotin ja Suomen Kuntaliiton kanssa sekä Pirkanmaan maakunnan uudistuksen sivuilla blogitekstillä loppuvuodesta 2017. Lisäksi aloitettiin MVA-teematilaisuuksien markkinointi Sastamalan tilaisuuden osalta. Sastamalan kaupungin maaseututoimi postitti kaikille alueen viljelijöille joulukortit varustettuna tilaisuuden ohjelmalla.

Kevään 2018 toiminta

Asiantuntijaryhmä kokoontui kevään aikana neljä kertaa. Kokouksissa suunniteltiin maaseutuvaikutusten arvioinnin teemallisia, avoimia yleisötilaisuuksia ja analysoitiin tilaisuuksien antia. Valmisteltiin myös tilaisuuksien palautteiden perusteella esitykset maaseutuvaikutusten kannalta keskeisten uudistuksen valmisteluryhmien kokouksiin.

MVA-teematilaisuudet

Teemalliset MVA-tilaisuudet järjestettiin yhteistyössä Sastamalan ja Virtain kaupungin sekä Lempäälän ja Kuhmoisten kunnan kanssa (taulukko 1). Aktiivisessa yhteistyössä tilaisuuksien markkinoinnin osalta oli myös Pirkan kylät ry ja 4H Länsi-Suomi. 4H-järjestö aktivoi erityisesti nuoria osallistumaan tilaisuuksiin. Tilaisuuksien tarkoituksena oli esitellä maakunta- ja sote-uudistusta ja maaseutuvaikutusten arviointia työkaluna sekä nostaa esiin ja keskustella mahdollisesti uudistuksessa huolestuttavista ja lupaavista näköaloista maaseudun kannalta. Maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelijat olivat mukana tilaisuuksissa. Maa- ja metsätalousministeri Jari Leppä oli mukana Sastamalan tilaisuudessa. Tilaisuuksista tiedotettiin Pirkanmaan maakuntauudistuksen sivuilla ja paikallisissa sanomalehdissä. Tilaisuuksista uutisoitiin runsaasti paikallislehdissä.

Taulukko 1. MVA-teematilaisuudet Pirkanmaalla pilotti-hankkeen aikana

Paikkakunta	Aika	Teema	Osallistujat
Sastamala	24.1.2018	maaseutu, maatalous ja yrittäjyys	180
Lempäälä	15.2.2018	asuminen ja kasvupalvelut työllisyyden näkökulmasta	39
Virrat	7.3.2018	SOTE, elinkeinot ja yrittäjyys	93
Kuhmoinen	15.3.2018	reuna-alueiden vetovoimatekijät ja maakuntavaihdos	41

Aktiivisen vuorovaikutuksen lisäämiseksi Sastamalassa ja Virroilla käytiin fasilitoitu yleisökeskustelu, Kuhmoisissa oli parikeskustelut yleisökeskustelun alussa ja Lempäälässä pidettiin world-cafe -työpaja. Tilaisuuksien ohjelmat ja muistiot ovat loppuraportin liitteinä 2.

MVA-teematilaisuuksien palautteet ja kommentit kerättiin Pirkanmaan maakunta- ja sote-uudistuksen keskeisten valmisteluryhmien teemojen mukaisiin kokonaisuuksiin. Teemoista muokattiin PowerPoint-esitykset, joiden avulla käytiin keskustelut (Marko Mäkinen ja Päivi Kujala) uudistuksen valmisteluryhmissä 1) alueiden kehittäminen, 2) maakunnan, kunnan ja muiden toimijoiden yhteistyömallit, 3) palveluverkko, kiinteistöt ja tilat 4) elinkeinopalvelut, sihteeristö. Pyyntö tulla esittelemään MVA-asiaa laitettiin myös Osallistuminen-valmisteluryhmään, mutta kokousvierailu ei toteutunut siltä osin. Strategiset hankinnat -valmistelutyöryhmän projektinvetäjä oli mukana asiantuntijaryhmän kokouksessa keskustelemassa hankinta-asioihin liittyvistä asioista. Kokouksissa esiteltiin myös asiantuntijaryhmässä työstettyä kysymyspatteristoa, niin sanottua MVA-työkalua.

Maaseutuvaikutusten arviointi nähtiin tärkeänä asiana uudistuksen valmisteluryhmien keskuudessa. Vaikka todettiin, että Pirkanmaalla maaseutu on huomioitu valmistelussa melko kattavasti, silti valmisteluryhmissä koettiin, että on hyvä käydä asioita läpi eri näkökulmasta. MVA-työkalu nähtiin melko yksimielisesti olevan tarkoituksenmukainen työkalu tulevien valiokuntien työskentelyissä keskeisesti maaseudulle vaikuttavien asioiden osalta. Kysymyspatteriston koettiin olevan helppo ja

---

selkeä. Kysymyspatteriston ajateltiin toimivan tietynlaisena tarkistuslistana, ei määrämuotoisena, pakollisena täytettävänä.

Valtakunnallinen kysely

Kevään aikana toteutettiin Suomen Kuntaliiton sekä Kainuun ja Pirkanmaan pilottien kanssa yhteinen sähköinen maaseutuvaikutusten arviointi -kysely. Kyselyn tulosten perusteella keskeisiä asioita tulevan maakunnan toiminnassa maaseudun kannalta arvioitiin olevan 1) palveluverkon rakentuminen, 2) maakunnan hankintakäytännöt, 3) digitaalisuus, 4) demokratian toteutuminen ja 5) tieverkoston ja teiden kunto sekä kaiken poikkileikkaavana 6) rahoituksen riittäminen. Myönteisinä asioina vastaajat arvioivat erityisesti monimuotoisten ja digitaalisten palveluiden kehittämisen sekä uusien toimintatapojen käyttöönoton.

MVA-viestintää

MVA-koordinaattori oli esittelemässä Pirkanmaan pilottia ja maaseutuvaikutusten arviointia Etelä-Savon Leader-ryhmien hallitusten koulutuksessa 4.4.2018 Puumalan Sahanlahdessa. Tilaisuudessa toteutettiin world cafe -työpaja, missä mietittiin maaseutuvaikutusten arviointia ja Leader-työtä.

MVA-koordinaattori oli mukana 25.4.2018 EkoCentria/Savon koulutuskuntayhtymän järjestämässä Kevätwebinaarissa, joka oli osa valtakunnallista Vastuulliset hankinnat -kiertuetta. Webinaarin aiheena oli palveluhankintoihin vastuullisuutta ja esityksen aihe oli vastuulliset hankinnat ja maaseutu – maaseutuvaikutusten arvioinnilla esille paikallishankintojen merkitystä.

Leader-Pirkanmaa -lehdessä 1/2018 oli tiivis juttu maaseutuvaikutusten arvioinnista Pirkanmaan pilotin näkökulmasta ja Maaseutupolitiikka-sivuston blogikirjoituksessa kesäkuussa esiteltiin Pirkanmaan pilotin tuloksia.

Yhteistyö

Hankkeen aikana tehtiin tiivistä yhteistyötä pilottialueen toimijoiden, Kainuun pilotin, Kuntaliiton ja Maaseutupolitiikan neuvoston kanssa.

Pirkanmaan asiantuntijaryhmän itsearviointi

Asiantuntijaryhmän oma työskentely koettiin aktiivisena ja osaavana, ryhmän jäsenet paneutuvat tehtävään ja olivat sitoutuneita asiaan. Ryhmän kokoukset olivat tiiviitä ja napakoita, keskityttiin ydinasiaan, maaseutuun. Melko hyvin saatiin luotua kontakti uudistuksen valmisteluun, muutosjohtajiin ja projektipäälliköihin ja heidän suhtautuminen oli positiivista ja yhteistyöhaluista. Pirkanmaan pilotin tuotoksena saatiin aikaiseksi hyvät politiikkasuositukset. Pelkona toki on, että suositukset hautautuvat kaiken muun uudistusta koskevan tiedon joukkoon, mutta tehokkaalla viestinnällä suositukset pyritään saamaan laajasti näkyviksi.

Jälkikäteen arvioituna, asiantuntijaryhmän kokoonpanossa olisi voinut olla vah-

vempi elinkeinoelämän edustus, elinvoimapainotuksen vuoksi. Tätä kuitenkin korvasi ryhmän jäsenten aktiivisuus ja omat sidosryhmäverkostot. Seututilaisuuskierros oli hyvä ja kannatti järjestää maaseudun asukkaiden, yrittäjien ja järjestöjen edustajien kuulemisen vuoksi. Keskustelun aktivoimiseksi kaikissa tilaisuuksissa olisi voinut olla fasilitoitu keskustelu- ja työskentelyosuus kuten Lempäälässä oli.

Hanke toteuttamisaikaa pidettiin kaiken kaikkiaan hyvänä, vaikkakin keskusteltiin siitä mikä on hyvä aika arviointityölle. Jos työ olisi päästy aloittamaan siinä vaiheessa, kun maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelu oli alkuvaiheessa, MVA-viesti olisi ehkä huomioitu valmistelussa paremmin. Toisaalta tämä toteutunut aikataulu mahdollistaa sen, että maaseutuvaikutusten arvioinnin myötä esille nostetut asiat ovat hyvin muistissa valmisteluryhmien koostaessa loppuraportteja ja sitten varsinaisia päätöksiä tehtäessä, esimerkiksi maakunnan palvelutuotannosta.

Kuntaliitto koordinoi koko hankkeen toimintaa ja yhteistyö Kuntaliiton sekä Kainuun ja Pirkanmaan pilottien kesken sujui hyvin. Yhteistyö oli käytännönläheistä, tapahtumien ja toimenpiteiden suunnittelua ja osittain yhteistä toteutusta. Asiantuntijaryhmässä jäätin kaipaamaan Kainuun ja Pirkanmaan asiantuntijaryhmien yhteistä kokoontumista, mikä olisi ollut hyvä toteuttaa esimerkiksi hankkeen puolivälissä. Yhteinen keskustelu olisi voinut tuoda strategista näkemystä ja sitä kautta lisäarvoa vaikutusten arviointiin, koska maakunnat ovat lähtökohdiltaan hyvin erilaisia, mutta tarpeet ovat samankaltaiset. Ongelmien ratkaisut, haasteet ja mahdollisuudet ovat erilaisia, alueiden erityispiirteiden mukaisia.

Politiikkasuositukset

Pirkanmaan pilotin lopputuotoksena laadittiin maaseutuvaikutusten arvioinnin politiikkasuositukset käytettäväksi valmistelussa sekä tulevan Pirkanmaan maakunnan toiminnassa. Politiikkasuosituksia on yhdeksän ja ne keskittyvät ensisijaisesti maaseudun elinvoima-, infrastruktuuri- ja demokratiakysymyksiin sekä sisältävät suosituksen MVA-menetelmän käyttöönotosta.

Yhteistyössä Pirkanmaan ja Kuntaliiton kanssa laadittiin ehdotus yhteisiksi politiikkasuosituksiksi koko Suomelle, mitkä perustuivat Pirkanmaan ja Kainuun omiin politiikkasuosituksiin. Yhteiset politiikkasuositukset julkistetaan sähköisessä muodossa, osana Maaseutupolitiikan politiikkasuositukset -sarjaa, sivuilla Maaseutupolitiikka.fi.

Maaseutuvaikutusten arvioinnin politiikkasuositukset tulevalle Pirkanmaan maakunnalle

Pirkanmaa tuottaa maaseudun elinvoimaa, virkistystä sekä henkistä ja taloudellista hyvinvointia

- 1) Tavoitteena tulee olla elinvoimainen pirkanmaalainen maaseutu, missä asumisen ja yrittäjyyden edellytykset on mahdollistettu. Maaseutu näkyy maakuntastrategiassa, maakuntahallinnon valmistelussa ja päätöksenteossa esimerkiksi maakunnan maankäyttölinjausten ja hankintojen osalta.
- 2) Palvelujen saatavuus tulee turvata joka puolella Pirkanmaata. Palveluiden järjestäminen tarpeiden mukaisesti, monimuotoisesti ja osittain liikkuvilakin ratkaisuilla on koko maakunnan etu. Olemassa olevia kiinteistöjä, kuten kyläkouluja, -taloja ja -kauppoja tulee hyödyntää monipalvelupisteinä.
- 3) Maakunnan on luotava mekanismi, jolla myös pienyritykset ja järjestöt pääsevät mukaan maakunnan tarjouskilpailuihin ja sitä kautta palvelun tuottajiksi. Tukipalvelut, kuten logistiikka ja ruokahuolto voivat tarjota edellytyksiä yritysten liiketoiminnan kehittymiselle. Lähitorimalli, palveluneuvojien verkosto on yksi keino antaa jalansijaa myös kolmannen sektorin toimijoille palveluntuottajina.
- 4) Elinvoimaa lähiruosta – lähiruokaa tulee hyödyntää maakunnan ruokapalveluissa. Laadukkaan ja turvallisen lähiruokan käyttö vahvistaa aluetaloutta, pienentää hiilijalanjälkeä ja parantaa huoltovarmuutta. Hankintalain taitavalla soveltamisella lähiruoka saadaan maakunnan laitosten asiakkaiden ja työntekijöiden lautasille.
- 5) Maakunnan infrastruktuuri tulee laittaa kuntoon. Maaseutu tuottaa ruokaa, energiaa ja virkistystä. Kunnossa olevat väylät ovat edellytys koko maakunnan elinvoimavirtojen hyödyntämiselle. Digitaalisten palveluiden lisääntyessä laajakaista/valokuituyhteydet tulee saada tarjolle kaikille.
- 6) Saavutettavuutta tulee parantaa kehittämällä julkisen liikenteen uusia muotoja. Ympäristölliset ja yhteisölliset arvot lisääntyvät. Maakunnan tulee pannaostaa älykkään ja kustannustehokkaan joukkoliikenteen kehittämiseen.
- 7) Demokratian toteutumisesta tulee pitää huolta. Reuna-alueiden kuulumuus ja näkyvyys varmistetaan tulevassa maakunnassa maakuntavaltuuston toiminnan lisäksi perustamalla tarpeen mukaisia yhteistoimintaelimiä, missä maaseudun näkemykset tulevat kuulluiksi.
- 8) Maakunnan tulee olla maaseudulla läsnä palveluineen ja toimintoineen. Maakunta hyödyntää maaseutua myös uusien palvelukokeilujen ja toimintojen kustannustehokkaana, nopeana, hallittuna alustana ja ympäristönä.
- 9) Maaseutuvaikutusten arviointi (MVA) tulee ottaa käyttöön. Maaseutuvaikutusten arvioinnin työkalu on käytössä valmistelevien valiokuntien tai vastaavien työryhmien työskentelyssä keskeisissä maaseutuun vaikuttavissa asioissa. Valmistelussa on tuotava tarvittaessa esille vaihtoehtoisia toimintamalleja.

LIITE A PIRKANMAAN PILOTIN ASiantuntijaryhmän MUOKKAAMA MVA- KYSYMYSPATTERISTO

MAASEUTUVAIKUTUSTEN ARVIOINTI		TEEMA: MAASEUDUN ELINVOIMA
ARVIOITAVA ASIA:		
<p>Arviointikysymykset maaseutuvaikutusten arvioinnin (MVA) toteuttamiseksi maakuntaudistuksen valmistelussa ja uudessa maakunnassa, Pirkanmaalla. Miten maakuntaudistus ja uuden maakunnan toiminnot vaikuttavat maaseudun asukkaiden arkeen ja maaseudun vetovoimatekijöihin? Tavoitteena elinvoimainen ja yhteistyökykyinen maaseutu. Vaikutusta arvioidaan numeerisesti: -2 merkittävä negatiivinen vaikutus, -1 negatiivinen vaikutus, 0 ei vaikutusta, 1 positiivinen vaikutus ja 2 merkittävä positiivinen vaikutus.</p>		
Miten toimenpide/päätös vaikuttaa maaseudulla? (Toimenpiteellä/päätöksellä voidaan tarkoittaa yksittäistä muutosta tai laajempaa uudistuskokonaisuutta.)	Vaikutus -2, -1, 0, 1, 2	Maakunnallinen vaikutus-mahdollisuus: Mitä voidaan tehdä?
Elinkeinot, yrittäjyys ja työ		
* elinkeinotoiminnan ja yrittäjyyden edellytyksiin?		
* julkisten työpaikkojen määrään?		
* mahdollisuuksiin tehdä investointeja maaseudulle?		
* osaavan työvoiman saatavuuteen?		
* yrittäjien mahdollisuuksiin toimia tarjoajina? (valinnanvapaus, hankinnat)		
Yhteensä	0	
Osaaminen ja kyvykkydet		
* koulutusmahdollisuuksiin?		
* tutkimus ja kehittämistoimintaan?		
* työvoima- ja elinkeinopalveluiden saatavuuteen?		
* yhteistyömahdollisuuksiin?		
Yhteensä	0	
Asuminen, palvelut ja liikkuminen		
* asumismahdollisuuksiin?		
* arjen turvallisuustekijöihin?		
* maaseudun kaavoitukseen ja rakentamiseen?		
* maaseutualueen saavutettavuuteen? (liikenneyhteys)		
* palvelujen saavutettavuuteen?		
* tieverkoston ja teiden kunnossapitoon?		
* tietoliikenneyhteyksien määrään ja laatuun?		
* eläinten hyvinvointiin? (lomitus ja eläinlääkintä)		
Yhteensä	0	
Vetovoimatekijät ja vahvuudet		
* alueen imagoon ja kulttuuri-identiteettiin?		
* alueen matkailulliseen vetovoimaan?		
* kilpailukykyyn uusista asukkaista?		
* viihtyisyyteen ja elinympäristön laatuun?		
* voimavarojen elinkeinolliseen hyödyntämiseen?		
Yhteensä	0	
Kaikki pisteet yhteensä	0	

LIITE B
TEEMATILAISUUKSIEN OHJELMAT JA MUISTIOT

Liite B1
SASTAMALAN TILAISUUDEN OHJELMA
Teemana maaseutu, maatalous ja yrittäjyys. Osallistujia 180

Miten maakuntaudistus vaikuttaa maaseudun ihmisten arkeen?

Teemana maaseutu, maatalous ja yrittäjyys

Paikka: Vexve Areena, Ratakatu 5, Sastamala
Ajankohta: Keskiviikko 24.1.2018

- 14.00 Tervetuloa!**
Kaupunginjohtaja Jarkko Malmberg, Sastamalan kaupunki
Maaseutujohtaja Katariina Pyly, Sastamalan kaupunki
- 14.15 Maaseutuvaikutusten arviointi. Mistä on kysymys?**
Erityisasiantuntija Taina Väre, Kuntaliitto
Suunnittelupäällikkö Marko Mäkinen, Pirkanmaan liitto
- 14.30 Pirkanmaan maakuntaudistus maaseudun kehittämisen ja maatalouden kannalta**
Maaseudun kehittämisen ohjelmavastaava Anne Värilä, Pirkanmaan ELY-keskus
- 14.45 Keskustelua alustusten pohjalta**
- 15.30 Kahvi**
- 16.00 Uudistuva maaseutu ja maaseutuhallinto**
Maa- ja metsätalousministeri Jari Leppä
- 17.00 Tilaisuuden päätös**
Tiedustelut: Katariina Pyly puh. 0500-727741 katariina.pyly@sastamala.fi

Tervetuloa!

Sastamalan kaupunki, Kuntaliitto, Pirkanmaan liitto ja "Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntaudistuksessa" -hanke

SASTAMALAN TILAISUUDEN MUISTIO

Katariina Pylsy avasi tilaisuuden ja toivotti osallistujat tervetulleiksi tilaisuuteen. Katariina kertoi Sastamalan maataloudesta ja maaseudusta. Pirkanmaa on vahvaa maatalousaluetta.

Taina Väre kertoi maaseutuvaikutusten arvioinnin olevan yksi maaseutupolitiikan neuvoston tehtävistä, maaseutuvaikutusten arviointia on tehty kuntaliitosten yhteydessä, ja nyt sitä tehdään maakuntauudistuksen valmistelun yhteydessä. Taina kertoi arvioinnin pääperiaatteet. Miksi maaseutuvaikutusten arviointia tarvitaan? Suomen pinta-alasta 95 % on maaseutua ja maaseudulla asuu lähes kolmannes maamme väestöstä. Oleellisinta nyt on tarkastella, miten nämä isot uudistukset vaikuttavat maaseudun asukkaisiin, yrittäjiin, yrityksiin, kuntiin sekä muihin toimijoihin. Maaseutuvaikutusten arviointi on yksi keino rakentaa luotamusta. Maaseutuvaikutusten arviointi on työkalu muutosprosessin tueksi.

Kuntaliitto toteuttaa Maa- ja metsätalousministeriön rahoituksella maaseutupolitiikan neuvoston kautta maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna sote- ja maakuntauudistuksessa -hanke. Pilottimaakuntina toimivat Kainuu ja Pirkanmaa, mitkä ovat lähtökohdiltaan hyvin erilaiset maakunnat. Tilaisuuden osallistujilta kerätään palautetta kyselylomakkeella, Taina kannusti kirjoittamaan palautetta.

Marko Mäkinen: Uudistuksen koko nimi sote- ja maakuntauudistus kertoo uudistuksen laajuuden. Mediassa korostuu sosiaali- ja terveystaloudet, mutta uudistus koskee ympäristöterveydenhuoltoa, maaseutuhallintoa, lomituspalveluita kuntien tehtävien osalta. Pirkanmaan liiton, ELY-keskuksen, aluepelastuslaitoksen tehtävät siirtyvät kokonaisuutena maakuntahallintoon ja aluehallintoviranomaisen tehtävät osittain.

Maaseutuvaikutusten arviointi -menetelmän avulla tavoitteena on pitää maaseutu näkyvillä ja tunnistaa maakuntauudistuksen valmistelusta maaseudulle tärkeitä asioita. Tavoitteena on kytkeä MVA-suunnitelma käynnissä olevaan uudistusprosessiin, arvioida valmisteluryhmien aineistoja, järjestää työpajoja ja muita tilaisuuksia

Anne Värilä kertoi maakuntauudistuksesta maaseudun kehittämisen ja maatalouden kannalta. Maakuntauudistus astuu voimaan 1.1.2020. Maaseutupalveluihin liittyy ELY-keskuksen maaseudun kehittämisen palvelut, osia aluehallintoviranomaisen tehtävistä, kuntien YTA-alueiden tehtävät ja lomituspalvelut. Uudistuksen tavoitteena on asiakaslähtöisten palveluiden tuottaminen

Maaseudun kehittämisen, hanke- ja yritystuet, maatalouden rakennetuet ja maatalojen neuvontajärjestelmä, tukien elinkeinollinen vaikutus on 35 meuroa/vuosi, työllistää 15 htv tulevassa maakuntahallinnossa. Maatalouden viljelijätukien elinkeinollinen vaikutus on 120 milj. euroa/vuosi, työllistää 40 htv tulevassa maakuntahallinnossa, maataloja 4000 kpl. Pirkanmaa on luomukauran tuotannon kärkimaakunta, 4400 ha. Lomituspalvelut työllistää 214 htv tulevassa maakunnassa, lomituspalveluiden piirissä 1100 maatilayrittäjää, 760 kotieläin-tilaa.

Nykytilassa havaittuja haasteita ja kehittämiskohteita on erityisesti maataloushallinnon moniportaisuus ja tukimuotojen runsaus, viljelijätukia yht. n. 35 eri tukimuotoa. Prosessin sähköistämistä ja toimintojen sähköistämistä jatketaan. Lomituspalveluiden merkitys maaseudun työllisyyteen ja viljelijöiden työurien pidentämiseen. Maakuntauudistus mahdollistaa muun muassa Leader-ryhmien kehittäjäroolin voimistumisen yhteistyössä kuntien kanssa.

Anne kertoi Pirkanmaalaisten nuorten tulevaisuuskuvien tutkimuksesta, mikä on valmistunut 12/2017. Tekijänä Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskus

Tulevan maakuntahallinnon lähtökohtana ovat asiakaslähtöiset palvelut, valmistelutyö

---

jatkuu yhteistyössä kumppaneiden kanssa. Tavoitteina byrokratian keventäminen, missä yksittäisten virkamiesten rooli on tärkeää, kuinka viestitään, kuinka perustellaan asioita, mihin on päädytty. Maakunnan reuna-alueiden palveluverkon kehittäminen on myös työllistävää. Valmistelutyö jatkuu Elinkeinopalvelut-kokonaisuuden alla. Anne selvensi vielä, että YTA-alue tarkoittaa maaseutuhallinnon yhteistoiminta-alueita, lomituspalveluiden alue on oma ja erilainen alue kuin YTA. Lomituspalveluyrittäjiä on noin 30 lomittajien koko määrästä.

Keskustelua, puheenjohtajana Marko Mäkinen

Puheenjohtaja kysyi osallistujien suhtautumista maakuntaudistukseen, vastausten jakautuminen:

- Myönteisesti suhtautuva, n. 35 %
- Epäilevän pelokas, n. 20 %
- Melko neutraali, n. 10 %

Yleistä keskustelua:

- MTK, Vammala kysyi: Eläinlääkintäkäytännöt on toimineet Vammalassa hyvin, ovat kirjelmöineet asiasta, ja olivat huolissaan, onko kirjelmöintiä otettu huomioon? Anne vastasi, että asia on toimitettu ympäristön terveydenhuoltoon
- järjestöjä toivottiin otettavan mukaan aktiivisesti uudistuksen valmistelussa, muutosjohtaja Jukka Alasentie on huomionnut asian
- maaseutuhallinnon palvelut on tulleet läheltä, ja lomituspalvelut on olleet lähellä, toivottiin, että lähipalvelut säilyisivät
- todettiin, että yksi vahvuus Sastamalassa on se, että ollaan maakunnan reunalla. Luontaisesti asioidaan myös naapurimaakuntaan. Se on vahvuus.
- kysyttiin, että onko toimielintä, mikä hoitaisi tuotteisiin lailliset hinnat?

Miten näette yrittäjyyden edellytysten muuttuvan/pysyvän maakuntaudistuksessa?

- Yrittäjyys voi nostaa maaseutumaisemia kuntia. Ratkaisevana on hallitusohjelman neljäs pilari, biotalous.
- Hallitusohjelmassa on hyvät tavoitteet, mutta entä Pirkanmaalla? Pirkanmaan liitto on juuri tehnyt oman strategiansa, ja siellä on biotalous vahvasti mukana.
- Sastamala on valtakunnallinen matkailukaupunki. Meillä on paljon kulttuuria, kirjapäivät, Hakkaraisen talo.
- paikallinen musiikin harrastaja. Tuoko tämä maakuntaudistus mitään uutta tullessaan musiikin ja taiteen saralle? Anne vastasi, että maaseuturahasto on merkittävä kulttuurin rahoittaja. Valmistelut tulevalle EU-kaudelle on aloitettu. Jukka Alasentie: Maakunnan lainsäädännössä on mainittu kulttuuri, maakunta voi siis toimia senkin parissa tulevaisuudessa.

Jukka Alasentien puheenvuoro:

- tuleva maakunta antaa palvelulupauksen, miten sote-palvelut tullaan tuottamaan. Tuleva Pirkanmaa antaa palvelulupauksen myös muista toiminoista. Palveluita katsotaan niin, että meillä on neljänlaisia palveluita 1) digitaaliset palvelut 2) lähipalvelut, (yksityisten sote-keskusten tulo mukaan tuottaa vähän epävarmuutta) 3) aluepalvelut, Sastamala voi olla yksi aluepalvelun keskus 4) maakuntapalvelut, esim. yliopistollinen sairaala
- maaseutuvaikutusten arviointi on oleellinen keskustelu, miten palvelut järjestetään

maakunnan eri osissa.

- toinen tärkeä asia on elinvoima, siitä pitää huolta
- allianssi-malli palveluihin mietityttää, mitä meidän pitäisi tehdä, mitkä ovat meidän resurssit.
- maakunnan ja kuntien yhteistyö tulee olemaan aivan keskeinen. Pyritään löytämään asiat, mitkä ovat parhaaksi maakunnan asukkaille.

Yleistä keskustelua:

- toimittaja kommentoi tilaisuuden otsikkoa ”miten maakuntauudistus vaikuttaa maaseudun ihmisen arkeen?” ja sanoi, että vaikea on ottaa kantaa, kun ei tiedä, mitä on tapahtumassa, mitä uudistus oikeasti sisältää eikä sitä täälläkään kerrottu, mediassa kerrotaan ja nostetaan esille sellaisia asioita, mitkä eivät ole konkreettisen tekemisen kanssa missään yhteydessä.
- todettiin että, keväällä alkaa laaja, valtakunnallinen tiedotuskampanja, myös Pirkanmaalla alkaa keväällä tiedotuskampanja maakuntauudistuksen muutoksista.
- Suomen metsäkeskuksen edustaja muistutti metsien merkityksestä maaseudulle. Metsät ei ole tulleet esiin tässä tilaisuudessa, eikä metsäkeskus ole mukana uudistuksessa, mutta metsät ovat tärkeä osa maaseutua. Metsäkeskus tekee monenlaista yhteistyötä metsäsektorilla. Toivoivat myös entistä enemmän yhteistyötä tulevan maakunnan kanssa.
- kysyttiin myös postin palveluista: reuna-alueille kun mennään, palvelut vähenevät, minkälaista yhteistyötä tuleva maakunta tekee postin kanssa?

Maa- ja metsätalousministeri Jari Leppä,

Uudistuva maaseutu ja maaseutuhallinto (puheesta vapaasti kirjoitettu)

Tältä pohjalta! Te olette niin hyviä, että jatketaan tästä, totesi ministeri. Sastamala on edelläkävijä, maatalous, maaseutu, Leader-ryhmät ovat toimivia. Tällä maalla ei ole varaa olla hyödyntämättä maaseudun voimavaroja. Me haluamme siirtyä uudenlaisen talouden aikaan, luonnonvara-alaan, biotalouteen, digitalisaatioon. Pohja tulee maaseudulta. Maaseudun kulttuuriin liittyvä asia: Sastamala on vahva kulttuurinen kunta. Poliittinen lupaus siltä pohjalta: ”teen kaikkeni, etten ainakaan ole esteenä sille kehitystyölle, mitä täällä on menossa.”

Maaseutuohjelma on merkittävä väline kasvu- ja elinvoimapolitiikan toimeenpanossa. Maaseutuohjelman toteutus on hyvässä vauhdissa. Ohjelma edistää kansallisten strategioiden ja linjauksien toteutumista. Hallituksen kärkihankkeet tukevat myös tätä. Pirkanmaalla on käynnissä 6 yritysryhmähanketta, mikä kertoo tulevaisuuden uskosta. Maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteet tarjoavat hyvät välineet maaseudun kehittämiseen, myös maatalouden kehittämiseen. Hyvä on huomata, että uskoa tulevaisuuteen on, investointitukia myönnettiin viime vuonna todella paljon. Punkalaitumella on kehitetty maahanmuuttajien kotouttamiseen liittyviä asioita. Leader-ryhmät ovat aktiivisia toimijoita. Maakunnan kannattaa ottaa huomioon Leader-ryhmät niin maaseutuvaikutusten arviointiin ja maakunnan kehittämistyöhön.

Rohkeita kokeiluja pitää tehdä, jos niitä ei tehdä, me taannamme. Ministeriössä on aloitettu tulevan EU-kauden suunnittelu. Innovointi nähdään tärkeänä. Uusien viljelijöiden mukaan saanti on myös tärkeää, vaikkakin suomalaiset viljelijät ovat kuitenkin eurooppalaisia kollegoitansa nuorempia.

Smart-village-aloite on hyvä. Digitaaliset palvelut ovat tärkeitä. Työllisyysaste, on yhteydessä laajakaistojen, valokuidun saatavuuteen. Kannustaa voimakkaasti valokuidun raken-

---

tamista, se luo mahdollisuuksia uudelle teknologialle. Valmistellaan digitaalisatiiostrategiaa, alueellisen digitalisaation mahdollisuuksia pyritään edistämään. Sote-palveluiden uudistuksessa yksi merkittävä on digitalisaation hyödyntäminen.

VM:n selvitys kaksoiskuntalaisuudesta uusi aloite. Tulevaisuuden kunta -hankkeessa monipaikkaisuus esiin nostetulla asialla on merkitystä. Monipaikkaisuus nousee esille tulevissa keskusteluissa, mitä e-kansalaisuus voisi merkitä täällä?

Maaseutupolitiikan neuvosto suosittelee maaseutuvaikutusten arviointia. Poliittiset päätökset vaikuttavat eri tavoin maaseudulla ja kaupungeissa. Meidän ei kannata pitää yllä vastakkainasettelua maaseudun ja kaupungin välillä. Maakuntauudistuksessa pallo on maakunnalla. Toivottavasti ymmärretään mikä merkitys maaseudulla on. Me haluamme esiin tuoda ja esiin saada jokaisen maakunnan vetovoimatekijät, ja vahvuudet. Yksi yhteinen piirre, mikä yhdistää maakuntia, on maaseutu. Yhdelläkään maakunnalla ei ole varaa aliarvioida maaseutua. Mietitään vaikka Äänekosken tehdasta, kaikkien aikojen suurin investointi metsätalouteen. Merkitsee valtavaa loikkaa uusien tuotteiden tuottamisessa, ilmastonmuutoksen torjumisen osalta. Meidän tulee vastata ruoantuotantoon, vesi on minimitekijä ruoantuotannossa. Meillä sitä on.

Olen ollut yli kymmenen päivää maailmalla vienninedistämistehtävissä. Suomea pidetään luotettavana. Maaseudusta pitää pitää huolta, meillä on tiestöt, koulutus. Meillä on yhteinen tahto. Pirkanmaalla teillä on tahto. Te osaatte tehdä hyvää, tehkää edelleen parasta.

Keskustelu (kysymys ja ministerin vastaus). PJ:t Marko Mäkinen ja Katariina Pylsy

- Digitalisaatiosta: kuka oikeasti valvoo, että ei jäisi katvealueita digitalisaation osalta, laakakaista ei tule kaikille valokuituna. ollaan linkkimastojen varassa. Ei saisi jäädä katvealueita.
- Ministeri: Viestintävirasto valvoo ja se velvoittaa operaattoreita. Viestiä pitää laittaa viestintävirastoon ja politiikoille. Kaikille kuuluu laajakaista.
- Pienyrittäjä; sikatalousyrittäjä ja maatilamatkailutila. Miten pientä yrittäjää kohdellaan lihatalojen osalta, Atria kohtelee- Atria osti Saarioisen ja alamäki alkoi sitä myöten. Hinnan pudotus alkoi siitä. Lihasioja 14 kpl, keskim.95 kg, lihaksisuus hyvä, Atria tilitti 95 senttiä, vaikka olisi pitänyt tilittää 1,50 senttiä. Voiko ministeriö sanoa tähän mitään? Mistä tällainen menettely voi johtua?
- Ministeri: tuottajahinnan alhainen taso on ongelma. Kaupalla on liian suuri valta tässä maassa. Siihen haluan saada muutoksen. Elintarvikemarkkinat pitää saada toimimaan niin, että tuottajat saavat korvauksen työstä. Tuottajat hallitsevat lihataloja, siltäkin osin pitäisi ryhdistää toimintaa.
- Jukka Alasentie: asiakaslähtöiset palvelut. Maaseudunkin asukas tarvitsee kasvupalveluita jolloinkin. Toive olisi, että valtakunnan tasolla voitaisiin tehdä asiakaslähtöisiä palveluita ja unohdettaisiin ministeriöiden keskinäiset taistelut.
- Ministeri: ministeriöiden pitäisi tehdä yhteistyötä. Meillä on yhteiset tavoitteet. Myös aluehallinnossa sama tavoite. Siksikin tehdään maakuntauudistus, yhtä jalkaa eteenpäin, toinen ei voi vastustaa, kun toinen myöntää.
- Miten nuorison ääni kuuluu maaseutuvaikutusten arvioinnissa? Tarvittaisiin kuulla myös nuoria, kuinka uudistus vaikuttaa nuorten arkeen.

- Ministeri: 4H on tärkeä, nuoret pitää ottaa huomioon, nuorisovaltuustot ovat tässä tärkeä.
- Kylälle ollaan oltu perustamassa kansallispuistoa, mutta rahat loppuivat kesken ja sitä ei ole koskaan saatu valmiiksi. Kokemäenjoen tulvat vaikuttavat asiaan, kalakanta on joessa ollut rikasta, mutta se on hävinnyt. Linnut ovat vähentyneet, kun ei ole kalaa linnuille syötäväksi.
- Ministeri: kansallispuistojen osalta keskeneräisiä asioita ei pitäisi olla, vien terveisiä Tiilikaiselle, tarkistaa tilanteen. Kalojen vaellusta on pyritty edistämään, kalatalous-hankkeita on menossa.
- Hirvikanta on päässyt Suomessa valtavaksi. Toivon, että ministeri ottaa kantaa tähän hirvikantaan. Metsätuhot ovat valtavat, kun hirvet syövät puiden taimia.
- Ministeri: hirvikannan säätely ei ole onnistunut, hirvikanta pitäisi olla sillä tasolla, ettei se aiheuta vahinkoja. Lupaam, että käymme läpi hirvikannan säätelymekanismin ensi hirvikauden alkuun mennessä.
- Miten voidaan turvata lomituspalvelut, kun lomitustoiminta siirtyy maakunnalle.
- Ministeri: Meillä on erillinen lomituspalvelulaki, millä turvataan lomaoikeus. Maakunnalla ei ole harkintaa siinä, maakunnan täytyy löytää rahat lomitukseen. Valtio antaa rahat, ja ne pitää käyttää lomitukseen.

Liite B2
LEMPÄÄLÄN TILAISUUDEN OHJELMA
Asuminen ja kasvupalvelut työllisyyden näkökulmasta. Osallistujia 39

Miten maakuntaudistus vaikuttaa maaseudun ihmisten arkeen?
Tule kuulemaan ja keskustelemaan!

Teemana asuminen ja kasvupalvelut työllisyyden näkökulmasta

Paikka Virta-Kampus, Virta-sali, Valkeakoskentie 19, Lempäälä
Karttalinkki kohteeseen: <https://goo.gl/maps/kkburm9gYq32>

Ajankohta Torstai 15.2.2018

Ilmoittautumiset 9.2.2018 mennessä, Ilmoittautumislinkki:
<https://my.surveypal.com/Tapahtumailmoittautuminen-15.2.2018-Virta-Kampus>

Ohjelma:

14.30	Kahvi
15.00	Tervetuloa! Lempäälä - Kunta, joka sanoo kyllä! Heidi Rämö, kunnanjohtaja, Lempäälän kunta
15.15	Maaseutuvaikutusten arviointi. Mistä on kysymys? Marko Mäkinen, suunnittelupäällikkö, Pirkanmaan liitto
15.30	Työllisyyspalvelut ja työllisyyskokeilu – kokemuksia Lempäälästä Lotta Lammi, työllisyyspäällikkö, Lempäälän kunta
15.45	Maakunnan aluekehittäminen ja kasvupalvelut Irene Impiö, projektipäällikkö, Pirkanmaa2019
16.15	Asuminen Lempäälässä Tiia Levonmaa, yhdyskuntajohtaja, Lempäälän kunta
16.30	Työpajatyöskentely Vetäjinä Päivi Kurikka, Kuntaliitto ja Ronja Kuokkanen, Tampereen yliopisto
17.45	Tilaisuuden purku ja päätössanat
18.00	Hyvää kotimatkaa

Tervetuloa mukaan kaikki asiasta kiinnostuneet!

Lempäälän kunta Pirkanmaan liitto Kuntaliitto
Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntaudistuksessa -hanke

LEMPÄÄLÄN TILAISUUDEN MUISTIO

Lempäälän kunnanjohtaja, Heidi Rämö toivotti osallistujat tervetulleeksi tilaisuuteen ja toivoi, että tulette uudestaan Lempäälään. Lempäälä on kunta, joka sanoo Kyllä. Lempäälän kunnan strategia on aivan uusi ja tehty yhteistyössä luottamushenkilöiden kanssa työpajamenetelmällä. Strategian pääviestit ovat Yhdessä, Elämykset ja Edelläkävijyys. Kunta pyrkii mahdollistamaan asioita, toimimaan myös nopeasti, silloin jo, kun toiset vasta puhuvat.

Marko Mäkinen kertoi yleisiä asioita maakuntauudistuksesta. Uudistuksen tavoitteena on hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen, toimivammat palvelut, hallinnon sujuvoittaminen, palveluiden yhdenvertainen saatavuus, perusoikeudet, toimintatapojen muutos, kansalaisten suorat vaikutusmahdollisuudet, kustannusten kasvun hillintä, kustannustehokkuus ja taloudellisen kasvun edistäminen. Maakuntavaltuuston vaalit on 28.10.2018, maakuntavaltuusto aloittaa tehtävänsä 1.1.2019 ja uudistuksen on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2020.

Maakuntahallintoon siirtyvät seuraavat tehtävät:

- Sosiaali- ja terveydenhuolto
- Pelastustoimi
- Aluekehittäminen
- Alueiden käytön ja rakentamisen ohjaus
- Työ- ja elinkeinopalvelut
- Maaseudun kehittäminen, maatalous- ja lomituspalvelut
- Liikennejärjestelmäsunnittelu ja joukkoliikenteen alueellinen suunnittelu
- Ympäristöterveydenhuolto

Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntauudistuksessa -hankkeen tarkoitus on maaseudun tarpeiden ja näkökulmien huomioon ottaminen maakuntauudistuksessa ja sen myötä aloittavien uusien maakuntien toiminnassa. Tavoite on, että pilotoinnissa syntyy hyviä käytäntöjä, joita voidaan käyttää myös muilla alueilla. Maakuntauudistus vaikuttaa moneen eri asiaan maaseudulla. Pirkanmaan arvioinnissa keskitytään maaseudun elinvoimaan vaikuttaviin asioihin: elinkeinot, yrittäjyys ja työ, osaaminen ja kyvykkyydet, asuminen, palvelut ja liikkuminen, vetovoimatekijät ja vahvuudet. Tarkoituksena kerätä tietoa ja näkemyksiä ja välittää tietoa uudistuksen valmistelijoille. Pilotoinnissa on mukana Pirkanmaa ja Kainuu, jotka ovat hyvin eri tyyppisiä maakuntia.

Työllisyyspäällikkö Lotta Lammi totesi, että on ollut ilo olla mukana rakentamassa uutta työllisyysmallia, mikä on ollut työvoima- ja yrityspalvelujen alueellinen kokeilu. Kokeilut liittyvät hallitusohjelman kahden kärkihankkeen toimeenpanoon.

Pirkanmaalla on Suomen suurin työvoima- ja yrityspalvelujen alueellinen kokeilu, 23 000 asiakasta. Lempäälässä on yhdistetty kunnan ja valtion voimavaroja, ja on myös tehty yhteistyötä yritysten ja Tredun kanssa. Kokeilussa on pyritty asiakaslähtöiseen toimintaan, tarjottu henkilökohtaista palvelua, mutta myös digitaalista palvelua. Tulokset ovat olleet mittavia. Vuoden 2017 aikana Lempäälässä työttömien määrä laski lähes 30 %, pitkäaikaistyöttömyys laski 47 %. Paras saavutus on asiakkailta tullut kiittävä palaute. Työllisyyspalvelujen NPS-luku on ollut 67 eli palveluihin on oltu tyytyväisiä. Tulevaisuus on jännittävä, mitä tapahtuu kasvupalvelulain lakiesityksen osalta. Lotta näkee siihen sisältyvän allianssimallin erinomaisena mahdollisuutena rakentaa tulevaisuuden työllisyyspalvelut. Hienoisena uhkakuvana on se että, kasvupalvelulaissa laitetaan paljon palveluita markkinoille hoidettavaksi. Moni asiakas on vaikeasti työllistyviä. Kunnilla pitäisi olla valta niissä asioissa, missä niillä on myös vastuu.

Slogan on: yhdessä työhön.

Projektipäällikkö Irene Impiö. kertoi maakuntauudistuksen tarkoituksen ja tavoitteet pähkinänkuoressa täydentäen Markon esitystä. Jatkossa Suomen julkinen hallinto järjestetään kolmella tasolla, jotka ovat valtio, maakunta ja kunta. Pirkanmaan uudistuksen tavoitteet on nykyaikaistaa ja uudistaa palveluita. Otetaan asiakas keskiöön, käytetään palvelumuotoilun keinoja. Tavoitteena saavuttaa julkisen talouden mittavia säästöjä. Pirkanmaata pelastaa halu pilotoida asioita, uudistuksen aikataulu on kuitenkin tiivis. Maakuntauudistuksen valmistelussa on mukana satoja ihmisiä. Paikalla oli myös henkilöitä, jotka olivat mukana joissakin valmistelutyöryhmissä. Maakuntauudistuksella on poliittinen ohjausryhmä, maakuntauudistuksen johtoryhmä, koordinaatioryhmä, palvelu-, strategiset konsernipalvelu- ja järjestäjätoiminnot.

Alueen kehittämisen kokonaisuus on tällä hetkellä jaettu kahteen 1) Elinkeinopalvelut 2) Elinympäristöpalvelut, missä on alueiden käytön palvelut, väyläpalvelut ja ympäristöpalvelut. Kasvupalvelut muodostuvat ELY-keskusten yritys- ja TE-toimistojen yritys- ja työllisyyspalveluista. Kasvupalvelut tuotetaan allianssimallilla. Irene ei vielä kuitenkaan osannut sanoa, mitä mahdollisuuksia allianssimalli tuo tullessaan. Kasvupalveluissa on olennaista järjestäjän ja tuottajan roolin erottaminen. Irene kysyy, miksi tarvitaan markkinalähtöistä tuotantoa ja kilpailullisuutta? Jo tällä hetkellä TE-palveluissa valtaosa palveluista hankitaan ulkoa. Allianssi pähkinänkuoressa on yhteistyömallien kehittämistä. Allianssissa kaikki istuvat samalla puolen pöytää ja suunnittelevat ja kehittävät yhdessä parhaat ratkaisut hankkeen toteuttamiseksi. Allianssi-ideologiamalli on lähtenyt Australiasta. Maakuntien kasvupaleluilla ja kuntien elinvoimatehtävällä on samansuuntaiset tavoitteet. Irene totesi, että vähän hankala on ymmärtää, mitkä ovat järjestämistehtäviä ja mitkä ovat tuottamistehtäviä.

Irene halusi kuulla yleisöltä vastausta kysymykseen, näettekö, että onko maaseudun asiakkaalla jollain tavalla erilaiset palvelutarpeet kuin kaupungin asukkaalla? Tähän ei paikan päällä tullut selvää vastausta.

Yhdyskuntajohtaja Tiia Levonmaa kertoi, että Lempäälä on elinvoimainen kunta, jonka asukasmäärä kasvaa. Taajamissa asuu 19900 asukasta, kylissä 1700 ja 800 vielä maaseutumaisilla alueilla. Väestönkasvutavoite on keskimäärin 2 %. Näin taataan kunnan elinvoimaisuus. Lempäälä on vahvasti lapsiperheiden kunta. Pientalovaltainen kunta, yli 75 % asuu pientaloissa. Vuokralla-asuminen on melko vähäistä, n. 19 % asuu vuokralla. Jatkossa kaavoitetaan kerrostaloasuntoalueita. Kaavoitusta on menossa monella alueella, osayleiskaavaa ja asemakaavahankkeita, koska väestönkasvu on suurta. Liikenteellisesti Lempäälä on keskeisellä paikalla. Saavutettavuus on hyvä. Lempäälässä on paljon palveluita ja maantieteellisesti hyvin kattavasti, jatkossa halutaan kasvattaa aseman seutuja ja keskittää palveluita aseman seuduille. Lempäälän kouluverkosto on vielä laaja. Kolmannen yläkoulun rakentaminen on suunnitteilla. Strategian mukaisesti panostetaan lapsiin ja nuoriin. Kolme kirjastoa on olemassa. Lempäälä-talo on rakenteilla, mihin tulee mm. pääkirjasto. Luonto on tärkeä, virkisty luonnossa on motto. Lempäälässä on kauniit vesistöt ja kauniit reitit. Lisäksi on paljon luonnonsuojelualueita, myös Natura-lintualue Ahtialanjärvi.

Kaikki osallistujat eivät jääneet työpajatyöskentelyyn, joten osallistujat jaettiin kolmeen ryhmään työpajatyöskentelyä varten. World-cafe -työpajan veti Ronja Kuokkanen. Työpajojen yhteenveto muistion lopussa.

Loppukeskustelussa työpajamenetelmä nähtiin hyvin toimivaksi. Marko Mäkinen ja Päivi Kujala kiittivät osallistujia ja vielä korostivat, että keskustelujen avulla ollaan tekemässä maan parasta maakuntauudistusta.

Yhteenveto Lempäälän työpajoista (Ronja Kuokkanen)

Tapahtuman osallistajat pohtivat pienryhmissä seuraavia kysymyksiä:

1. **Millaisia mahdollisuuksia ja/tai haasteita maakuntauudistus tuo** alueen elinvoimaan kuten asumiseen, työllisyyteen ja työvoimapalveluihin sekä elinkeinoihin ja kasvupalveluihin?
2. **Millaisia konkreettisia toimenpiteitä** alueen elinvoiman (kuten hyvän asumisen, työvoimapalvelujen ja elinkeinopalvelujen) sekä asukkaiden kuulemisen vahvistamiseksi tulisi tehdä?

Pienryhmissä 20 ihmistä keskusteli ja tuotti ideoita, jotka kirjattiin Dotmocracy-lomakkeille. Yhteensä pienryhmät tuottivat 21 ideaa, joista 9 valittiin yhteiseen äänestykseen. Jokainen ryhmä valitsi kirjaamistaan ideoista kolme ideaa yhteiseen äänestykseen. Tämä dokumentti on yhteenveto pienryhmien ideoista ja toimenpide-ehdotuksista. Yhteenvedossa ideat on teemoiteltu kahden edellä esitetyn kysymyksen mukaan. Kunkin kysymyksen yhteydessä esitetään ensin yhteiseen äänestykseen valitut ideat ja äänestystulokset ja sen jälkeen tiivistelmä kaikista teemaa koskevista ideoista.

Osallistujien ajatuksia maakuntauudistuksen maaseutuvaikutuksista

Osallistajat tuottivat yhdeksän lomakkeellista näkemyksiä siitä, millaisia mahdollisuuksia ja/tai haasteita maakuntauudistus tuo alueen elinvoimaan, asumiseen, työllisyyteen ja työvoimapalveluihin sekä elinkeinoihin ja kasvupalveluihin. Näistä kolme valittiin yhteiseen äänestykseen.

Eniten huolta herätti se, mahdollistaako tulevan maakunnan palveluiden taso asumisen koko maakunnan alueella. 20 osallistujasta 13 oli täysin ja yksi jokseenkin samaa mieltä tämän huolen tärkeydestä. Neutraalisti tähän suhtautui yksi osallistuja. Täysin erimieltä tämän huolen tärkeydestä oli vain yksi osallistuja.

Haasteena pidettiin myös sitä, miten huolehditaan maakuntauudistuksen myötä kunnista tms. siirtyvän henkilöstön hyvinvoinnista, tyytyväisyydestä ja motivaatiosta. Riskinä nähtiin, että kunnat pitävät kiinni ”hyvistä” tyypeistä, eikä tietoa ja osaamista siirrykään maakuntaan. Täysin samaa mieltä tämän maaseutuvaikutuksen tärkeydestä oli kuusi osallistujaa kahdeskymmenestä. Jokseenkin samaa mieltä osallistujista oli kuusi ja jokseenkin eri mieltä kaksi vastaajaa. Täysin eri mieltä oli yksi vastaaja. Mahdollisena haasteena pidettiin myös kouluterveydenhuollon ketjun säilymistä ja sitä, että kunta ja maakunta eivät kykene keskustelemaan ja siirtämään tarvittavaa tietoa organisaatiosta toiseen. Yli puolet osallistujista (12 kpl) suhtautui tähän haasteeseen kuitenkin neutraalisti. Neljä osallistujaa oli tämän maaseutuvaikutuksen tärkeydestä täysin samaa mieltä ja neljä jokseenkin samaa mieltä.

Osallistajat listasivat lisäksi seuraavia haasteita ja mahdollisuuksia:

- Miten huolehditaan siitä, että kaikki – myös pienet, vanhat ja uudet – yritykset ovat isojen kanssa samalla viivalla, kun palvelujen tarjoajia valitaan?
- Haaste: palvelun luonteesta riippuen, saatavuudesta ja saavutettavuudesta huolehtiminen siellä, missä etäisyys keskuksiin kasvaa. Taustalla kysymys, miten palveluita siirtyy kunnissa ja mitkä karkaavat etämmälle.
- Eläinlääkintäpalvelujen tasavertainen saatavuus tuotantoeläimille
- Demokratiavaje maaseudulla, äänien vaikutusvallan keskittyminen väestömäärän mukaan

- Kuntien mahdollisuutena keskittyä entistä enemmän kunnan elinvoima-asioihin.

Osallistujien toimenpide-ehdotukset

Osallistujat tuottivat 12 lomakkeellista näkemyksiä siitä, millaisia konkreettisia toimenpiteitä maaseudun elinvoiman sekä asukkaiden kuulemisen vahvistamiseksi tulisi tehdä. Näistä kuusi valittiin yhteiseen äänestykseen.

Kaikki osallistujat näkivät erittäin tärkeäksi maaseudun ja maatalouden huomioivan hankintaosaamisen ja -vaikuttavuuden. Palveluhankintoihin liittyen osallistujat ehdottivat, että tilaaja määrittelee tarpeen, eikä palvelun reuna-ehtoja, jolloin palveluntarjoaja voi tarjota aidosti innovatiivista, uudenlaista palvelumallia. Täysin samaa mieltä tämän ehdotuksen tärkeydestä oli 13 osallistujaa kahdestakymmenestä. Jokseenkin samaa mieltä oli neljä osallistujaa. Neutraalisti tähän suhtautui kolme osallistujaa yhden jättäessä kommentoimatta.

World Café -tilaisuuden osallistujat olivat myös hyvin yksimielisiä laajakaistan tärkeydestä maaseudulla. Kaksitoista oli tästä täysin samaa mieltä ja seitsemän jokseenkin samaa mieltä. Vain yksi osallistujista suhtautui laajakaistan tärkeyteen neutraalisti.

Kaikki osallistujat suhtautuivat joko myönteisesti (täysin samaa mieltä 11 kpl ja jokseenkin samaa mieltä 4 kpl) tai neutraalisti (3 kpl) lähidemokratian turvaamiseen maakuntahallinnon päätöksenteossa. Valtaosa osallistujista piti ideaa lomituspalveluita tarjoavista yrittäjistä, jotka voisivat tehdä tiloilla muutakin työtä lakisääteisen lomituspalvelun lisäksi tärkeänä. (Idea taustalla huoli työvoiman riittävydestä lomitukseen ja toisaalta tiloilla tarvetta muullekin työlle). Täysin samaa mieltä oli 11 ja jokseenkin samaa mieltä viisi osallistujaa. Neutraalisti ajatukseen suhtautui kaksi.

Eniten mielipiteiden jakaantumista aiheutti idea, joka koski käynnissä olevaa toimintamuotoa kuten toivetta jatkaa Tampereen seudun työllisyyskokeilumallia. Kolmannes (6bkpl) vastaajista suhtautui tähän neutraalisti ja kaksi ei ottanut ajatukseen kantaa. Täysin samaa mieltä tämän toimenpiteen tärkeydestä oli kuusi ja jokseenkin samaa mieltä viisi osallistujaa.

Osallistujat listasivat lisäksi seuraavia toimenpide-ehdotuksia:

- Yleisen tieverkon kunnossapito, tiellä pitää päästä kulkemaan, mopoautot, autot, linja-autot ja rekat.
- Tiet tulee olla kunnossa, myös yksityistiet
- Paikallistuntemuksen varmistaminen teiden kunnossapidossa
- Maakuntahallinnon hankintaosaamisessa pitää pystyä huomioimaan paikalliset tarpeet ja toimijat.
- Kunnissa paikallisesti toteutettu elinkeinoihin liittyvä neuvonta
- Alianssimallilla eri toimijat yhteen ratkaisemaan työllisyyden asioita mahdollisuudet
- Lomittajat ovat haja-asutusalueen kattava palveluverkosto jota kannattaa hyödyntää.

Liite B3
VIRTAIN TILAISUUDEN OHJELMA
Teemana Sote, elinkeinot ja yrittäjyys. Osallistujia 93

Miten maakuntauudistus vaikuttaa maaseudun ihmisten arkeen?

Tule keskustelemaan!

Teemana SOTE, elinkeinot ja yrittäjyys

Paikka: Nuorisokeskus Marttinen, Vanha Pappila, Herrasentie 16, Virrat
Aika: Keskiviikko 7.3.2018 kello 18.00 – 21.00 (kahvi 17.30 alkaen)

Ohjelma:

17.30	Kahvi
18.00	Tervetuloa! Sote- ja maakuntauudistuksen vaikutukset maaseudulle Virtain kaupunginjohtaja, Vesa Haapamäki
18.15	Maaseutuvaikutusten arviointi. Mistä on kysymys? Marko Mäkinen, suunnittelupäällikkö, Pirkanmaan liitto Taina Väre, Kuntaliitto
18.30	SOTE-uudistuksen valmistelutilanne Pirkanmaalla ja vaikutukset maaseutualueille Jaakko Herrala, SOTE-muutosjohtaja, Pirkanmaa2019
19.30	Alueen kehittäminen ja yrittäjyyden palvelut Jukka Alasentie, muutosjohtaja, Pirkanmaa2019
20.00	Loppukeskustelu
20.30	Päätössanat Keijo Kaleva, valtuuston puheenjohtaja

Tervetuloa mukaan kaikki asiasta kiinnostuneet!

Ilmoittautumiset 2.3.2018 mennessä Virtain kaupunki: keskus@virrat.fi

Virtain kaupunki

Pirkanmaan liitto

Kuntaliitto

Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntauudistuksessa -hanke

"Maa- ja metsätalousministeriö on rahoittanut hankkeen Makeran valtakunnallisiin maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeisiin suunnatuista varoista Maaseutupolitiikan neuvoston asettaman hankeryhmän esityksestä"

VIRTAIN TILAISUUDEN MUISTIO

Kaupunginjohtaja Vesa Haapamäki totesi, että maakuntauudistuksen myötä maakuntarajan merkitys kasvaa uudelle tasolle, siitä tulee uusi hallinnollinen raja. Kaupungin ja kaupunkikonsernin henkilöstömäärä pienenee huomattavasti maakuntauudistuksen myötä. Myöskin konsernin väkimäärä pienenee huomattavasti. Kaupungin budjetti pienenee 60 %.

Virtain kaupungilla on uusi strategia. Maakuntauudistus on pohjimmiltaan keskittävä uudistus, vaikutukset maaseudulle tulevat olemaan moninaiset. Virtain kaupunki tarjoaa väljyyttä, kivijalkoina terve talous ja terve henkilöstö. Virrat hakee sellaista tulevaisuutta, että tämä on hyvä paikka, elää asua ja yrittää. Virrat haluaa muuttaa väkiluvun kehityksen kasvusuuntaiseksi, kumppanien kanssa vahva Virrat, vastuullinen ja uudistuva Virrat. Virrat haluaa verkottua tulevan maakunnan kanssa, ei halua lähteä tekemään sooloratkaisuja. Pitää myös kokeilla, jos et ole koskaan epäonnistunut, et ole riittävästi yrittänyt. Virtain kaupunki on yhtiöittänyt sosiaali- ja terveyspalvelut, Keiturin Sote oy:ksi. Oy:llä on kaikki muut tehtävät paitsi viranomaistehtävät. Virrat ei halunnut aina vaan odotella sote-uudistuksen tuloa, vaan lähti toimimaan.

Uudistuksessa mietityttää moni asia. Miten palvelutarjonta säilyy riittävänä myös keskuseudun ulkopuolisilla alueilla, mikä on saavutettavuus, tulevat palveluverkkoratkaisut, mikä on palveluiden sujuvuus. Kiinteistöriski on suuri, tarvitaanko kaikkia kiinteistöjä uudessa maakunnassa? Kuntien riesaksi jää jäljellejäävät kiinteistöt. Ruokapalveluissa mahdollisuus yhteistyöhön, riittääkö paikallisille tuottajille markkinoita? Mitkä ovat asukkaiden vaikutusmahdollisuudet.

Mitä tarkoittaa valinnanvapauden vaikutukset kasvupalveluissa? Ja mitä tarkoittaa allianssimalli kasvupalveluissa? Kuntien tulevaisuuden suurin toimiala on sivistystoimi, lasten päivähoito ja koulutus, jos ja mikäli maakuntauudistus toteutuu.

Marko Mäkinen Pirkanmaan liitosta kertoi maaseutuvaikutusten arvioinnista maakuntauudistuksesta. Maakuntauudistus ei ole pelkästään sosiaali- ja terveydenhuoltouudistus, vaan uudistukseen liittyy moni muukin asia. Iso muutos on se, että tuleva maakunta järjestää palvelut, mutta ei itse tuota niitä kaikkia, vaan ostaa palveluita markkinoilta, mikä on myös iso mahdollisuus maaseudun toimijoille. Maakuntahallintoon siirtyy sote, pelastustoimi, aluekehittäminen, alueiden käytön ja rakentamisen ohjaus jne... Maakuntauudistus koskettaa eri tavoin maaseutua. Maaseutuvaikutusten arviointi Pirkanmaalla – hankkeessa pyritään tunnistamaan asioita, vaihtoehtoja, jotka olisivat maaseudulle myönteisiä. Pirkanmaan arvioinnissa keskitytään maaseudun elinvoimakysymyksiin. Tavoitteena luoda mekanismi, millä maaseutu huomioidaan valmistelussa ja tulevan maakunnan toiminnoissa.

Taina Väre Kuntaliitosta kertoi, että hänen tehtävänä on maaseudun kehittäminen ja hän toimii pienten kuntien neuvottelukuntien sihteerinä. Maaseutuvaikutusten arviointi on yksi maaseutupolitiikan neuvoston tehtävistä. Maaseutuvaikutusten arvioinnista keskustellaan laajasti, miten maaseutuvaikutusten arviointia tulisi ottaa huomioon, kun tehdään erilaisia maaseutua koskevia päätöksiä. Arviointimenettelyä on käytetty kuntaliitosten yhteydessä. Maaseutuvaikutusten arviointia on syytä tehdä Suomessa, koska 95 % Suomen pinta-alasta on maaseutua ja maaseudulla asuu 1/3 Suomen väestöstä. Maaseutuvaikutusten arviointi on myös kehittämistyötä. Arvioitavia asioita ovat maaseudun elinvoimatekijät, palveluiden saavutettavuus, päätöksenteon loitoneminen ja demokratia sekä asukkaiden kuuleminen. Tavoitteena on tunnistaa uudistuksen maaseudulle kohdistuvat vaikutukset, lisätä myönteisiä vaikutuksia ja vähentää tai ehkäistä kielteisiä vaikutuksia.

Maaseutuvaikutusten arviointi on oppimisprosessi. Se parantaa eri tahojen välistä vuorovaikutusta, tukee luottamuksen ja yhteisen näkemyksen rakentamisessa, synnyttää uusia

näkökulmia jne. Hankkeen piloteiksi on valittu Pirkanmaa ja Kainuu, koska ne ovat hyvin erilaiset alueet ja pitävät sisällään erilaista maaseutua.

Jaakko Herrala, Pirkanmaan SOTE-muutosjohtaja otti puheensa alussa ensimmäiseksi takin pois, koska sanoi, että voi tulla hiki! Hän totesi, että sote-uudistus sisältää paljon vieraita ja outoja sanoja, mutta lupasi avata esityksessään sote-asioita ja pyrkiä kertomaan sen selkokielellä. Ja kertoo myös sote-uudistuksen vaikutuksia maaseutualueille. Suomen 100-vuotisen historian aikana meidän elinikä on kaksinkertaistunut. Yli 100-vuotiaaksi elää jo todella paljon ihmisiä. Sosiaali- ja terveydenhuoltoa on uudistettu monta kertaa 100-vuotisen Suomen historian aikana. SOTE-uudistuksen tavoitteina on kustannusten kasvun hillitseminen, asiakaslähtöisyys ja yhdenvertaisuus. Tavoitteena on turvata palvelut myös tulevaisuudessa. Esimerkkinä kustannuksista, hoito ja lääkkeet uudistuu ja lääkkeet erikoistuu ja ne maksaa erittäin paljon, mikä voi olla yhdelle kunnalle kestävämpi, mutta maakunta voi sellaisen hoitaa. Sote-menojen kasvu on ollut 2,4 % vuosittain, 3 miljardin säästötavoitteella kasvu olisi 0,9 % vuosittain.

Pirkanmaa on menossa huomenna ministeriöön neuvottelemaan, kuinka Pirkanmaan rahoitus tapahtuu tulevassa maakunnassa. Minkälaisia asukastihentymiä maaseudulla on. Pirkanmaalla ensimmäinen laskelma on, että lisärahoitus on 68 ME vuosina 2017-2025. Meillä on ikäihmisten lisääntymisen vuodet edessä, eli yli 75-vuotiaiden osuus väestöstä kasvaa, myöskin lapset lisääntyvät, noin 6000 lasta syntyy vuosittain Pirkanmaalla.

Miten maaseutu saa äänensä kuuluviin maakunnassa? Sali oli Jaakon mielestä täynnä niitä, jotka vaikuttavat maaseudun palveluihin. Ensinnäkin äänestäkää maakuntavaaleissa, toiseksi käyttäkää oman paikkakunnan palveluita. Älkää lähtekö merta edemmäksi kalaan. Mutta valinnanvapaus on tälläkin hetkellä olemassa! Minkä oven rivan avaatte, se palveluyksikkö toimii vireänä. Maakuntauudistukseen liittyvä lainsäädäntö lähtee siitä, että kanalaisia osallistetaan. Pirkanmaan maakuntavaltuustossa tulee olemaa 79 valtuutettua. Valiokuntia-malli tarjoaa osallistumisen paikkoja ja tulee olemaan myös muita mahdollisuuksia osallistua valmisteluun ja päätöksentekoon.

Jaakolta on pyydetty, että voisiko maakuntauudistusta piirtää yhdelle kalvolle. Kyllä sen voi piirtää ja niin on Jaakko tehnytkin, mutta kuvio on erittäin sumea ja hyvin epäselvä, koska uudistus on niin moninainen. Pirkanmaan uudistusvalmistelijat lisäävät kevään aikana viestintää, nyt kerrotaan mitä tapahtuu ja mitä tulee tapahtumaan. Maakuntahallinnossa tulee olemaan muun muassa 21 000 työntekijää, 2,0 mrd. euroa/vuosibudjetti, 650 siirtyvää sote-kiinteistöä, 8000 siirtyvää sopimusta.

Kuinka remu-kunnissa eli reuna-alueiden kunnissa saadaan palvelut järjestettyä. Tässä kohtaa voi kehua Virtain kaupunkia. Keituri Soten myötä Virrat tekee mini-sotea. Tukipalvelut ovat isoja asioita. Jo alkuvaiheessa on huomattu, että kunnalla ja maakunnalla on yhteinen asiakas, me kaikki. Miksi siis kilpailla.

Meille kaikille tulee valinnanvapaus, voimme valita terveyskeskuksen, tulevaisuudessa sote-keskus, joko yksityisen tai julkisen. Terveyskeskuksesta pitää myös tarjota väestön tarpeita vastaavasti erikoissairaanhoidon palveluita.

Sote-uudistus koostuu kolmesta osa-alueesta: 1) rakenneuudistus, konkreettisesti esim. Keiturin Sote siirtyy tulevalle maakunnalle, 2) rahoitusuudistus, rahoitus maakunnalle tulee valtiolta. Maakuntahallinnon työntekijät neuvottelevat rahamäärästä ministeriön kanssa ja maakuntavaltuusto sitten päättää, miten ne jaetaan maakuntaan. 3) valinnanvapauden laajentuminen.

Mitä vaikutuksia maakuntauudistuksella on maaseudulle? Terveysasemaa vaihtaneilla syy vaihtoon liittyi usein sijaintitekijöihin. Pirkanmaalla on tällä hetkellä 44 terveyskeskusta.

Kuinka palveluverkko säilytetään, on toki haasteellista. Väestönkehitys on esimerkiksi Virroilla negatiivista 5,3 %

Jukka Alasentie Pirkanmaan muutosjohtaja kertoi maakuntauudistuksen pähkinänkuoressa. Uudistuksessa perustetaan 18 maakuntaa, mikä on hyvä määrä. Uudistuksen tekeminen on Alasentien mukaan melko kompleksista ja tuntuu kuin Suomessa olisi menossa kolme maakuntauudistusta, se mitä hallitus sanoo tekevänsä, se mitä oppositio sanoo hallituksen tekevän ja se mitä muutosjohtajat tekevät käytännössä. Pirkanmaan uudistuksen tavoitteena on nykyaikaistaa ja uudistaa palveluja sekä parantaa julkisen talouden kestävyysvajetta. Suomessa Sote-menot ovat kaksinkertaistuneet 2000-luvulla. Suomessa terveiserot ovat liian suuret. Perustuslakivaliokunnan mielestä on kaksi vaihtoehtoa maakuntauudistuksessa, maakuntamalli ja valtiollinen malli. Uudistuksessa yhdistyy koko Suomen osalta yli neljänsadan organisaation tehtävät.

Tämän hetken suunnitelma on se, että heinäkuun alussa 1.7.2018 lait astuvat voimaan ja uudet maakunnat perustetaan. Kuntien kannalta on lukuisia tärkeitä tehtäviä, muun muassa kasvupalvelut, alueiden käytön suunnittelu, ympäristö- ja luonnonsuojelutehtävät.

Alueiden kehittäminen. Elinkeinopalvelut sisältävät maaseudun kehittämispalvelut, kasvupalvelut, innovaatioiden edistämisen, rakennerahastotehtävät, maatalouden tuet ja valvonnan sekä lomituspalvelut. Laissa sanotaan, että maakunnilla on velvollisuus yhteensovittaa maakunnan ja kuntien elinvoimapaalvelut. Elinympäristöpalvelut sisältävät alueiden käytön palvelut, väyläpalvelut ja ympäristöpalvelut. Voisiko tehtävien sisältöä uudistaa, esimerkiksi maatalouslomittaja voisi hoitaa kotipalvelua, esimerkiksi hoitamalla vanhusten kauppa-asiointia.

Yritys- ja työllisyyspalveluista kasvupalveluja. Maakunta on kasvupalveluiden järjestämistä vastuussa. Kasvupalveluissa on kahdenlaisia palveluita, järjestäminen ja julkiset hallintotehtävät maakunnassa sekä palvelujen tuottaminen. Yksi kysymys koulutuksen osalta on, miten varmistetaan, että ketään ei kouluteta työttömäksi. Tässä asiassa kunta ja maakunta voi tehdä yhteistyötä. Kunnilla pitäisi olla jatkossakin merkittävä rooli työllisyyden hoidossa. Tämä tulee olevan haastava tehtävä maakunnalle, koska rahaa on aivan liian vähän. Kaksi asiaa on tärkeää, ensiksi, tiedon pitää kulkea, missä on työpaikkoja, missä on työttömät työnhakijat, toiseksi pitää olla riittävästi rahaa hoitaa tämä asia.

Allianssi pähkinänkuoressa. Tärkein asia allianssissa on se, että kunnilla ja maakunnalla on yhteinen tavoite. Kaikki istuvat samalla puolen pöytää. Allianssimallin toteuttamista Pirkanmaalla valmistelelee juuri työnsä aloittanut työryhmä, Pirkanmaan malli on tulossa.

Mitkä ovat maaseutuvaikutukset? Miten löydetään sellaiset ratkaisut, mitkä ottavat paikkojen erilaisuudet huomioon. Mikä toimii Hervannassa, ei välttämättä toimi Virroilla. Jukka ei vielä osaa sanoa, mitkä kokonaisuutena maaseutuvaikutukset ovat, mutta uskoo, että tuleva malli tulee olemaan parempi kuin entinen.

Uudistukseen liittyy vielä epävarmuuden tuntua. Tilaisuuden alussa Jukka kuuli kolme kertaa sanan ”jos”, jos uudistus tulee. Mutta Jukka on varma, että uudistus toteutuu.

Keskustelu, puheenjohtajana Heidi Tanhua

- Miten maakunnalle luodaan uutta toimintamallia valiokuntamallilla? Valiokuntamalli tarkoittaa, että valmistelussa on mukana luottamushenkilöt viranhaltijoiden kanssa. Valiokunnat käyvät keskustelua raatien kanssa, joten myös pienten kuntien edustajien ääni tulee kuulumaan. Valiokuntamalli voi toki työllistää maakuntavaltuuston jäseniä melkoisesti, koska valtuuston jäsenet osallistuvat valiokunnissa asioiden valmisteluun, eivätkä ole pelkästään päätöksentekijöinä.

- Miten rahoitusneuvottelut valtion kanssa käydään? Maakunta käy rahoitusneuvottelut vuosittain valtion kanssa. Maakuntaa tullaan arvioimaan monella eri tavalla ja monien eri toimintojen kautta ja näihin arviointeihin tulee perustumaan maakunnan rahoitus. Lakisääteiset palvelut on kuitenkin joka tapauksessa hoidettava, joten rahan on riitettävä lakisääteisiin palveluihin.
- Miltä näyttää sote-palvelujen tulevaisuus Virroilla ja Ruovedellä eli Keituri-soten tulevaisuus? Tulevaisuus näyttää hyvältä. Osakeyhtiö on ketterä malli sote-palvelujen tuottamisessa. Kokonaispalveluiden ulkoistus on sitten toinen asia, Pirkanmaalla kokonaisulkoistuksia on eniten. Laissa on pykälä, joka velvoittaa maakunnan neuvottelemaan, todennäköistä on, että sopimukset puretaan ja neuvotellaan uudet sopimukset. Case Nokia on menossa. Nokialla on homeessa oleva terveyskeskus, tarvittaisiin nopeasti 30 miljoonan euron uusi terveyskeskus. Nokia ottaa tietoisesti riskin, kun rakentaa uuden terveyskeskuksen, koska ei voi olla varma ottaako maakunta sitä käyttöön. Mutta Jaakko on antanut lausunnon, että Nokia tarvitsee jatkossakin terveyskeskuksen. Tällä hetkellä tehdään selvitystä, ryhdytäänkö investointia toteuttamaan.
- Kun on Tampere, Tampereen seutu ja sitten on muu Pirkanmaa. Onko tulevaisuudessa vain yksi alue? Jaakko vastasi, että nyt oikeasti siirrytään pois siitä ajatuksesta, että olisi olemassa kuntarajat. Vuoden 2020 alusta saa todellakin valita sen Sote-keskuksen, joka tuottaa itse kullekin palvelun. Lähipalveluita tulee olla, koska tällä hetkellä käytetään 60 miljoonaa euroa rahaa ihmisten kuljettamiseen palveluiden äärelle.
- Mitä tarkoittaa lastensuojelun kuntoon laittaminen? Lastensuojeluun menee rahaa 1, 2 miljardia euroa. Hammashuoltoon menee 1,1 miljardia euroa. Pitäisi pystyä tekemään ennaltaehkäisyä, varhaista puuttumista, avioerojen ehkäisyä. Pirkanmaalla on mukana tässä työssä muun muassa kirkko ja monia järjestöjä. Meidän pitäisi kysyä, minkälaisia sosiaalipalveluita me saadaan. Yleisön joukosta toivottiin, että pienten kuntien hyvät käytännöt lastensuojelutyössä säilyisi, he tekevät työtä kokonaisvaltaisesti. Digitaalisuus on tärkeää, mutta sosiaalityössä ennen kaikkea asiakkaan kasvokkain kohtaaminen on tärkeää.
- Miten järjestetään ensihoito? Ensihoito siirtyi kunnilta sairaanhoitopiireille jo aiemmin. Ja muutakin muutosta on tehty. Virroilla on koettu, että palvelu on kehittynyt ainoastaan kustannusten osalta. Ensihoidon johtamisjärjestelmä tulee olemaan Pirkanmaa, Etelä-Pohjanmaa, Kanta-Häme ja Keski-Suomi. Järjestelmä ei ole rapautumassa. Pelastushelikopteri muun muassa tukee ensihoitoa, varsinkin siksi, koska silloin saadaan paikalle lääkäri. Ambulanssi tulee edelleenkin lähtemään lähimmästä paikasta.
- Kuinka käy Keituri Soten? Keituri Sote Oy:n sopimus on tällä hetkellä voimassa 2030 vuoden loppuun saakka. Tällä hetkellä kerätään kaikkia sopimuksia kunnista kesäkuun loppuun mennessä, syksyn aikana sopimukset käydään läpi. Tämä on iso työ, koska sopimuksia on todella paljon. Uudet sopimukset neuvotellaan sitten talven aikana. Kaikki sote-henkilöstö siirtyy tulevan maakunnan työntekijäksi. Yhteistyöneuvottelut käynnistyvät syksyllä. Tuleva maakunta neuvottelee jokaisen työntekijän kanssa, mikä tulee olemaan tuleva tehtävä. Ennuste on, että 95 %:sti työntekijöiden työtehtävä tulee olemaan sama kuin ennenkin.
- Tullaanko maakunnassa keskittämään tiettyjä tehtäviä? Esimerkiksi huhuja on, että lastensuojelun tehtäviä keskitetään. Tämä on Jaakon mielestä fiktiota, ja juuri hyvä syy, miksi hän on täällä. Sosiaalipalveluissa siirrytään osittain neljän tason ratkaisuihin, neljäs taso on yliopistosairaalan taso. OT-keskus toiminta. Erityisen haastavia asioita varten tulee yksikkö, missä hoidetaan niitä asioita.

Jaakko kehotti lukemaan 1000-sivuisen sote-palveluiden valmisteluiden raportin, siellä on paljon uusia, hyviä ideoitakin, kuinka toteuttaa sote-palvelut tulevassa maakunnassa. Raportti löytyy Pirkanmaan uudistuksen internet-sivuilta.

Kalevi Kaleva Virtain kaupungin valtuuston puheenjohtaja lausui tilaisuuden päätösanat. Uudistus tulee, jossittelun voi hänen mielestään jättää pois. On tarpeellista arvioida vaikutuksia. Harvaan asutun maaseudun vaikutukset askarruttavat. Meidän vanhainkoti tai terveyskeskus ei jääne tarpeettomaksi. Julkinen liikenne on melko heikkoa. Kesällä päästään kaksi kertaa viikossa laivalla Tampereelle. Työvoiman kohtaanto-ongelmat ovat haastavia. Tietokoneen kylmä ruutu ei aina riitä nuorelle eikä työttömälle, joka hakee työtä. Jos kasvupalvelut koetaan kaukaisina, se on huono asia. Tietoa on levitettävä niin, että virheellinen tieto ei pääse leviämään. Kansalaisten kiinnostus ei ole vielä kovin hyvä uudistukseen. Jos me jokainen kerromme tätä asiaa kymmenelle henkilölle, niin tieto menee eteenpäin. Tämä joukko on saatava pidettyä uteliaana, mutta samalla rauhallisena. Virroilla on jo tehty uudistusta Sote-yhtiöittämisen myötä. 225000 henkilöä oli valtiolla, kun Kaleva meni töihin sisäministeriöön 1986, kahdenkymmenen vuoden jälkeen valtiolla oli 87 000 henkilöä. Valtion toimintoja yhtiöitettiin, perustettiin liikelaitoksia ja lopulta yliopistot ulkoistettiin, minkä myötä valtion henkilökunta on vähentynyt. Kalevan näkemyksen mukaan maakunnan rahoitusneuvottelut tulevat varmasti olemaan osaltaan haastaviakin valtionvarainministeriön kanssa.

Liite B4

KUHMOISTEN TILAISUUDEN OHJELMA

Teemana reuna-alueiden vetovoimatekijät ja maakuntavaihdos. Osallistujia 41

Pirkanmaa 2019

Maaseutuvaikutusten arviointi maakuntaudistuksessa –
teematilaisuus Kuhmoisissa
teemana **reuna-alueiden vetovoimatekijät ja maakuntavaihdos**

Miten maakuntaudistus vaikuttaa maaseudun elinvoimaan maakunnan reuna-alueilla?

Paikka: Kuhmoinen, koulukeskus, Länkipohjantie 64, Kuhmoinen

Aika: Torstai 15.3.2018 kello 16.00 – 18.00, kahvi alkaen 15.30

Ohjelma:

- 16.00 Tervetuloa!
Kuhmoisten kunnan edustaja
- 16.15 Maaseutuvaikutusten arviointi. Mistä on kysymys Pirkanmaalla?
Suunnittelupäällikkö Marko Mäkinen, Pirkanmaan liitto
- Maaseutuvaikutusten arviointi valtakunnan näkökulmasta ja näkemyksiä reuna-alueiden vetovoimatekijöistä
Erityisasiantuntija Taina Väre, Kuntaliitto
- 16.45 Mikä muuttuu maakuntaudistuksen myötä? Mitä maakuntaudistus merkitsee Kuhmoisten kunnassa?
Muutosjohtaja Jukka Alasentie, Pirkanmaan liitto
- 17.15 Keskustelua alustusten pohjalta
Ryhmäporinat ja yhteinen keskustelu
- 18.00 Tilaisuuden päätös
Kehittämisasiamies Arto Kummala, Kuhmoisten kunta

Tervetuloa keskustelemaan!

Ei erillisiä ilmoittautumisia.

Tilaisuuden järjestävät: Kuhmoisten kunta, Pirkanmaan liitto, Kuntaliitto ja Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntaudistuksessa -hanke

"Maa- ja metsätalousministeriö on rahoittanut hankkeen Mäkerän valtakunnallisiin maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeisiin suunnatuista varoista Maaseutupolitiikan neuvoston asettaman hankeryhmän esityksestä."

KUHMOISTEN TILAISUUDEN MUISTIO

Minna Korppila, Kuhmoisten kunnan valtuuston puheenjohtaja toivotti osallistujat tervetulleiksi. Kuhmoinen on elinvoimainen kunta. Erityisesti voi iloita siitä, että nettomuutto oli +7 viime vuonna, syntyviä lapsiakin on tulossa tänä vuonna. Kuhmoinen haluaa olla mukana maakunnan kehityksessä.

Marko Mäkinen kertoi perusasioita maakuntauudistuksesta ja maaseutuvaikutusten arvioinnista Pirkanmaan maakunnassa. (Samoin kuin Virroilla.)

Taina Väre kertoi maaseutuvaikutusten arvioinnista ja reuna-alueiden vetovoimatekijöistä. Muutosten vaikutukset näkyvät usein ensimmäisenä ja vahvempina maaseudulla. Jos vaikutuksia ei tunnisteta, niitä ei myöskään osata ottaa huomioon. Maaseutuvaikutusten arviointi on oppimisprosessi. Tavoitteena on, että maaseutuvaikutusten arviointi olisi osa päätöksentekoprosessia.

Reuna-alueiden vetovoima-asiaa Taina lähestyi kunnan vetovoiman kautta. Sitä voi miettiä asukkaiden, yritysten ja matkailijoiden näkökulmasta. Vaikuttaako sote- ja maakuntauudistus näihin? Myös pitovoima on tärkeä. On tärkeää, että kunnan elinvoima pystytään pitämään. Suomessa maaseudun vetovoimatekijät ovat hyvin erilaisia eri puolella Suomea. Vetovoima tulee paikallisesta vahvuudesta. On hyvä muistaa, että paikalliset vahvuudet ei mihinkään häviä, vaikka maakunta muuttuu. Mitä kunta tekee tulevaisuudessa? Osaamisen ja kulttuurin edistäminen, kunnan elinvoiman edistäminen, elinympäristön kehittäminen tulevat olemaan kuntien tärkeimpiä tehtäviä maakuntauudistuksen myötä.

Paikkakunnan vetovoimaisuutta lisää hyvinvoinnin edistäminen, maankäyttö, asuminen ja liikenne + tietoverkot, palvelut ja sujuva arki, sivistys ja kulttuuri, ja visio tulevaisuudesta: suvaitsevuus, avoimuus ja dynaamisuus. Laajakaistaseminaarissa oli Ilkka Luodon esityksessä Paikallisuus ja digitalisaatio tullut esille uusi termi ”Uuspaikallisuus”. Uuspaikallisuus tarkoittaa yhdistyvyyttä ja saavutettavuutta aluerakenteessa. Eri paikat voivat olla kansalaisille merkityksellisiä jossakin mielessä, vaikka he eivät asuisikaan siellä vakituisesti. Tämä voi olla osa tulevaisuuden maaseudun menestysstrategiaa. Silmäily Kuhmoisten kunnan kotisivuihin ja kuntastrategiaan luo myönteisen kuvan Kuhmoisten kunnasta.

Jukka Alasentie kysyi osallistujilta, kuinka moni uskoo sote-maakuntauudistuksen toteutuvan? Noin puolet osallistujista uskoi, että uudistus toteutuu. Alasentie kyllä pitää selvänä, että uudistus toteutuu, koska uudistusta on valmisteltu jo todella pitkälle, ja olisi aivan liian kallista lopettaa uudistuksen valmistelu tässä vaiheessa. Sote-uudistusta tarvitaan esimerkiksi sen takia, että Suomessa terveyserot ovat suuremmat kuin USA:ssa. Terveystieteiden tutkimuksissa erot ovat todella suuret työssäkäyvän eli työterveyshuollon piirissä olevan ja työttömän tai yrittäjän välillä. SOTE-menot ovat 2000-luvulla kaksinkertaistuneet. Tällä hetkellä 8,5 mrd. euroa menee enemmän SOTE:n kuin 15 vuotta sitten. Sairaanhoidon menot Pirkanmaalla 2000–2016 ovat kasvaneet +156 %, perusterveydenhuolto menot on kasvaneet 100 %. Sote-menojen osuus on noin 90 % koko uudistuksen menoista.

Sote-palvelujen kehittämisen osalta tarvitaan demokraattinen ohjauksen uudistus, koska erityisesti erikoissairaanhoidon kustannukset ovat kasvaneet huomattavasti, ja kuntien osalta keinot vaikuttaa kustannuksiin ovat erittäin pienet. Maakuntahallinto on Alasentien mukaan hyvä uudistaa samalla, koska saadaan sama demokraattinen järjestelmä sekä sote- että maakuntahallintoon. Sen vuoksi nämä uudistukset on hyvä tehdä samaan aikaan.

Alasentie kävi läpi uudistuksen perusasiat (katso Virtain tilaisuuden muistio). Maakunta- valtuuston vaalit on lokakuussa. Valtuuston koko tulee olemaan 79 henkilöä. Tampereen vä-

kiluku on 45 % koko maakunnan väkiluvusta, joten Jukka painotti, että tavoitteena on saada valtuuston jäseniä joka puolelta maakuntaa, ei ainoastaan Tampereelta. Maakuntien on tarkoitus aloittaa toimintansa vuoden 2020 alusta. Valinnanvapaus tulee voimaan 2021, suu- ja terveydenhoito siirtyy maakunnalle 2022. Tuleva maakuntavaltuusto antaa palvelulupauksen jokaiselle maakuntalaiselle! Kuhmoisten kunnan palvelut uuden maakunnan myötä voi jopa parantua, niin ainakin pitäisi.

Sote-uudistus koostuu kolmesta osa-alueesta. Rakennemuutos, rahoitusuudistus ja valinnanvapauden laajentuminen. Tavoitteena on sote-palveluiden uudistuminen asiakaslähtöisiksi ja yhdenvertaisiksi maakunnissa, muun muassa ikäihmiset ja omaiset, lapsi- ja perhe, päihde- ja mielenterveys, vammaispalvelut. Tavoitteena on maaseudun palveluiden turvaaminen, palveluverkon uudistaminen, kunta ja maakunta yhteistyön vahvistaminen, varhaiskasvatus ja sote-yhteistyö sekä kasvupalvelut ja sote-yhteistyö.

Työnjako uudistuu kolmen tahon kunta-maakunta-valtio välillä. Maakunta lupaa tietyt palvelut, mikä on reuna-alueiden kuntien suojakin, koska matkat eivät voi olla tiettyä määrää pitempää palveluiden äärelle. Palveluverkkoa kehitetään tulevilla maakunnalla, vieri vieressä olevia palveluita todennäköisesti joudutaan karsimaan, mutta ei voi karsia palveluita reuna-alueilta, jos siellä on vain yksi palvelu, esimerkiksi yksi terveyskeskus. Pirkanmaalla väestö ikääntyy, minkä myötä palvelujen tarve kasvaa, digitalisaatiolla pyritään ratkaisemaan palvelujen järjestämistä.

Aluekehittäminen. Elinkeinopalvelut sisältävät maaseudun kehittämisspalvelut, kasvupalvelut, innovaatioiden edistämisen, rakennerahastotehtävät, maatalouden tuet ja valvonta ja lomituspalvelut. Elinympäristöpalvelut sisältävät alueiden käytön palvelut, väyläpalvelut ja ympäristöpalvelut. Yritys ja työllisyyspalveluista tulee kasvupalveluja.

Maakunta järjestää palvelut. Järjestäminen ja tuottaminen pitää jatkossa erottaa. Allianssimalli tarkoittaa yhteistyötä. Pirkanmaan uudistuksen sivuilla on hyvin avoimesti valmistelun materiaali. Toinen tietosivusto on alueuudistus.fi.

Keskustelu, puheenjohtajana Marko Mäkinen

- tuleeko liikenteen osalta muutosta uuden maakunnan myötä? Kuljetuksiin käytetään 60 miljoonaa euroa vuodessa maakunnassa, mitä pitää tarkastella uudessa maakunnassa, voidaanko näitä kuljetuksia, esim. Kela-kydyt, tehostaa.
- riittääkö tienhoitoon rahat? Pirkanmaalla on Suomen huonoimmin hoidetut paikallistiet? Teiden hoidossa esim. valtio eli liikenneministeriö jakaa rahat teiden hoitoon
- mikä rooli maakunnalla tulee olemaan joukkoliikenteen osalta Helsinkiin ja Lahteen? Maakunnalla tulee olemaan pieni joukkoliikenteen raha, mutta lähinnä varmaan joukkoliikenne tulee määrittämään markkinoiden voimin.
- muuttuuko verotus? Kuntien verotuksesta leikataan noin 12 % ja sen rahan valtio tulee jakamaan maakunnille. Maakunnille ei tule omaa verotusoikeutta.
- Juha Kuisma, Pirkan kylät ry:n puheenjohtajan kommentti. Maaseudun kehittämisessä on kyse kahdesta asiasta 1) työpaikkojen luominen/ elinkeinojen luominen, 2) kylien tasolla maaseudun kehittäminen. Kuinka kylätaloja tullaan käyttämään kylien kehittämisessä, kun kouluja ei ole. Kuinka kylät otetaan huomioon maakunnan toiminnoissa? Alasentie vastasi, että tätä ei ole vielä mietitty. Kylätaloja varmaan voisi käyttää palvelupisteinä, jos siellä esim. on hyvät digitaaliset yhteydet. Tämä asia otetaan valmistelun agendalle.
- muuttuuko EU:n maataloustuet muutoksen myötä? Maaseudun kehittämisen myötä?

Maakuntauudistus ei sinänsä muuta näitä asioita, jäsenmaat ovat mukana uuden EU-ohjelmakauden valmistelussa ja neuvotteluita käydään jo tällä hetkellä. Suomi tulee olemaan EU-puheenjohtajamaa syksyllä 2019.

- toivottaako maakunta paluumuuttajat tervetulleeksi? Pirkanmaan maakunta on kasvava maakunta, noin 4000 henkeä/vuosi, mikä on sinänsä ongelma Pirkanmaan maakunnan rahoituksen kannalta, koska valtion rahoitus tulee kahden vuoden takaisen väkiluvun mukaan. Silti toivotetaan ehdottomasti kaikki uudet asukkaat tervetulleeksi.
- kuinka pitkään meidän palvelut täällä reuna-alueella tulee olemaan turvattu? Kuinka pitkä on suunnittelun aikajänne? Asioita suunnitellaan tällä hetkellä noin 2025 vuoteen saakka. Reuna-alueita suojaa se, että palvelut pitää olla tietyn matka-ajan puitteissa saavutettavissa.
- kuinka teiden kunnosta pidetään huolta? Tiekysymykset ovat merkittäviä, tiet ovat liiankin huonossa kunnossa. Tiemäärärahoja on melko niukasti.
- missä maakuntauudistuksen valmistelijat työskentelevät? Kuhmoisissa elämä on erilaista kuin kaupungissa. Esimerkiksi Kaupoissa on ruuhka päivällä kahdentoista aikaan, ei neljältä. Kiinteistöjen yläkerrat ovat tyhjiä, koska kaikki haluaisivat päästä ensimmäiseen kerrokseen. Voisiko valmistelijat tulla valmistelemaan asioita työvaihtoon esimerkiksi kahdeksi viikoksi Kuhmoisiin? Todettiin, että melko paljon valmistelijoilla on jo tällä hetkellä maaseututuntemusta ja ymmärrystä maaseudulla asumisesta, mutta jollakin tavalla tämän asian voisi ottaa huomioon ja miettiä työnkiertoasioita tulevassa maakunnassakin.
- mitä tapahtuu yleiskaavoituksessa? Voidaanko kesäasuntoja muuttaa vakinaiseksi asunnoksi? Tässä ei tapahdu oleellisia muutoksia maakuntauudistuksen myötä.
- kuka rahoittaa tämän hetken valmistelun? Valtio rahoittaa valmistelun, tämän vuoden valmistelubudjetti on 4 milj. euroa, työntekijöitä on 40. ICT-rahoittaminen tulee olemaan mittavaa, koska tietokonejärjestelmät täytyy yhtenäistää. Tällä hetkellä on käytössä lukemattomia erilaisia järjestelmiä maakuntahallintoon yhdistyvillä organisaatioilla.
- tästä Sote-touhusta? Mistä Kuhmoisissa saadaan röntgen-palvelut jatkossa? Ei ole täsmällistä vastausta vielä tässä vaiheessa, koska tämänkaltaisten yksityiskohtien toteutusten ratkaisut ja päätökset eivät ole vielä mahdollisia
- Keijo Kaleva toi terveisiä Virroilta. Toivoi, että jokainen kertoisi uudistuksesta kymmenelle lähimmälle ihmiselle, koska tieto rauhoittaa olemista ja elämistä. Työttömyyden hoito pitää olla lähempänä ihmistä tulevassakin maakunnassa. Kaleva luottaa valmisteluun ja siihen, että uudistus toteutuu.

Arto Kummala, Kuhmoisten kehittämispäällikkö lausui päätössanat. Kuhmoinen sijaitsee kolmen maakunnan rajalla, Keski-Suomi, Pirkanmaa ja Häme. Kuhmoinen on Päijänteen rajalla. Edelleenkin Kuhmoisten vahvuus on meistä itsestä kiinni. Kukaan ei tee asioita meidän puolesta, jos me emme itse niitä tee. Kuhmoisten kunta on tehnyt uuden strategian. Elinvoima lähtee meistä itsestä, meistä, jotka asuvat täällä ja meistä, jotka on töissä täällä. Lämmin kiitos osallistujille!

Osallistujilta tuli myös tässä kohtaa kiittävää palautteesta tilaisuudesta, puheenvuoroja pidettiin antoisina ja riittävän selkokielistä.

Liite 1. Sähköinen (Webropol) maaseutuvaikutusten arviointi -kyselylomake

Kainuun liitto

PIRKANMAA

MITEN MAAKUNTA- JA SOTE-UUDISTUS VAIKUTTAA MAASEUDUN ASUKKAIDEN, YRITYSTEN JA MUIDEN TOIMIJOIDEN ARKEEN?

Taustakysymykset

1.1. **Yhteystiedot** (vapaaehtoinen)

Etunimi _____
Sukunimi _____
Sähköposti _____

1.2. **Vastaajan kotikunta*** _____

1.3. **Vastaajan maakunta***

- Kainuu
 Pirkanmaa
 Muu

1.4. **Organisaatio/taho jota edustat?**

- a) Kunta: viran-/toimenhaltija
 b) Kunta: luottamushenkilö
 c) Leader-toimintaryhmä: työntekijä, hallituksen jäsen
 d) Paikallinen tai alueellinen yhdistys
 e) Maakuntaliitto: viran-/toimenhaltija
 f) Maakuntaliitto: luottamushenkilö
 g) ELY-keskus
 h) AVI
 i) Muu alueellinen toimija
 j) Yliopisto tai tutkimuslaitos
 k) Eduskunta
 l) Mavi
 m) Evira
 n) Tukes
 o) Ministeriö, mikä? _____
 p) Muu, mikä? _____

1.5. Oletko ollut mukana maakunta- ja sote-uudistustyössä?

- Kyllä, missä roolissa/työryhmässä? _____
 En

1.6. Millaiseksi arvioit oman tietämyksesi maakunta- ja sote-uudistuksesta?

- Tiedän paljon
 Tiedän jonkin verran
 Tiedän vähän
 En tiedä juuri mitään

Seuraavilla arviointikysymyksillä haemme maakunta- ja sote-uudistuksen mahdollisia ja todennäköisiä vaikutuksia maaseutuun. Koska moni asia on vielä auki, vastaa kysymyksiin olemassa olevien tietojesi ja näkemystesi pohjalta.

2.1. Kuinka maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa maaseudun elinkeinotoiminnan ja yrittäjyyden edellytyksiin?

Arvioi vaikutusta numeerisesti (asteikolla -2 ... +2). Valitse lisäksi kolme tärkeintä asiaa ruksaamalla kohta ”Tärkeä asia”.

	-2 merkittävä kielteinen vaikutus	-1 kiel- teinen vaikutus	0 ei vaikutusta	+1 myön- teinen vaikutus	+2 merkittävä myönteinen vaikutus	En osaa sanoa	Tärkeä asia
a) yritysten toimintaan ja kilpailukykyyn?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) mahdollisuuksiin tehdä investointeja maaseudulle?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) yrittäjien mahdollisuuksiin toimia tarjoajina maakunnan hankinnoissa?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) järjestöjen mahdollisuuksiin toimia tarjoajina maakunnan hankinnoissa?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) tulevan maakunnan kykyyn ja haluun tehdä hankintoja paikallisilta yrityksiltä?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f) osaavan työvoiman saatavuuteen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g) koulutusmahdollisuuksiin?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
h) tutkimus ja kehittämistoimintaan?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
i) työvoimapalveluiden saatavuuteen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
j) elinkeinopalveluiden saatavuuteen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
k) maaseudun kehittämiseen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
l) maatalouden viljelijätukihallintoon?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
m) lomituspalveluihin?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
n) eläinlääkäripalveluihin?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
o) julkisten työpaikkojen määrään maaseudulla?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

2.2. Miten voidaan lisätä uudistuksen myönteisiä vaikutuksia maaseudun elinkeinotoiminnan ja yrittäjyyden edellytyksiin?

3.1. Kuinka maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa maaseudun arjen sujuvuuteen ja palveluiden saatavuuteen?

Arvioi vaikutusta numeerisesti (asteikolla -2 ... +2).

	-2 merkittävä kielteinen vaikutus	-1 kiel- teinen vaikutus	0 ei vaikutusta	+1 myön- teinen vaikutus	+2 merkittävä myönteinen vaikutus	En osaa sanoa
a) maaseudun kaavoitukseen ja rakentamiseen liittyviin palveluihin (mm. lupa-asiat)?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) sote-palvelujen saatavuuteen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) kunnan tarjoamien peruspalveluiden saatavuuteen (mm. koulutus, kulttuuri- ja liikuntapalvelut)?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) arjen turvallisuuteen (ambulanssi, poliisi, palokunta)?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

3.2. Mikä on keskeisin maakunta- ja sote-uudistukseen liittyvä muutos/tekijä, joka vaikuttaa maaseudun arjen sujuvuuteen ja palveluiden saatavuuteen?

3.3. Miten voidaan lisätä uudistuksen myönteisiä vaikutuksia maaseudun arjen sujuvuuteen ja palveluiden saatavuuteen?

4.1. **Kuinka maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa maaseudun saavutettavuuteen?**
Arvioi vaikutusta numeerisesti (asteikolla -2 ... +2).

	-2 merkittävä kielteinen vaikutus	-1 kiel- teinen vaikutus	0 ei vaikutusta	+1 myön- teinen vaikutus	+2 merkittävä myönteinen vaikutus	En osaa sanoa
a) maaseutualueen julkiseen liikenteeseen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) tieverkostoon ja teiden kunnossapitoon?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) digitaalisten palveluiden toimivuuteen ja käytettävyyteen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

4.2. **Mikä on keskeisin maakunta- ja sote-uudistukseen liittyvä muutos/tekijä, joka vaikuttaa maaseudun liikenteeseen ja palveluiden saavutettavuuteen?**

4.3. **Miten voidaan lisätä uudistuksen myönteisiä vaikutuksia maaseudun liikenteeseen ja palveluiden saavutettavuuteen?**

5.1. **Kuinka maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa maaseudun vetovoimatekijöihin ja vahvuuksiin?**

Arvioi vaikutusta numeerisesti (asteikolla -2 ... +2).

	-2 merkittävä kielteinen vaikutus	-1 kiel- teinen vaikutus	0 ei vaikutusta	+1 myön- teinen vaikutus	+2 merkittävä myönteinen vaikutus	En osaa sanoa
a) alueen identiteettiin?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) viihtyisyyteen ja elinympäristön laatuun?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) alueen vetovoimaan asumispaikkana?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) alueen vetovoimaan matkailualueena?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) kilpailukykyyn yritystoiminnan sijoittumisessa?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f) paikallisten luonnonvarojen hyödyntämiseen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

5.2. Mikä on keskeisin maakunta- ja sote-uudistukseen liittyvä muutos/tekijä, joka vaikuttaa maaseudun vetovoimaan ja paikallisten vahvuuksien hyödyntämiseen?

5.3. Miten voidaan lisätä uudistuksen myönteisiä vaikutuksia maaseudun vetoimatekijöihin ja vahvuuksien hyödyntämiseen?

6.1. Kuinka maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa maaseudun demokratiaan ja yhteisöllisyyteen?

Arvioi vaikutusta numeerisesti (asteikolla -2 ... +2).

	-2 merkittävä kielteinen vaikutus	-1 kiel- teinen vaikutus	0 ei vaikutusta	+1 myön- teinen vaikutus	+2 merkittävä myönteinen vaikutus	En osaa sanoa
a) asukkaiden mahdollisuuksiin vaikuttaa maakunnan päätöksentekoon?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) yhteisöllisyyteen ja sosiaaliseen pääomaan?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) järjestötoimintaan ja/tai toimintaedellytyksiin?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) kansalais- ja työväenopistojen toimintaan tai toimintaedellytyksiin?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

6.2. Mikä on keskeisin maakunta- ja sote-uudistukseen liittyvä muutos/tekijä, joka vaikuttaa maaseudun demokratiaan ja yhteisöllisyyteen?

6.3. Miten voidaan lisätä uudistuksen myönteisiä vaikutuksia maaseudun demokratiaan ja yhteisöllisyyteen?

Koska kyseessä on myös iso hallintouudistus, pyydämme lopuksi arvioimaan tulevan hallinnon toimivuutta.

7.1. **Kuinka maakuntauudistus vaikuttaa tulevan maakuntahallinnon...**

Arvioi vaikutusta numeerisesti (asteikolla -2 ... +2).

	-2 merkittävä kielteinen vaikutus	-1 kiel- teinen vaikutus	0 ei vaikutusta	+1 myön- teinen vaikutus	+2 merkittävä myönteinen vaikutus	En osaa sanoa
a) palveluiden asiakas- lähtöisyyteen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) palveluiden ja palveluketjujen sujuvuuteen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) alueen omien toimintatapojen / hyvien käytäntöjen huomiointiin palveluissa?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) palveluverkon tiheyteen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) maaseudun olosuhteiden ja paikallistuntemuksen hyödyntämiseen hallinnon tarjoamien palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

7.2. **Mikä on keskeisin maakuntauudistukseen liittyvä muutos/tekijä, joka voi vaikuttaa tulevan maakuntahallinnon tarjoamiin palveluiden toimivuuteen?**

7.3. **Miten voidaan lisätä uudistuksen myönteisiä vaikutuksia tulevan maakuntahallinnon järjestämiin palveluihin?**

Arvionne vielä erityisesti maatalouteen ja maaseudun kehittämiseen liittyvien palveluiden osalta.

8.1. Miten maakuntauudistus vaikuttaa tulevien maaseutupalveluiden (mm. viljelijätukihallinto, maaseudun kehittäminen) osalta...

Arvioi vaikutusta numeerisesti (asteikolla -2 ... +2).

	-2 merkittävä kielteinen vaikutus	-1 kiel- teinen vaikutus	0 ei vaikutusta	+1 myön- teinen vaikutus	+2 merkittävä myönteinen vaikutus	En osaa sanoa
a) hallinnon yksinkertaistumiseen yksinkertaistumiseen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
asiakkaiden palveluiden kannalta?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) hallinnon yksinkertaistumiseen yksinkertaistumiseen viranomaisten oman työn kannalta?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

8.2. Mikä on keskeisin maakuntauudistukseen liittyvä muutos/tekijä, joka vaikuttaa tulevan maaseutupalveluiden hallinnon yksinkertaistumiseen?

8.3. Miten voidaan lisätä uudistuksen myönteisiä vaikutuksia tulevaan maaseutupalveluiden hallintoon?

---

9. Mitä muuta haluat kertoa maaseudusta ja maakunta- ja sote-uudistuksesta?

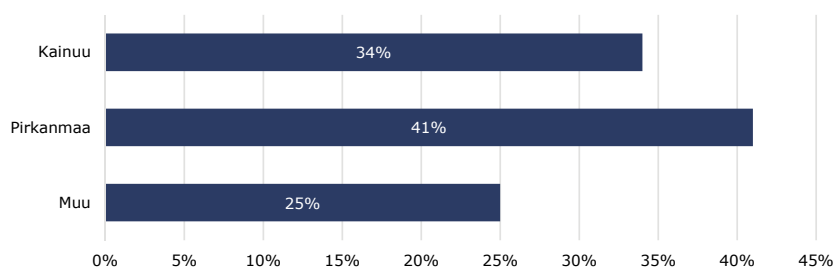

Liite 2. Sähköisen kyselyn vastaukset kysymyksittäin

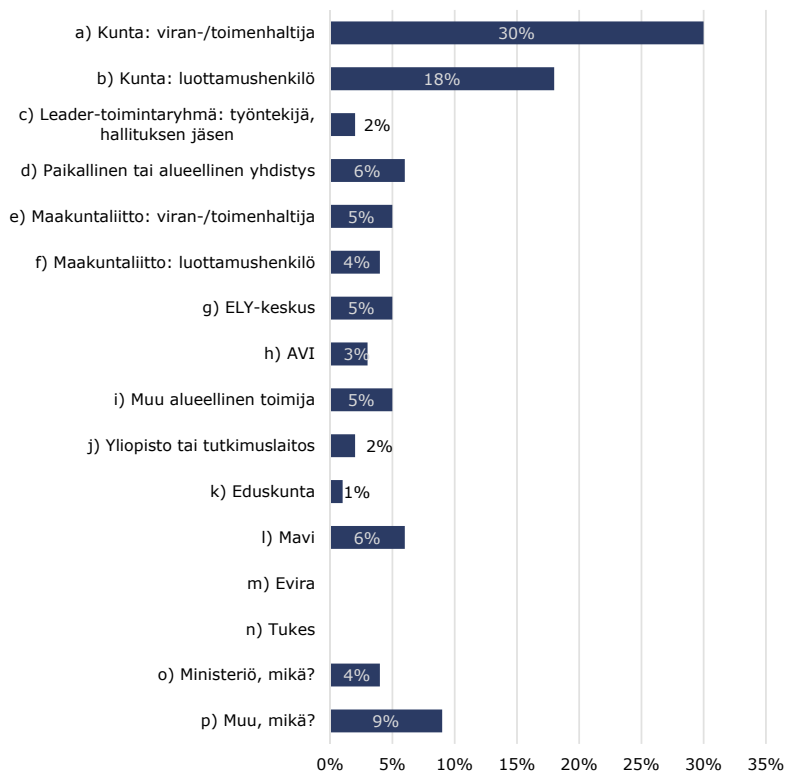
1. Vastaajien taustatiedot

Kyselyyn vastasi yhteensä 170 henkilöä. Vastaajista 34 % edusti Kainuuta, 41 % Pirkanmaata ja 25 % muuta maata (kuvio 1). Vastausten jakaantumista maakunnittain voidaan pitää hyvänä ja riittävän tasapuolisena tulosten vertailtavuuden kannalta.

Kuvio 1. Vastaajien maakunta (N=170).

Kyselyyn vastaajista 50 henkilöä edusti kuntien viran- tai toimenhaltijaa ja 31 vastaajaa kuntien luottamushenkilöä (kuvio 2). Muutoin vastaajat jakaantuivat melko

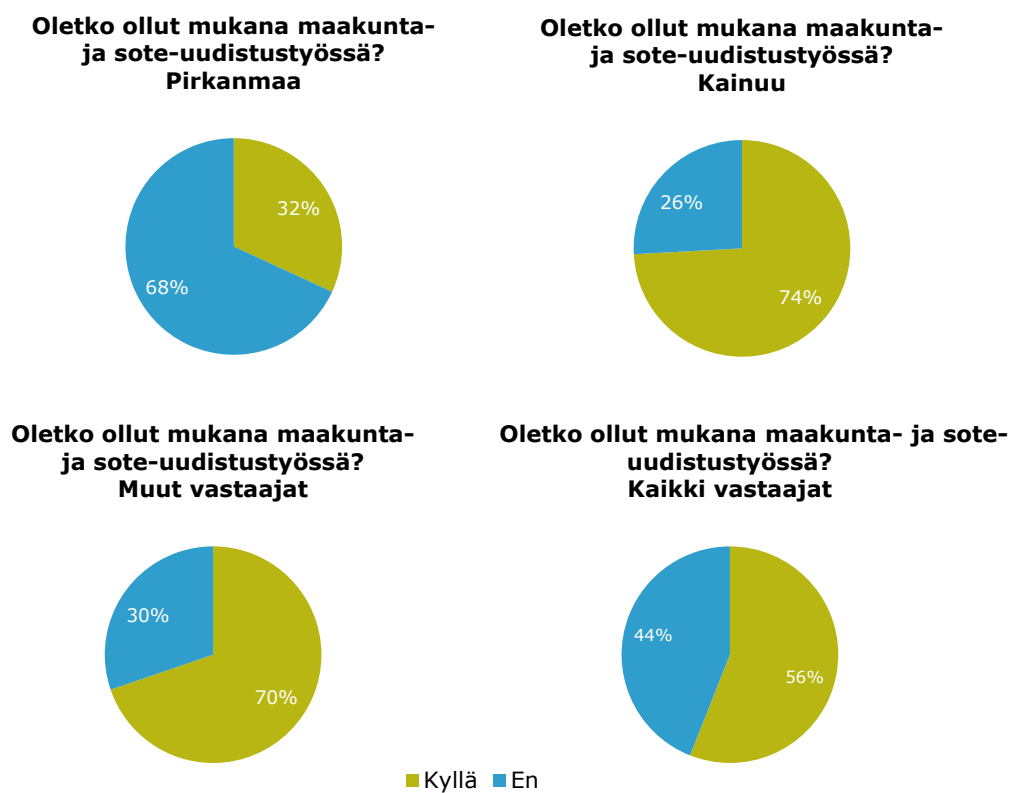

Kuvio 2. Vastaajien taustaorganisaatio (N=170).

tasaisesti kyselyn kohderyhmittäin. Kysely lähetettiin Eduskuntaan kaikille kansanedustajille, ja uusintapyyntö erityisavustajille. Saatujen vastausten määrä Eduskunnasta oli vain yksi, mikä voidaan pitää hankkeelle pettymyksenä. Kyselyn toteutushetkellä maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelu oli vielä kiivaassa valmisteluvaiheessa eduskunnassa, joten voidaan olettaa, että tässä vaiheessa kansanedustajat eivät halunneet arvioida valmistelussa olevan uudistuksen vaikutuksia.

Arviointikyselyn tuloksien maakunnittaisen vertailujen kannalta merkityksellistä vastaajien taustatietojen osalta on erityisesti se, että Kainuun vastaajista 74 % kertoi olleensa mukana uudistustyössä, kun vastaava luku Pirkanmaan osalta oli 31 % (kuviot 3). Kokonaisuudessaan vastaajista 56 % kertoi olleensa mukana maakunta- ja sote-uudistustyössä. Uudistustyössä mukana olleet olivat olleet muun muassa jäseninä työryhmissä tai palkattuina valmistelijoina.

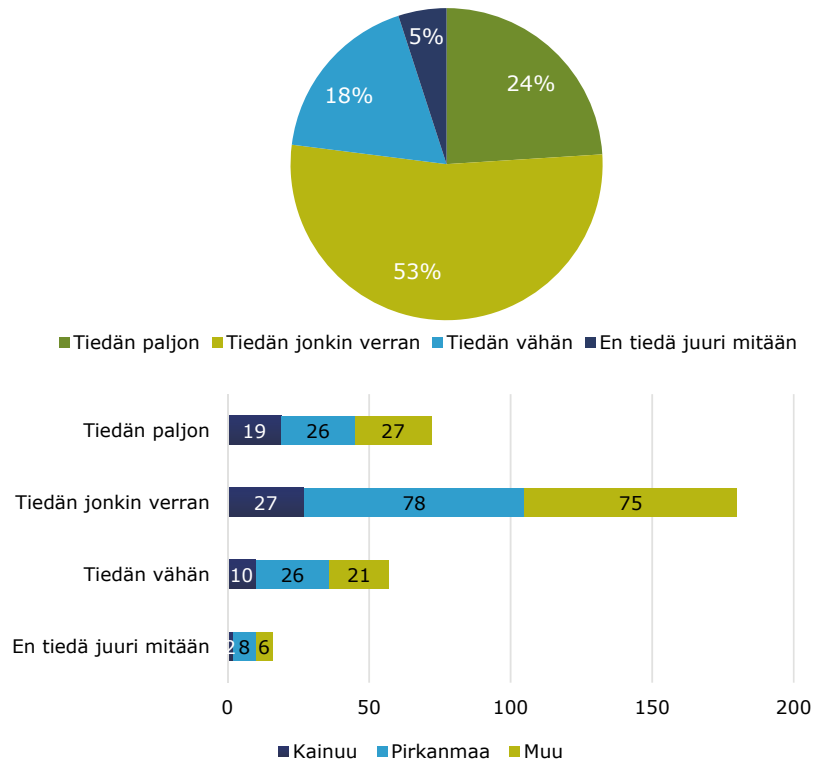
Vastaajista noin 50 % arvioi tietävänsä uudistuksesta jonkin verran. Tässäkin oli eroja maakuntien osalta. Kainuun vastaajista 32 % arvioi tietävänsä uudistuksesta paljon, kun taas Pirkanmaan osalta vain 18 % arvioi tietävänsä paljon (kuviot 4). Tämä on hyvin linjassa sen taustatiedon kanssa, että Kainuun vastaajista useampi kertoi olleensa mukana uudistustyössä kuin Pirkanmaan vastaajat. Muun maan vastaajat arvioivat tietävänsä uudistuksesta suhteellisesti enemmän kuin Kainuun ja Pirkanmaan vastaajat.

Kuvio 3. Vastaajien mukana olo maakunta- ja sote-uudistustyössä (N=170).

1.6. Millaiseksi arvioit oman tietämyksesi maakunta- ja sote-uudistuksesta?

Kuvio 4. Vastaajien arviot oman tietämyksen määrästä maakunta- ja sote-uudistukseen liittyen (N=170).

2. Kyselyn vastaukset ja niiden analysointi

Seuraavissa kappaleissa käydään läpi saadut vastaukset sekä niiden pohdintaa. Aineiston analysoinnissa on tarkistettu, missä kysymyksissä on selkeitä eroja Kainuun ja Pirkanmaan vastausten osalta ja ainoastaan merkittävimmät ero on nostettu esille.

2.1 Uudistuksen vaikutuksen maaseudun elinkeinotoiminnan ja yrittäjyyden edellytyksiin

Uudistuksen vaikutuksia maaseudun elinkeinotoiminnan ja yrittäjyyden edellytyksiin kysyttiin 15 eri osa-alueen kautta (kuviot 5). Samalla kysyttiin myös vastaajien mielestä kolmea tärkeintä uudistuksessa olevaa asiaa.

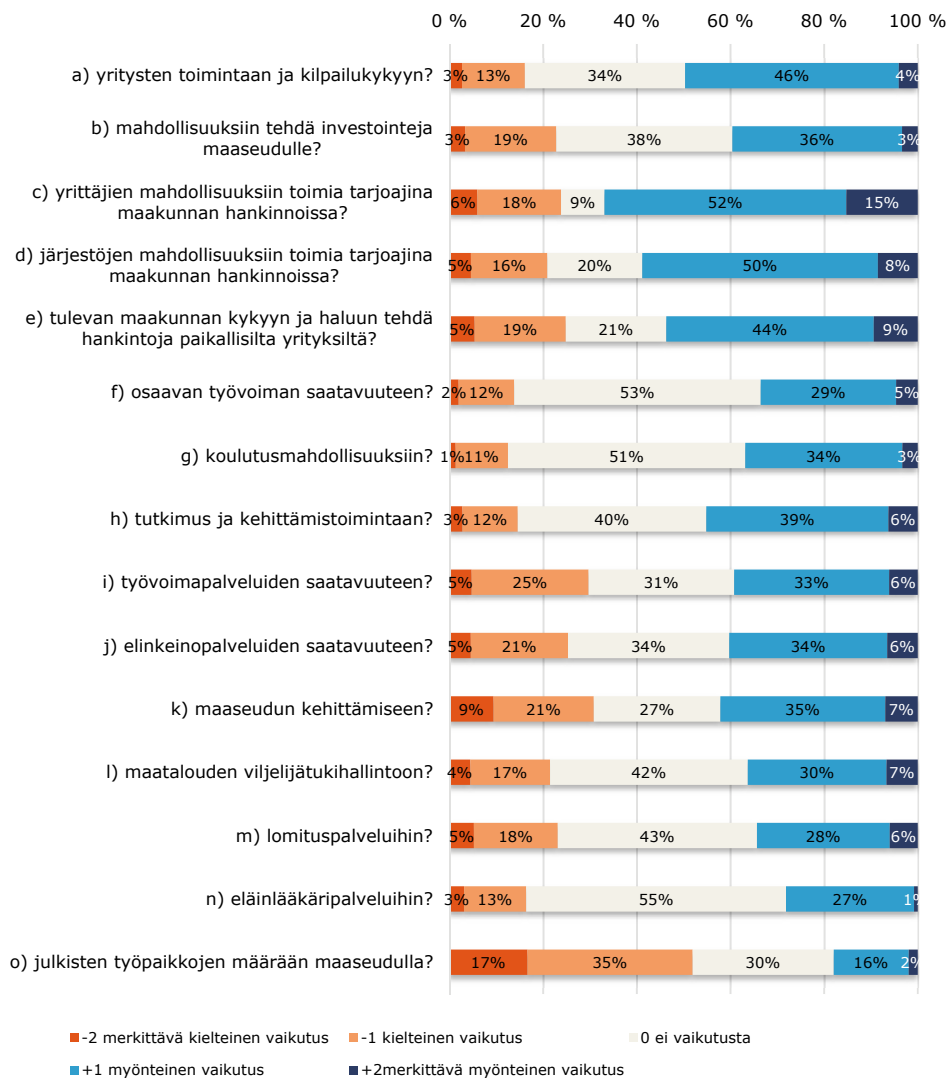
Vastaajista 50 % näki uudistuksella olevan myönteisen tai erittäin myönteisen vaikutuksen yritysten toimintaa ja kilpailukykyyn. Avoimissa kommentteissa korostui huoli maakunnan rahoituksen riittävydestä maaseudun ja elinkeinotoiminnan edellytysten turvaamiseen ja kehittämiseen. Rahoituksen koettiin riittävän vain lakisääteisiin palveluihin.

Mahdollisuuksiin tehdä investointeja maaseudulle myönteisemmin suhtautuivat Kainuun vastaajat, Pirkanmaan vastaajat näkivät uudistuksella kielteisen vaikutuksen.

Suurin osa ei kuitenkaan nähnyt uudistuksella olevan vaikutusta mahdollisuuksiin tehdä investointeja maaseudulle.

Vastaajat arvioivat uudistuksella olevan myönteisen vaikutuksen yrittäjien ja järjestöjen mahdollisuudesta toimia tarjoajana maakunnan hankinnoissa, Kainuu suhtautui selkeästi positiivisemmin kuin Pirkanmaa. Tulevan maakunnan kyvystä ja halusta tehdä hankintoja paikallisilta yrityksiltä arviot Kainuun osalta oli myönteisimpiä kuin Pirkanmaan osalta. Avoimissa vastauksissa tuotiin esille hankintaosaamisen tärkeys, kilpailutusten kriteerien asettaminen sekä muun muassa kilpailutusten pilkko-

2.1. Kuinka maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa maaseudun elinkeinotoiminnan ja yrittäjyyden edellytyksiin? (n=170)

Kuvio 5. Arvio maakunta- ja sote-uudistuksen vaikutuksista maaseudun elinkeinotoiminnan ja yrittäjyyden edellytyksiin

---

minen pieniin osiin, niin että myös pienyrityksillä olisi mahdollisuus osallistua tarjouskilpailuihin.

Noiin kolmannes vastaajista arvioi uudistuksella olevan myönteisen vaikutuksen osaavan työvoiman saatavuuteen, lähes samoin arvioitiin vaikutukset koulutusmahdollisuuksiin ja tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Näissä ei ollut merkittäviä maakunnittaisia eroja.

Arviot työvoima- ja elinkeinopalveluiden saatavuudesta jakaantuivat melko tasaisesti myönteisiin ja kielteisiin vaikutuksiin. Pirkanmaan vastaajat olivat kriittisempiä työvoima- ja elinkeinopalveluiden saatavuuden osalta kuin Kainuu ja muu maa. Kommenttina oli, että hallinnon siirtyessä kauemmaksi, reuna-alueilla ei panosteta edes kasvupalveluihin riittävästi. Kunnille toivottiin roolia kasvupalvelujen toteutuksessa ja elinkeinotoimijoille yhteenliittymää riittävän keskustelun ja tiedonvaihdon turvaamiseksi. Kainuun kommentteissa korostettiin, että rahaa tulisi olla riittävästi starttirahaan ja yritysten kehittämiseen.

Pirkanmaan vastaajista 46 % arvioi maakunta- ja sote-uudistuksen vaikuttavan kielteisesti tai merkittävän kielteisesti maaseudun kehittämiseen, kun taas muun maan edustajista 52 % arvioi vaikutuksen olevan myönteinen tai erittäin myönteinen. Pirkanmaalla ongelmaksi nähtiin Tampere-keskeisyys, Kainuussa oltiin ennen kaikkea huolissaan rahoituksen riittämisestä kehittämiseen ja mahdollisuuksien luomiseen.

Yli puolet vastaajista arvioi, että uudistuksella ei ole vaikutusta maatalouden viljelijätukihallintoon, lomituspalveluihin ja eläinlääkäripalveluihin. Muun maan vastaajat suhtautuivat merkittävästi myönteisemmin uudistuksen vaikutukseen näiden palvelujen osalta kuin Pirkanmaan ja Kainuun vastaajat. Lomituspalveluiden osalta koettiin tarvittavan enemmän positiivista uudistuksen viestintää, etteivät nykyiset työntekijät siirry muihin tehtäviin.

Suurin ja yhtenäisin huoli vastaajilla oli maakunta- ja sote-uudistuksen vaikutuksesta julkisten työpaikkojen määrään maaseudulla. Vastaajista 52 % arvioi vaikutuksen olevan kielteisen tai merkittävästi kielteisen. Tätä voitaisiin vastaajien mielestä estää tuottamalla palveluita myös maaseudulla sekä pitämällä toimintoja ja henkilöstöä hajautetusti maakunnassa, eikä keskittää tehtäviä maakunnan kasvukeskuksiin. Palveluita järjestettäessä pitäisi erityisesti myös huomioida pienet pitkien etäisyyksien maaseutukunnat.

Maakunta- ja sote-uudistuksen myönteisiä vaikutuksia voisi vastaajien mielestä lisätä ennen kaikkea maakunnan hankintakäytäntöjen avulla, varmistamalla uudistuksen riittävä rahoitus, turvaamalla palvelujen saatavuus, keskittymällä mahdollisuuksiin ja tekemällä yhteistä hyvää.

Vastaajia pyydettiin valitsemaan 2.1. kysymyspatteriston listalta kolme tärkeintä asiaa, mihin maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa elinkeinotoiminnan ja yrittäjyyden edellytyksien osalta. Tärkeimmiksi asioiksi Pirkanmaan vastaajat arvioivat maaseudun kehittämisen, yrittäjien mahdollisuuden toimia tarjoajana maakunnan hankinnoissa ja yritysten toiminnan ja kilpailukyyn. Kainuun osalta tärkeimmiksi asioiksi nousivat yritysten toiminta- ja kilpailukyky, osaavan työvoiman saatavuus ja yhteiselle kolmannelle sijalle elinkeinopalveluiden saatavuus sekä yrittäjien mahdollisuus toimia tarjoajana maakunnan hankinnoissa.

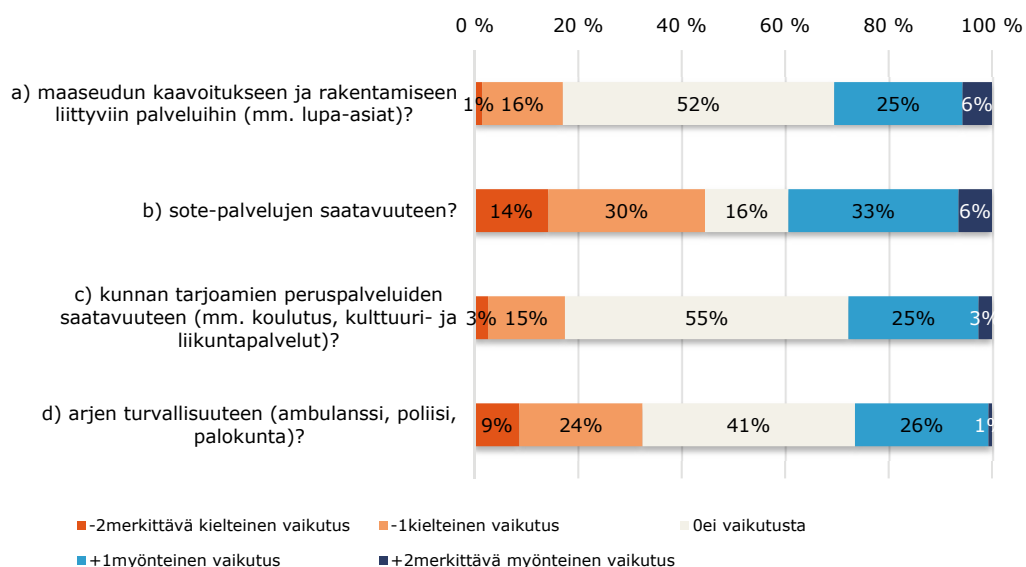
2.2 Uudistuksen vaikutukset maaseudun arjen sujuvuuteen ja palveluiden saatavuuteen

Uudistuksen vaikutuksia maaseudun arjen sujuvuuteen ja palveluiden saatavuuteen kysyttiin neljäkohtaisen kysymyspatteriston avulla (kuvio 6). Lisäksi avoimessa kysymyksessä kysyttiin kuinka maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa arjen sujuvuuteen ja palveluiden saatavuuteen sekä toisessa kysymyksessä, miten voidaan lisätä uudistuksen myönteisiä vaikutuksia maaseudun arjen sujuvuuteen ja palveluiden saatavuuteen.

Vastauksissa sote-palveluiden saatavuus jakoi vastaajien mielipiteet. 44 % vastaajista arvioi maakunta- ja sote-uudistuksen vaikutukset arjen sujuvuuteen ja palveluiden saatavuuteen kielteiseksi, kun taas 39 % vastaajista arvioi vaikutukset myönteisiksi. Maakunnittain verrattuna molemmissa maakunnissa vastaukset jakautuvat kaikkien vaihtoehtojen välille, mutta Kainuussa ”ei vaikutusta” -vaihtoehto sai kannatusta selkeästi Pirkanmaata enemmän. Tämä johtuu todennäköisesti Kainuun soten nykyisestä maakunta-kuntayhtymä-rakenteesta, jolloin uudistuksella ei nähdä olevan suuria vaikutuksia sosiaali- ja terveystalouteen.

Avoimissa vastauksissa oltiin laajasti huolissaan palveluiden keskittymisestä keskuksiin ja lähipalveluiden häviämisestä. Toisaalta osa vastaajista arvioi palveluiden monipuolistuvan ja tasavertaistuvan uudistuksen myötä. Avoimissa vastauksissa kävi ilmi myös huoli sote-palveluiden suuresta rahoitustarpeesta, mikä vaikuttaa muiden palveluiden tuottamiseen. Vastaajien mukaan uudistuksen myönteisiä vaikutuksia voi-

3.1. Kuinka maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa maaseudun arjen sujuvuuteen ja palveluiden saatavuuteen? (n=169)

Kuvio 6. Arvio maakunta- ja sote-uudistuksen vaikutuksista arjen sujuvuuteen ja palveluiden saatavuuteen.

daan lisätä säilyttämällä lähipalvelut, lisäämällä yhteistyötä ja kumppanuutta kunnan, maakunnan ja eri toimijoiden välillä sekä ottamalla käyttöön uusia sähköisiä toimintatapoja ja varmistamalla yhteyksien toimivuus.

Uudistuksen vaikutukset arjen turvallisuuteen jakoutuivat vastaajien mukaan. Kainuussa yli puolet vastaajista arvioi, ettei uudistus vaikuta arjen turvallisuuteen. Pirkanmaalla taas vastaajat arvioivat vaikutukset enemmän kielteisiksi ja muualla Suomessa vastaukset jakoutuivat eri vaihtoehtojen välille.

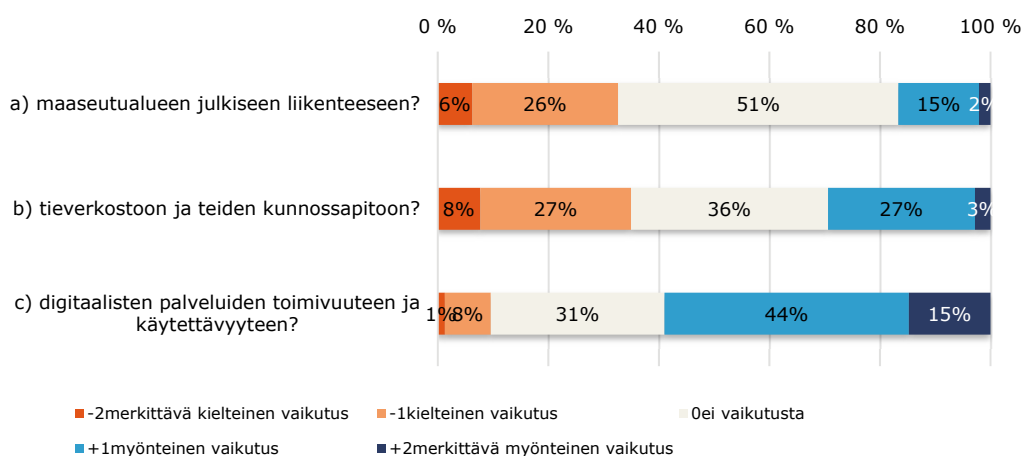
Maaseudun kaavoitukseen ja peruspalveluiden saatavuuteen vastaajat arvioivat että uudistuksella ei ole vaikutusta (yli 50 % vastaajista). Toisaalta osa vastaajista arvioi vaikutukset myös myönteisiksi. Erityisesti Kainuussa vaikutukset kaavoitukseen nähtiin ainoastaan myönteisinä tai neutraaleina. Myös kunnan tarjoamien peruspalveluiden osalta Kainuussa arvioitiin vaikutukset Pirkanmaata myönteisemmiksi. Pirkanmaan vastaukset jakoutuivat eri vaihtoehtojen välille.

2.3 Uudistuksen vaikutukset maaseudun liikenteeseen ja palvelujen saavutettavuuteen

Vastaajia pyydettiin arvioimaan kolmen asiakokonaisuuden avulla, kuinka maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa maaseudun liikenteeseen ja palvelujen saavutettavuuteen: maaseutualueen julkinen liikenne, tieverkosto ja teiden kunnossapito sekä digitaalisten palveluiden toimivuus ja käytettävyys (kuvio 7).

Noin puolet vastaajista arvioi, että uudistuksella ei ole vaikutusta maaseutualueiden julkiseen liikenteeseen, mutta asia nähtiin kuitenkin huolenaiheena, koska Pirkanmaan vastaajista 32 % ja Kainuun vastaajista 24 % arvioi uudistuksen vaikuttavan kielteisesti julkiseen liikenteeseen maaseudulla.

4.1. Kuinka maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa maaseudun saavutettavuuteen? (n=170)

Kuvio 7. Arvio maakunta- ja sote-uudistuksen vaikutuksista maaseudun saavutettavuuteen.

Pirkanmaan vastaajista 44 % ja Kainuun vastaajista 29 % arvioi uudistuksen vaikutuksen olevan kielteinen tai merkittävästi kielteinen tieverkostoon ja teiden kunnossapitoon. Avoimissa vastauksissa korostettiin tiestön olevan huonossa kunnossa sekä Pirkanmaalla, Kainuussa että muualla. Palvelujen keskittämisen arvioitiin kuitenkin lisäävän liikkumisen tarvetta ja julkisen liikenteen vähyys ja edelleen arvioitu väheneminen lisäävän oman auton tarvetta palveluihin pääsemiseksi. Myös maaseudun kasvavaa merkitystä raaka-ainereservinä muistutettiin, tiestön tulisi olla kunnossa myös esimerkiksi puun-, maidon- ja eläinkuljetuksia varten.

Vastaajat arvioivat uudistuksen vaikutuksen olevan myönteinen digitaalisten palveluiden toimivuuden ja käytettävyyden osalta. Avoimissa vastauksissa korostettiin, että digitaalisuuden avulla palvelut saadaan lähelle ja kaikkien ulottuville. Toisaalta nähtiin, että palveluita on pakko muuttaa digi- ja etäpohjalle ja toivottiin, että maaseutu olisi valmis ottamaan koppia digitaalisuudesta. Digitaalisten palveluiden merkitys nähdään tärkeänä, mutta kommentoitiin, että nykytilanne ei vielä mahdollista digitaalisten palveluiden käyttöönottoa täysimääräisesti, koska riittäviä tietoverkko-yhteyksiä ei ole.

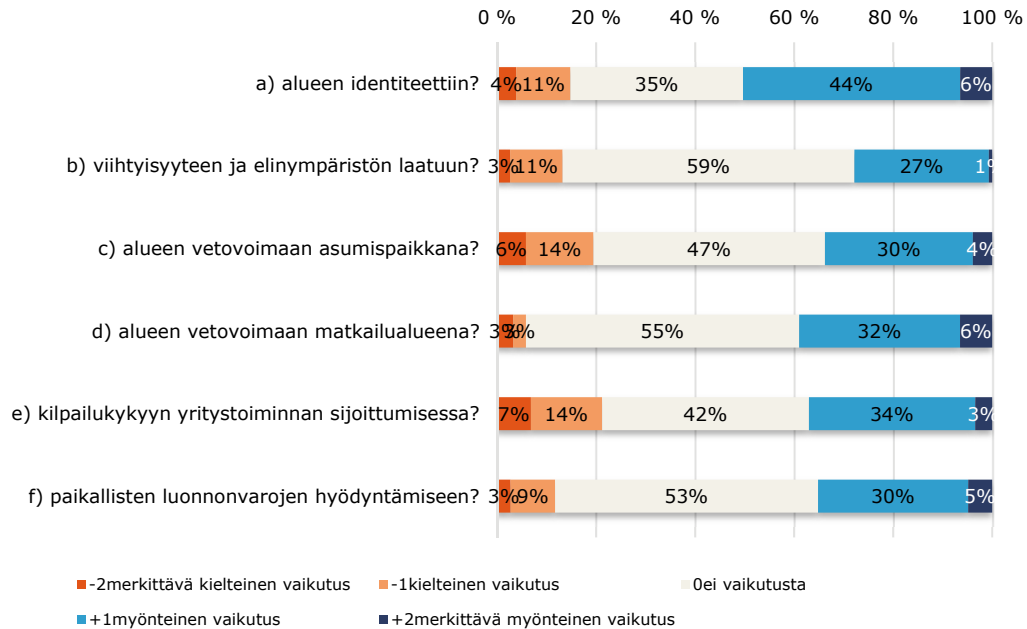
Myönteisiä vaikutuksia nähtiin maaseudun saavutettavuuden osalta saatavan muun muassa yhteen sovittamalla maakunnan järjestämää joukkoliikennettä ja sote-kuljetuksia, sähköisiä ja liikkuvia palveluita kehittämällä, rakentamalla tietoverkko-yhteydet jokaisen kotitalouden saataville sekä paikallista tietoa hyödyntämällä palveluiden järjestämisessä. Paikallisen tiedon merkitystä korostettiin erityisesti teiden kunnossapidossa, nykyisessä hallintomallissa esimerkiksi Kainuun alueen tieasiat hoidetaan Oulusta, jolloin ei ole riittävän nopeaa reagoitua teiden hoitoon.

2.4 Uudistuksen vaikutukset maaseudun vetovoimaan ja paikallisten vahvuuksien hyödyntämiseen

Kysymyksessä 5 pyydettiin vastaajia arvioimaan maakunta- ja sote-uudistuksen vaikutuksia maaseudun vetovoimatekijöihin ja vahvuuksiin. Vastaajat arvioivat vaikutuksia kuusikohtaisen kysymyspatteriston avulla sekä kahden avoimen kysymyksen kautta (kuvio 8). Avoimissa kysymyksissä kysyttiin mikä on keskeisin maakunta- ja sote-uudistukseen liittyvä muutos tai tekijä, joka vaikuttaa maaseudun vetovoimaan ja paikallisten vahvuuksien hyödyntämiseen. Toisessa kysymyksessä kysyttiin miten voidaan lisätä uudistuksen myönteisiä vaikutuksia näihin asioihin.

Vastaajien mukaan uudistuksen vaikutukset maaseudun vetovoimatekijöihin ja vahvuuksiin ovat kokonaisuudessaan myönteiset tai neutraalit. Erityisesti alueen identiteetti arvioitiin parantuvan uudistuksen myötä (50 %). Erityisesti Kainuussa myös alueen vetovoima matkailualueena sekä asumispaikkana koettiin lisääntyvän. Pirkanmaalla vaikutukset arvioitiin varovaisen myönteisiksi. Vaikutukset kilpailukykyyn ja yritystoiminnan sijoittumiseen arvioitiin Pirkanmaalla kielteisemmin kuin Kainuussa. Pirkanmaalla kielteisiksi vaikutukset arvioi lähes kolmannes, Kainuussa noin kymmenesosa vastaajista ja myönteisiksi Pirkanmaalla vaikutukset arvioi kolmannes ja Kainuussa lähes puolet.

5.1. Kuinka maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa maaseudun vetovoimatekijöihin ja vahvuuksiin? (n=170)

Kuvio 8. Arvio maakunta- ja sote-uudistuksen vaikutuksista maaseudun vetovoimatekijöihin ja vahvuuksiin.

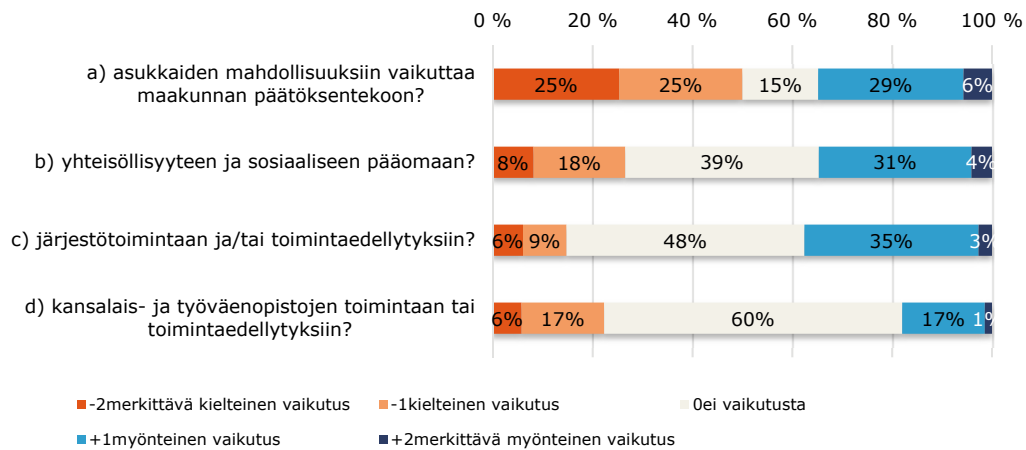
Vastaajien mukaan keskeisin uudistukseen liittyvä muutos, joka vaikuttaa maaseudun vetovoimaan ja paikallisten vahvuuksien hyödyntämiseen on palveluverkon laajuus. Vastaajien mukaan maaseudun vetovoimatekijöitä ovat mm. asumisen väljyys ja ympäristötekijät, joita tukemaan tarvitaan palveluita kohtuullisen etäisyyden päässä. Vastaajien mukaan myös elinkeinopalveluihin tulee kiinnittää uudistuksessa huomiota. Vastaajat huomaattivat, että yritystoiminnan kehittyminen on maaseudulla ensiarvoisen tärkeää. Avoimissa vastauksissa myös maakunnan identiteetti nähtiin vahvistuvan uudistuksessa, kun taas kunnallinen identiteetti nähtiin vähentyvän.

Myönteisiä vaikutuksia maaseudun vetovoimatekijöihin ja vahvuuksien hyödyntämiseen voidaan lisätä vastaajien mukaan palveluita hajauttamalla ja kehittämällä (mm. sähköiset palvelut), lisäämällä tiedottamista ja yhteistyötä sekä kehittämällä elinkeinoja.

2.5. Uudistuksen vaikutukset maaseudun demokratiaan ja yhteisöllisyyteen

Vastaajilta kysyttiin, kuinka maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa maaseudun demokratiaan ja yhteisöllisyyteen (kuvio 9). Lisäksi avoimissa kysymyksissä tiedusteltiin keskeisintä uudistukseen liittyvää muutosta tai tekijää, joka vaikuttaa maaseudun demokratiaan ja yhteisöllisyyteen ja pyydettiin esittämään, kuinka uudistuksen myön-

6.1. Kuinka maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa maaseudun demokratiaan ja yhteisöllisyyteen? (n=169)

Kuvio 9. Arvio maakunta- ja sote-uudistuksen vaikutuksista maaseudun demokratiaan ja yhteisöllisyyteen.

teisiä vaikutuksia näihin seikkoihin voidaan lisätä.

Vastaajien mukaan selkeästi kielteisillä vaikutuksilla demokratian ja yhteisöllisyyden osalta kohdistuu asukkaiden mahdollisuuteen vaikuttaa maakunnan päätöksentekoon (50 %). Avoimissa vastauksissa todettiin, että maaseudun äänen kuuleminen heikkenee, koska maaseutukunnista edustusta valtuustoon saadaan vain vähän. Vastajat olivat huolissaan, kuinka maaseutualueet tullaan huomioimaan edustuksen keskittyessä. Erityisesti Pirkanmaalla asukkaiden mahdollisuudet vaikuttaa maakunnan päätöksentekoon arvioitiin kielteisesti (63 %), kun taas Kainuussa kielteiseksi vaikutuksen arvioi ainoastaan 33 %. Pirkanmaalla keskeisin huoli vastaajilla oli päätöksenteon keskittyminen Tampereelle. Myös kansalaisten aktiivisuus arvioitiin heikkenevän uudistuksessa. Arvioitiin, että ”kasvoton” maakuntapolitiikka ei kiinnosta maaseudun asukkaita palveluita hoidettaessa keskitetysti maakunnasta.

Vastaajien arviot uudistuksen vaikutuksista yhteisöllisyyteen ja sosiaaliseen pääomaan jakautuivat myönteisten ja kielteisten arvioiden välillä. Pirkanmaalla oltiin hieman Kainuuta kielteisempiä. Järjestötoimintaan ja toimintaedellytyksiin uudistuksella ei nähty olevan vaikutuksia tai vaikutukset olivat myönteisiä. Kainuun (39 %) ja Pirkanmaan (31 %) ohella erityisesti muun maan vastaukset olivat myönteisiä (47 %). Kansalais- ja työväenopistojen toimintaan tai toimintaedellytyksiin uudistuksella ei nähty olevan vaikutuksia (60 %).

Vastaajien mukaan maaseudun demokratiaa ja yhteisöllisyyttä voidaan parantaa erityisesti osallisuutta edistämällä. Kansalaisten aktiivisuutta tulee edistää perustamalla esimerkiksi erilaisia neuvonantavia elimiä, jotka tuovat päätöksentekoon maa-

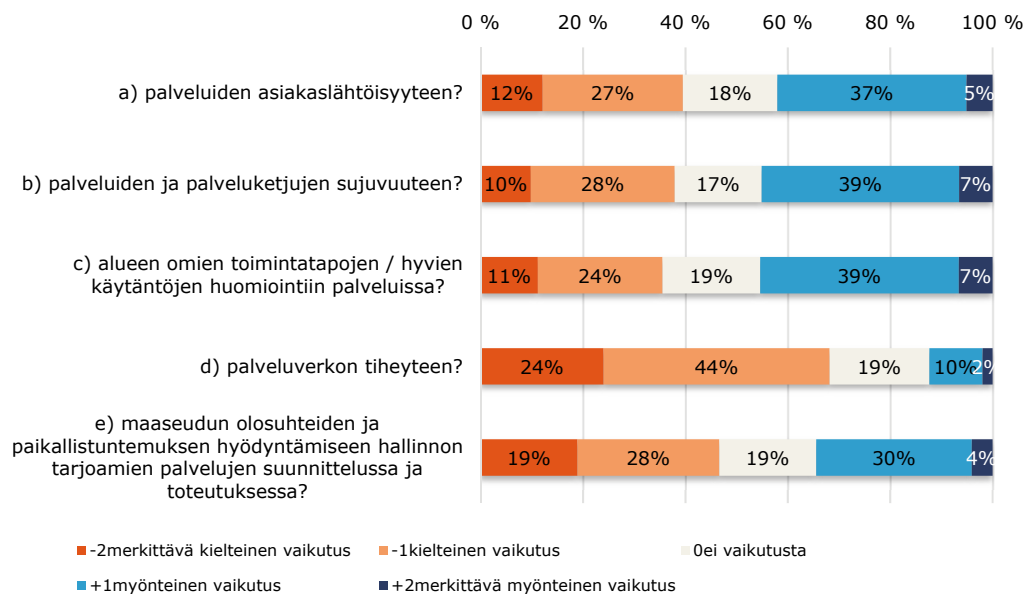

seutunäkökulmaa. Vastaajat kannattivat myös kunnittaisia minimikiintiöitä maakuntavaltuustoon, jotta myös maaseutukuntien ääni saadaan kuuluviin. Avoimissa vastauksissa korostettiin myös tiedottamisen tärkeyttä sekä sen selkeyttämistä. Todettiin myös, että kolmassektori tuo tarvittavaa apua myös demokratian ja yhteisöllisyyden kehittämiseen mm. uusia palvelumuotoja kehittämällä.

2.6 Maakuntahallinnon palveluiden toimivuuteen liittyviä tekijöitä

Maakunta- ja sote-uudistus on Suomessa historiallisen iso hallinnonuudistus, siksi vastaajia pyydettiin lopuksi arvioimaan tulevan maakuntahallinnon toimivuutta. Hallinnon toimivuutta arvioitiin palveluiden asiakaslähtöisyyden ja palveluketjujen sujuvuuden kannalta, alueen omien toimintatapojen ja hyvien käytäntöjen huomioimisesta palveluiden järjestämisessä, palveluverkon tiheyden sekä maaseudun olosuhteiden ja paikallistuntemuksen hyödyntämiseen hallinnon palveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa (kuvio 10). Avoimissa vastauksissa korostettiin, että kaikkihan on uutta ja vasta tekeillä, ja siksi toimivuutta on vaikea arvioida tässä vaiheessa.

7.1. Kuinka maakuntaudistus vaikuttaa tulevan maakuntahallinnon... (n=169)

Kuvio 10. Arvio tulevan maakuntahallinnon toimivuudesta.

Kainuun vastaajista 51 % arvioi uudistuksella olevan myönteisen vaikutuksen palveluiden asiakaslähtöisyyteen, Pirkanmaan vastaajista vain 24 % arvioi vaikutuksen olevan myönteisiä. Asiakaslähtöisyyden osalta korostettiin ensinnäkin sitä, että uudistus on niin iso, että asiakkaan toiveet ei tule ensimmäiseksi kuulluksi, toiminta kasvottomana toimijana sekä palveluverkon karsiminen jo itsessään heikentää asiakasläh-

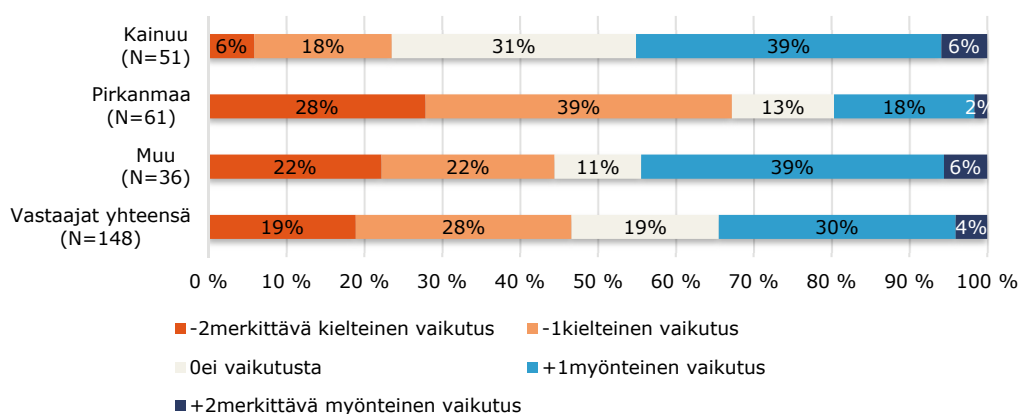
töisyyttä. Myönteisiä vaikutuksia voitaisiin lisätä muun muassa asiakaslähtöisyyden uudella tavalla ymmärtämisellä, palvelut tulee liikkua, asiakkaan ei tarvitsisi liikkua paikasta toiseen. Tähän päästään vastaajien mielestä digitaalisia ja liikkuvia palveluita kehittämällä ja käyttöönottamalla.

Palveluiden ja palveluketjujen sujuvuuden osalta muun maan vastaajat arvioivat myönteisimmin uudistuksen vaikutuksia. Kainuun vastaajista suurin osa arvioi vaikutusten olevan myönteisiä, kun taas Pirkanmaan vastaajista suurin osa arvioi uudistuksella olevan kielteisen vaikutuksen palvelujen ja palveluketjun sujuvuuteen. Negatiivinen vaikutus nähtiin seurauksena palveluiden keskittämisestä ja palveluverkon harvenemisesta. Kainuussa nähtiin huolenaiheina erityisesti sote-palveluketjujen pirstoutuminen, osan kuntalaisista koettiin jäävän palvelujen ulkopuolelle palveluiden teknillistymisen myötä. Yhteisenä huolenaiheena oli sote-valinnanvapauden myötä palveluiden yksityistyminen markkinavetoiseksi ja sen myötä palveluiden keskittyminen.

Vastaajien arviot maakunnittain erosivat arvioinnissa alueen omien toimintatapojen ja hyvien käytäntöjen huomiointiin palveluissa sekä erityisesti maaseudun olosuhteiden ja paikallistuntemuksen hyödyntämiseen hallinnon tarjoamien palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa (kuvio 11). Kainuu ja muu maa suhtautui myönteisimmin, Pirkanmaa kielteisimmin. Pirkanmaalla huoli reuna-alueiden äänen kuulumisesta oli suuri. Tätäkin eroa voi selittää se vastaajien taustatekijä, että Kainuun vastaajista suurempi osuus oli ollut mukana uudistuksen valmistelussa kuin Pirkanmaan vastaajista. Voi päätellä, että uudistuksen valmistelusta ja tulevista toiminnoista ei vielä ole ollut yleisesti tietoa tarjolla, ainakaan niin, että paikallistuntemuksen hyödyntäminen tulevissa hallinnon palveluissa arvioitaisiin riittävänä.

7.1. Kuinka maakuntauudistus vaikuttaa tulevan maakuntahallinnon... (n=169)

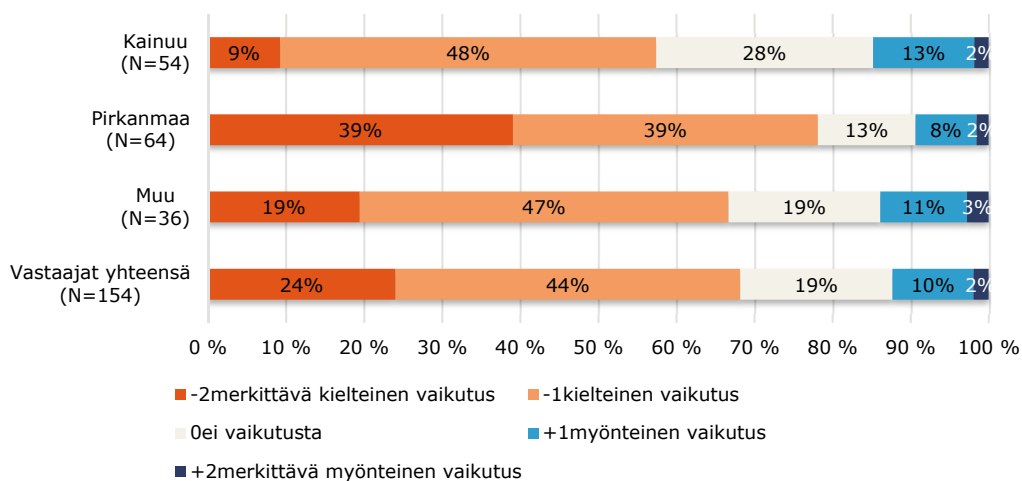
e) maaseudun olosuhteiden ja paikallistuntemuksen hyödyntämiseen hallinnon tarjoamien palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa?

Kuvio 11. Maakunta- ja sote-uudistuksen vaikutus maaseudun olosuhteiden ja paikallistuntemuksen hyödyntämiseen hallinnon tarjoamien palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa.

Vastaajista 68 % arvioi maakunta- ja sote-uudistuksella olevan kielteisen tai merkittävästi kielteisen vaikutuksen tulevan maakuntahallinnon palveluverkon tiheyteen (kuvio 12). Näkemykset olivat yhtenäisiä Pirkanmaan, Kainuun ja muun maan osalta. Uudistus nähdään keskittämisen uudistuksena. Myönteisiä vaikutuksia voitaisiin vastaajien mielestä lisätä muun muassa käyttämällä palvelujen järjestämisessä ja kilpailuttamisessa muitakin kuin taloudellisia kriteerejä, huomioimalla työntekijät toimintoja kehitettäessä, hyödyntämällä paikallistuntemusta ja tekemällä määrätietoisesti töitä, että palveluverkosto säilytetään pienilläkin paikkakunnilla. Lähi- liikkuvat ja sähköiset palvelut mainitaan useaan kertaan ratkaisuin.

7.1. Kuinka maakuntauudistus vaikuttaa tulevan maakuntahallinnon... (n=169) d) palveluverkon tiheyteen?

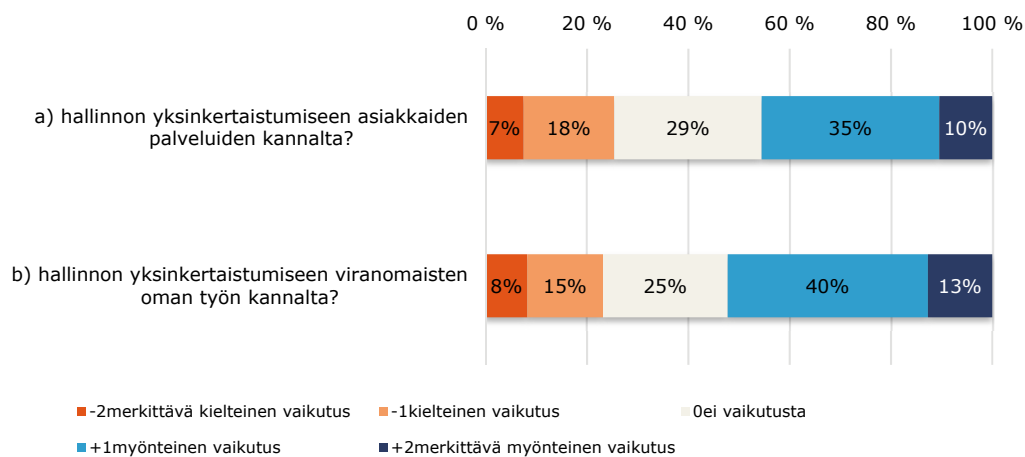

Kuvio 12. Maakunta- ja sote-uudistuksen vaikutus palveluverkon tiheyteen.

2.7 Maakuntahallinnon maaseutupalveluiden yksinkertaistumiseen liittyviä tekijöitä

Maakuntahallinnon maaseutupalvelut tulevat koostumaan ELY-keskuksen maaseutuyksikön, kuntien yhteistoiminta-alueiden viljelijätukihallinnon sekä maatalousyrittäjien ja turkistarhaajien lomahallinnon palveluista. Vastaajilta kysyttiin arviota maaseutupalveluiden yksinkertaistumisesta asiakkaiden palveluiden kannalta sekä toisaalta viranomaisen oman työn kannalta. Vastaajien arviot jakaantuivat melko tasaisesti myönteisiin ja kielteisiin vaikutuksiin (kuvio 13). Uudistuksella arvioitiin olevan hieman enemmän myönteisiä vaikutuksia viranomaisen oman työn yksinkertaistumiseen kuin hallinnon yksinkertaistumiseen asiakkaiden palveluiden kannalta. Tämän kysymyksen osalta ei osaa sanoa -vastauksia oli suhteellisesti eniten tässä ky-

8.1. Miten maakuntauudistus vaikuttaa tulevien maaseutupalveluiden (mm. viljelijätukihallinto, maaseudun kehittäminen) osalta... (n=167)

Kuvio 13. Arvio maakuntahallinnon maaseutupalveluiden hallinnon yksinkertaistumisesta asiakkaiden palvelun ja viranomaisen oman työn kannalta.

selyssä, aihealue koettiin vieraaksi, eikä ollut tietoa, kuinka nämä palvelut järjestyvät maakunnassa.

Yksinkertaistumisessa nähtiin olevan vaikuttamassa kaksi perusasiaa 1) EU-tukihallinto, jolloin EU on keskeisessä roolissa ja 2) maaseudun kehittäminen, jolloin asiat ovat omilla käsissä.

Ne vastaajat, jotka arvioivat hallinnon yksinkertaistuvan, perustelivat näkemyksiään muun muassa ELY-keskusten ja kuntien rajapinnan poistumisella, paremmin mietityillä toimintakäytännöillä, ministeriöiden sisäisten toimintojen kokoamisella ja yhteistyön tiivistämisellä sekä päällekkäisten toimintojen minimoimisella esimerkiksi valvontojen osalta.

Asioiden ei arvioitu yksinkertaistuvan asiakkaan tai viranomaisen oman työn kannalta maakunta- ja sote-uudistuksen myötä, koska EU/MMM/Maaseutuvirasto asettavat rajat menettelytavoille, eikä niitä voida alueilla muuttaa, yksinkertaistamisen todettiin olevan lainsäädännöllinen juttu. Nähtiin myös, että isommat yksiköt eivät millään tavalla yksinkertaista hallintoa, vaan tekevät siitä entistä byrokraattisemman. Epäily oli, että tarvitaan lisää palveluiden toteuttamisen valvontaa.

Myönteisiä vaikutuksia voitaisiin vastaajien mukaan lisätä muun muassa huolehtimalla riittävästä henkilöresursseista palveluiden tarjonnassa, tiedotuksella, koulutuksella, asiakkaan ohjauksella ja neuvonnalla. Myönteisiä vaikutuksia voitaisiin lisätä myös siirtämällä asiantuntijapotentiaalia tukihallinnosta kehittämistyöhön ja ottamalla käyttöön asiakasta palvelevat käytännöt koko maakunnassa.

2.8 Muita esille nostettuja asioita -avoimet vastaukset

Maaseutuvaikutusten arviointikyselyn lopuksi vastaajilta kysyttiin, mitä muuta he haluavat kertoa maaseudusta ja maakunta- ja sote-uudistuksesta. Kainuun, Pirkanmaan ja muun maan vastaajat nostivat esille melko samanlaisia asioita, huolenaiheita tuli merkittävästi enemmän kuin myönteisiä asioita.

Kainuun vastaajat nostivat esille Kainuun hallintomallikokeilun ja toivoivat, että sieltä otettaisiin käyttöön hyväksi havaitut käytännöt, kommenteissa korostui myös huoli harvaan asutun maaseudun tulevaisuudesta. Pirkanmaalla aiheutti huolta maaseudun äänen kuuluminen vahvan keskuskaupungin ympärillä. Nämä asiat kiteytyvät hyviin Kainuun ja Pirkanmaan vastaajien seuraaviin suoriin lainauksiin. Vaikka Kainuun kommentti on pitkäkö, katsomme sen kuvaavan niin hyvin kainuulaista mielenmaisemaa, että kommentti on kokonaisuudessaan siteerattu tähän.

Kommentti Kainuusta: *”Maaseutu on jo käynyt läpi keskittämistoimet. Olemme tottuneet ja sopeutuneet siihen, että kaikki palvelut ovat kaukana. Tänne on luonnonvalinnan kautta seuloutunut selviäjät ja sellainen yritystoiminta, joka on kannattavaa. Sama valinta ajaa konkurssiin huonot yritykset ja ajaa ressukat viemärin ja katulamppujen varteen. Kainuun sotessa on ymmärretty mitkä ovat minimilähipalveluita ja niitä on tuotu alkukarsintojen jälkeen takaisin. Kenellä vielä on perintöpalstasta rahaa jäljellä, ovat käyneet yksityislääkärillä. Nyt kuulostaa hyvältä, että nopeaa, hyvää palvelua saadaan julkisen maksun hinnalla. Nettyhteydet pelastavat lapsia yksinäisyydeltä. Netissä hoituu pankkiasiat ja melko paljon kauppa-asioitakin. Meillä on käytössä yksi ääni, joten toivomus on, että maakunnan äänikuninkailla olisi ymmärrystä maaseudun merkityksestä nälkäiselle, viluiselle ja saastuneelle maailmalle. Toivottavasti maakuntauudistuksen myötä vähenee kylien/kuntienväliset, voimavaroja vievät kisailut ja tehdään järkevää, koordinoitua politiikkaa. Ainut uhka on puoluepoliittinen peli, josta on tullut tosi vastenmielisiä ja joka eniten haittaa demokratiaa ja halua osallistua vaaleihin. Toivottavasti puoluepukareille järjestetään ihan ensin tapakoulutusta.”*

Kommentti Pirkanmaalta: *”Eräs uudistuksen valmistelussa mieleen tullut huoli on se, että maaseutu asiana on hajautettu kovin monen eri ”laatikkoon” valmistelussa. Sen myötä on riski, että maaseutu asiana hukkuu näkyvistä. Pirkanmaan tyyppisessä melko urbaanissa maakunnassa itsessään maaseudun näkyminen on jo haaste, jota se ”laatikkoleikki” toivottavasti ei vielä lisää. Lisää osallisuutta ja hallintaa uudistusprosessiin!”*

Kommenteissa tuotiin esille useasti, että sote-uudistusta tarvitaan, mutta maakuntauudistuksesta voisi luopua. Erään vastaajan mielestä sote-uudistuksenkin olisi voinut rajata terveydenhuoltoon, koska perusterveydenhuollon palvelujen saatavuus on ollut alkuperäinen ongelma. Tulevassa mallissa kuitenkin avataan markkinoiden ehdoille terveydenhuollon lisäksi myös sosiaalipalvelut. Vastauksissa ehdotetaan myös koko maakunta- ja soteuudistuksesta luopumista, koska uudistus tuhoaa kuntien itsemääräämisoikeuden, uudistus on keskeneräinen raakile, uudistus on maakuntakeskusuudistus, joka hävittää palvelut syrjäseudulta, valinnanvapaus-malli hyödyttää vain hyvätuloisia kaupunkilaisia ja pirstoo palveluketjuja, yksityinen terveystoimija poimii rusinat pullasta ja kustannussäästöt vaikuttavat mahdottomilta toteuttaa.

Tulevan maakunnan rahoituksen riittävyys nähtiin ongelmana kaikkien vastaajaryhmien osalta. Erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitusriskien kautta ennustettiin palvelutason heikkenemistä muissa maakuntatehtävissä. Pitkällä tähtäimellä tämän arvioitiin johtavan keskuskaupunkien yhä korostuvaan ylivaltaan maakunnissa. Maakuntien nähtiin tuottavan myös lisää byrokratiaa jo pelkästään lakiin perustuvien valvontatarpeiden vuoksi.

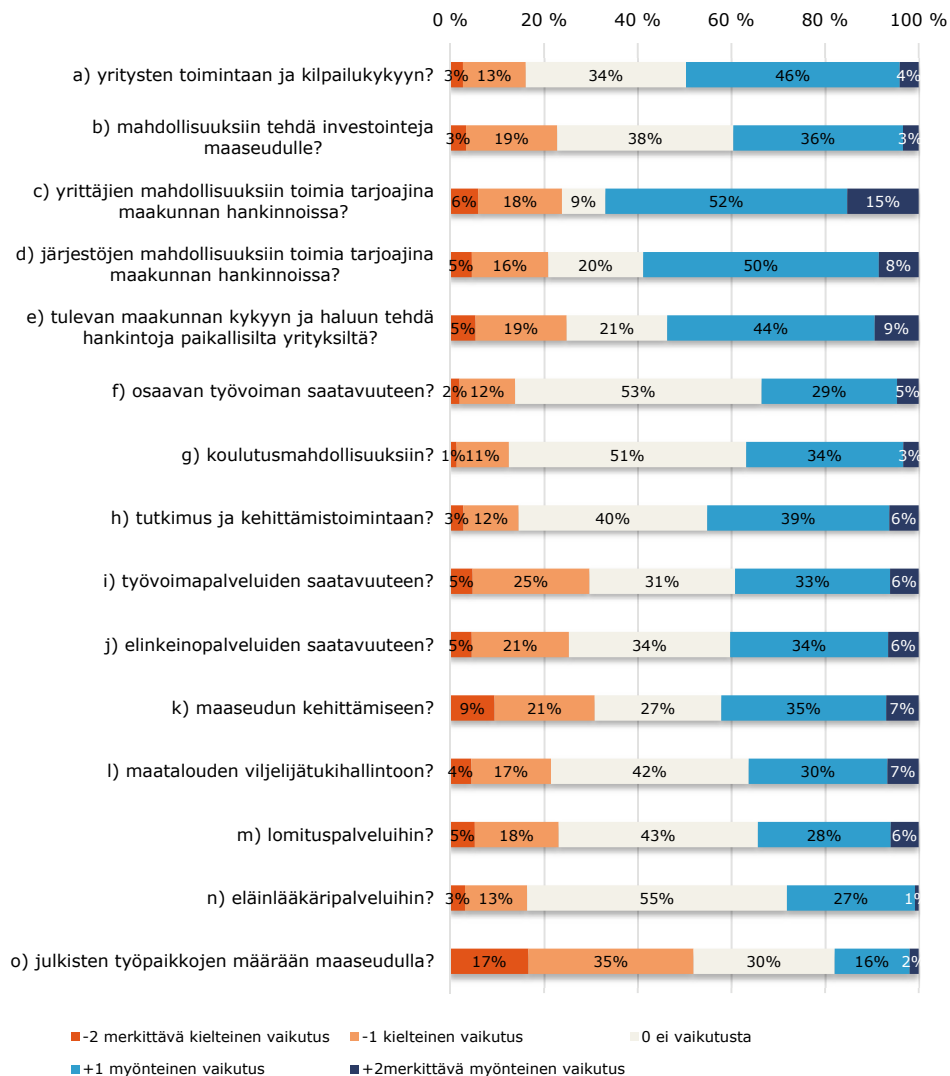
Muu-vastaajaryhmän kommentteissa korostui erityisesti kriittiset arviot uudistuksen valmistelusta. Koettiin, että uudistusta on valmisteltu salaisesti ja pienissä piireissä. Sidosryhmien ja työntekijöiden kuuleminen koettiin jääneen puolitiehen, vaikka kuulemisia on tehtykin. Aitoa vuoropuhelua on koettu olevan liian vähän. Maakuntauudistuksen käsikirja koettiin tulleen tarpeeseen, mikä on helpottanut uudistuksen asioiden ymmärtämistä. Valtioneuvosto tiedotusta ja viestintää uudistuksesta odotettiin kuitenkin vielä enemmän.

Maakunta- ja sote-uudistuksen myönteisinä asioina nähtiin muun muassa uudistuksen valmistelun aikana muodostettavat skenaariot, vaihtoehtoiset ratkaisut toimintamalleiksi ja asiakkaiden tasavertaisuuden tavoitteet, mitkä kaikki mahdollistavat aidon muutoskehityksen. Lisäksi nähtiin, että uudistuksen myötä on hyvä tilaisuus saada koko maakunta samalle viivalle ja samanarvoiseksi, eikä keskittyä vain keskuskaupunkiin tai reuna-alueisiin. Nyt on aika nähdä koko maakunta, maaseutu ja kylät voimavarana eikä rasitteena.

Liite 3. Hankinta-asioiden osalta yhteenveto sähköisen kyselyn avoimista vastauksista

Maaseutuvaikutusten arviointi -kyselyssä kysyttiin, kuinka maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa maaseudun elinkeinotoiminnan ja yrittäjyyden edellytyksiin. Vastaajien arvioinnit vaikutuksista ilmenevät kuviossa 1. Hankintoihin liittyviä kommentteja tuli avoimissa vastauksissa runsaasti. Kommentit on ryhmitelty tässä yhteenvedossa neljään ryhmään.

2.1. Kuinka maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa maaseudun elinkeinotoiminnan ja yrittäjyyden edellytyksiin? (n=170)

Kuvio 1: MVA-kysely, kysymys 2.1. Kuinka maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa maaseudun elinkeinotoiminnan ja yrittäjyyden edellytyksiin?

1. Kilpailutus

- Kilpailutukseen tulee lisätä yhdeksi hankintakriteeriksi lyhyet kuljetuskustannukset, lähiruoka, hiilijalanjälki ainakin kuljetusten ja toimitusmatkan suhteen
- Palvelujen järjestämisessä ja kilpailuttamisessa tulee käyttää muitakin kuin taloudellisia kriteerejä
- Pitää varmistaa, että kilpailussa voivat myös yrittäjät tarjota palvelujaan eikä vain suuret yritykset. Miten se tapahtuisi käytännössä en osaa sanoa
- Kilpailutilanteissa muitakin valintakriteerejä kuin hinta. Yritys ja yhdistyksen tuottavat lisäpalveluja (riittävän pieniä kokonaisuuksia), maakunnalla mahdollisuus tuottaa itse palvelut
- Kilpailutuksessa mahdollisuuksien mukaan hankintalainsäädännön puitteissa tarjota mahdollisuuksia paikallisille yrityksille
- Yksityiset yrittäjät! Suositetaan maakunnallisia palveluita kilpailuttamisessa
- Kilpailutukset tulee valmistella huolella niin että pienyrittäjät voivat niihin myös osallistua (mahdollistetaan helpommin myös osahankinnat). Olen ollut isossa puolustusvoimauudistuksessa ja tämä näyttää samalta vain paljon suuremmalta. Säästöt pitäisi jostain saada, hallinnot yhdistetään, on pakko muuten ei säästöjä. Itc yksikö tulevat maakunnan keskipisteeseen, samoin kuntien hankintayksiköt. ym. saatetaan kuntien lopusta budjetista sotien jälkeen vielä imeä maakunnan kilpailutukseen kootusti investoinnit, käytäntö on näyttänyt, että hankinnat menee sen jälkeen hankintatoimen lähiympäristöön, pk sektori ei pääse mukaan reunakunnissa kilpailuun, kilpailun voittaa isot toimijat kokonaistaloudellisella vertailulla koska isot volyymit on isoissa kaupungeissa. tietysti isot saattavat tarjota pienempiä siivuja paikallisille

2. Paikallisuus

- Suosimalla hankinnoissa paikallisuutta. Luomalla edellytyksiä yrityksille toimia palveluntuottajina
- Maakunnan tulee suosia paikallisia pienyrityksiä huomattavasti enemmän
- Ottamalla huomioon paikalliset yritykset, eikä anneta kaikkia kilpailutettuja palveluita/hankintoja kansainvälisille/valtakunnallisille suuryrityksille
- Kasvupalvelut siirtyvät valtionhallinnosta paikalliseen demokraattisesti johdettuun hallintoon, mahdollisuus vaikuttaa paikallisiin hankintoihin kasvaa

3. Pienet toimijat

- Pienyritysten tukemisen kautta. nyt on kuitenkin viestejä pienyrittäjiltä, ettei esim. ELY-keskukset myönnä julkisia avustuksia vain paikallisia palveluja tuottaville (esimerkki Pohjois-Karjalasta). Kun pienyrittäjät eivät voi kehittää toimintaa, vaikuttaa se kilpailuasetelmaan vääristävästi
- Hoitoalan pienille yrityksille tai kolmannen sektorin toimijoille mahdollisuus tarjota lähipalveluita, esim pienet vanhusten hoiva-alan yritykset/toiminta
- PK-yrityksille pitää antaa aito mahdollisuus tarjota palveluita esim lähiruoka-hankinnoilla

-
- Varmistamalla yritysten toiminta- ja kehittymismahdollisuudet esim. juurikin hankintapolitiikalla, osaavan työvoiman saatavuudella sekä tutkimus- ja kehittämistoimintaan resurssimalla
  - Pienet sote-yrittäjät listoille mm. vanhusten kotipalveluihin
  - Paikallisten yritysten ja järjestöjen toimintaedellytyksiä tuetaan elinkeinopoliittisin toimin ja erilaisissa hankinnoissa hyödynnetään myös maaseutu ympäristöissä lähellä toimivia pienyrityksiä

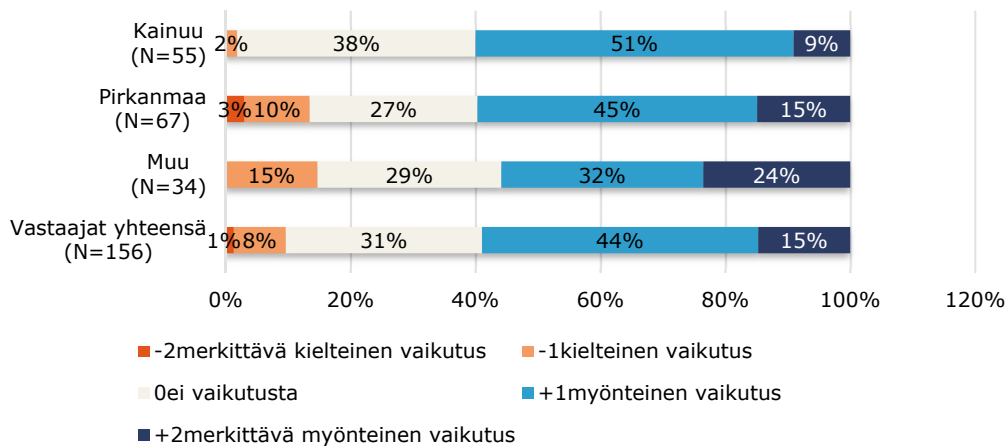
4. Tiedon lisääminen

- Tarjoamalla tietoa pienyrityksille yhteistyöstä hankintojen tarjoajana. Lisäämällä yritysten osaamista julkisissa hankinnoissa
- Maaseutuväen oma aktiivisuus. Tietoa ja maaseututuntemusta viranhaltijoille. Laaditaan esimerkiksi palveluille sellaiset ja riittävän väljät ja ihmisläheiset kriteerit, että pientenkin yritysten mahdollista pärjätä. Joustavuutta ja maalaisjärkeä käytäntöihin
- Jotenkin rajoittaa / ohjata julkisella toiminnalla kansainvälisten suur-sote harjoittajien suhteen ... edesauttaa paikallisten pienien mahdollisuuksia toimia alalla
- Tietämys alueellisista voimavaroista ja osaamisesta voi helposti jäädä pimentoon maakuntatason hallinnossa

Liite 4. Digitalisaation osalta yhteenveto sähköisen kyselyn avoimista vastauksista

Maaseutuvaikutusten arviointi -kyselyssä kysyttiin, miten maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa digitaalisten palveluiden toimivuuteen ja käytettävyyteen. Vastaajien arvioinnit vaikutuksista ilmenevät kuviossa 1. Vastaajat uskovat maakunta- ja soteuudistuksen parantavan digitaalisia palveluita, mutta avoimissa vastauksissa digitalisaatioon liittyviä kommentteja ja kysymyksiä tuli runsaasti. Kommentit on ryhmitelty tässä yhteenvedossa seitsemään ryhmään.

Miten maakunta- ja soteuudistus vaikuttavat digitaalisten palveluiden toimivuuteen ja käytettävyyteen

Kuvio 1. MVA-kysely, kysymys. 8. 4.1. Kuinka maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa maaseudun saavutettavuuteen? c) digitaalisten palveluiden toimivuuteen ja käytettävyyteen? Arvioi vaikutusta numeerisesti (asteikolla -2 ... +2). Vastaajien määrä: 170

Digitalisaatioon liittyviä mainintoja oli yhteensä 65 kommenttia kyselyn kaikissa vastauksissa. Suorat lainaukset on luokiteltu seuraavassa kahdeksaan ryhmään:

1. Digitalisaatio on keskeinen maakunta- ja soteuudistukseen liittyvä muutos/tekijä

- Digitaalisten palveluiden roolin kasvu
- Digitaalisten palvelujen merkitys kasvaa
- Digitaalisten palvelujen kehittäminen ja riittävästä palveluverkostosta huolehtiminen
- Digitaalisten palvelujen käyttöönotto esim. sotessa. E-lääkäripalvelut esimerkkinä
- Teknologian ja digitalisaation toivottavasti nopea kehitys
- Sähköisten palveluiden ja uusien toimintatapojen kehittäminen

-
- Digitaalisuus vaikuttaa kaikissa asioissa, mutta sotessa sillä voi saada paljon aikaan mm informaation kulussa erikois- ja perusterveydenhoidossa
  - Uudistuksessa keskeistä on verkkopalvelujen voimakas kehittäminen, millä palveluja tuodaan myös alueille ja asukkaille, joiden lähellä ei ole fyysistä palvelupistettä
  - Palveluita on pakko muuttaa digi- ja etäpohjalle - toivottavasti maaseudulla osataan ottaa koppia siitä ja nähdä se mahdollisuutena
  - Asiointiliikenteen kattavuus pienenee, kun sote-palveluissa siirrytään enemmän sähköisiin palveluihin

Toisaalta sanotaan:

- Näkisin, että uudistus ei vaikuta kaikkein tärkeimpiin tämän aihepiirin asioihin, kuten teiden kuntoon ja kiinteän laajakaistan peittoon
- Palvelut digitalisoituvat, mutta sillä ei ole mitään tekemistä tämän uudistuksen kanssa

2. Tietoverkot pitää rakentaa ja pitää toimintakunnossa

- Rakentaa kattava laajakaista
- Maaseudun kuituverkon rakentaminen kattavasti ja asiakkaille kohtuullisin kustannuksin
- Kuituverkon rakentaminen asiakkaille kohtuullisin kustannuksin
- Valokuitu!
- Valokuitu valtion tukemana ja tiestö
- Mahdollistamalla digitaalisten palveluiden tarvitseman infran, jotta palveluita voi käyttää paikasta riippumatta
- Maaseudun kiinteät laajakaistat (valokuitu) tulee laittaa kuntoon yhteiskunnan tuella, Suomi on tässä asiassa häntäpäässä.
- Sähköisten palvelujen toimivuus (joka paikassa ei mm. nettiyhteydet toimi) sekä toimipisteiden kattavuus (pitkät välimatkat)
- Mikäli palvelut todellakin ovat yhdenvertaisesti käytössä, on pakko panostaa riittäviin tietoliikenneyhteyksiin.
- Tulisi varmistaa, että teknologian käytettävyyden näkökulmasta maaseudulla ei olisi merkittäviä katvealueita ja infrastruktuuri on kunnossa.
- Yhteydet pidetään kunnossa (tie- ja tietoliikenneinfra)
- Sähköisten palveluiden mahdollisuuksien parantaminen
- Huolehtimalla siitä, että laajakaista on kaikkialla
- Toivottavasti digitaaliset yhteydet tulisi toimiviksi
- Huomiota digitaalisuuteen kokonaisuutena: laitteisto, osaaminen, asenteet, verkon saatavuus ja hinta
- Teknologian kehitys ja toiminnan sujuvuus kaikkialla tulisi varmistaa ennen kuin puretaan paikallisia palveluita, esim. hälytystehtävien hallinta ja toteuttaminen
- Ei pidä tuijottaa liiaksi digitalisaatioon, koska maaseudulla ei ole toimivia verkkoja digitekniikan käyttöön eikä kaikki asukkaat osaa digitalisaatiosta mitään. Ylimenokausi on minimissään 30 vuotta.

3. Huolena on rahoituksen riittävyys

- Lisää määrärahaa teiden kunnostukseen, yksityisteiden avustukseen ja valokuituverkot jokaisen saataville
- Tietotekniikan keskittäminen, riittääkö rahoja maaseudun kuituverkkojen ym. IT-palveluiden rakentamiseen?
- Palveluiden saatavuuteen vaikuttaa merkittävästi käytettävissä olevat taloudelliset resurssit ja rahoitus. Uhkakuvana pidän maaseudun näivettymistä entisestään, mikäli rahoitus merkittävästi supistaa palveluja ja samalla niiden saatavuutta. Teknologian kehitys voi toisaalta lisätä myönteisiä vaikutuksia pitkällä aikavälillä (+ 10 v.).
- Raha. ICT-kehitys.

4. Digitalisaation voimaan uskotaan palveluiden tarjonnassa

- Digitaalisten palvelujen kehittäminen sekä tarjoamalla yhteisiä kuntalaisille avoimia toimitiloja, joissa saa ohjausta ja neuvontaa arjen kysymyksiin ja apua mm. tiedon hakemiseen
- Sähköiset palvelut! ja niiden käyttöön opastaminen
- Ottamalla rohkeasti käyttöön uusia toimintatapoja (digi, mobiili jne.) sekä varmistamalla yhteyksien toimivuus (liikenne + tietoliikenne)
- Sotepalveluissa vaikuttaa hallintoa enemmän uuden teknologia käyttöönotto
- Liikkuvien palveluiden lisääminen (etenkin vanhustyö). Sähköiset palvelut. Järjestöt ja neuvontaorganisaatioille hyvä mahdollisuus olla mukana tuottamassa palveluita
- Etätyömahdollisuuden lisääminen
- Kehittämällä käytännön toimintoja ja osin digitalisoimalla palveluja
- Verkon käyttöä ja sen tehostamista voidaan lisätä, tukea unohtamatta. Digitalisaation hyödyt.
- Maaseutu on niin harvaanasuttu, että julkisen liikenteen käyttöaste on/olisi minimaalinen. Digitaaliset palvelut ovat ajasta, paikasta ja välimatkasta riippumattomia ja siten helposti saavutettavia.
- Kuntalainen saa neuvoa ja ohjausta ja oikea-aikaisia palveluja, digitaalisesti tai ammattihenkilöiden auttamana niin tarvitessaan.
- Lähi-, liikkuvat ja sähköiset palvelut
- Digipalvelujen määrä ja niiden käytön helppous lisää palvelujen saatavuutta ja vähentää kustannuksia
- Parantuvat prosessit tietojärjestelmien yhteen toimivuuden kautta
- Voidaan vahvistaa vetovoimatekijöitä ja vahvuuksia digitalisaatiota hyödyntäen
- En usko isoon muutokseen, verkossa voi hoitaa erilaisia asioita

5. Digipalvelut täydentävät lähipalvelua

- Henkilökohtaisen palvelun saatavuus. Palvelupisteiden säilyminen. Toimivien sähköisten palveluiden saatavuuden lisääntymisen edellytys.
- Maaseudulla ei ole tarjolla kaikilla alueilla yhtä laajasti yksityisiä palveluntuotta-

---

jista sote-palveluille eikä yrityspalveluille. Joillain alueilla on palveluista puute, jota joudutaan täydentämään digitaalisilla palveluilla tai julkisilla palveluilla.

- Lähi-, liikkuvat ja sähköiset palvelut
- Säilytetään tärkeät lähipalvelut myös maaseutualueilla ja täydennetään niitä digitaalisilla ja verkon kautta tarjottavilla palveluilla.
- Tarjotaan palveluja edelleen hajautetusti eikä keskitetä niitä maakuntakeskukseen. Kehitetään sähköisiä palveluja. Taataan hyvät sähköiset yhteydet kaikille (laajakaista?)
- Lähipalvelut kuitenkin säilyvät, ja jos ei mahdollista, digitaalisissa palveluissa onnistuminen

6. Viestintää digitaalisesti ja digitalisaatiosta

- Sähköiset viestimet laajemmin käyttöön
- Laaja-alaisella viestinnällä, huomioiden maaseutu ympäristöjen erityiskysymykset (palvelujen väliset etäisyydet, uuden teknologian hyödyntäminen palvelujen tavoitettavuudessa, yritysten yhteistilaisuudet ym.)
- Paikallisia elinkeinon ja maaseudun edistämiskeskuksia ja palveluita tulisi olla saatavilla kunnittain (yhteistyö kuntien ja maakunnan välillä, elinvoimapaalvelut yritystoiminta-> hankkeet, Leader, investointirahastot). esim. maakunnan yhteinen elinkeinotoiminnan tiedotusnettisivu johon sisältyy yksityiset ja viranomaispalveluiden tiedot
- Tasapuolinen tiedottaminen maakunnan alueella. Hyvät tiedonlähteet (nettisivut) ja puhelinpalvelu asukkaille.
- Palautekanavat, viestintä ja tiedottaminen tulee olla kunnossa.
- Lisäämällä osallistumismahdollisuuksia ja vaikutuskanavia.
- Hyvä tiedotus, osaaminen nostaminen digitaalisissa asioissa.

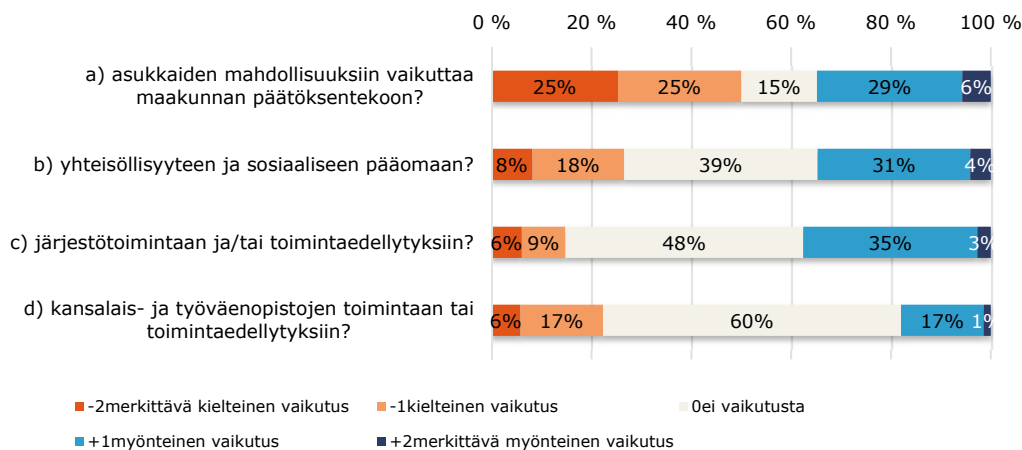
7. Epäilyksiä digitalisaatioon liittyen

- Digitalisaatiolla voidaan lisätä myönteisiä vaikutuksia tulevan maaseutupalvelun hallintoon, mutta epäilyksenä on, saadaanko sitä kuntoon tässä aikataulussa ja resursseilla? Yksin ympäristön tilaan liittyy 80 tietojärjestelmää. Kun niitä hajautetaan 18 maakuntaan, pahaa pelkään, että taso heikkenee eikä parane.
- Palvelujen digitalisoinnilla voidaan osin niiden saatavuutta parantaa huomattavasti. Kaikkea ei kuitenkaan voi saada digitaalisesti.
- Asiakkaat etäännyvät palveluista, jos kaikki palvelut saatavana vain tietotekniikan avulla. Käyttökynnys ja osaamattomuus keski-ikäistenkin keskuudessa suuri.
- Realisoituvatko digitaalisuuden hyödyt.

Liite 5. Demokratian osalta yhteenveto sähköisen kyselyn avoimista vastauksista

Maaseutuvaikutusten arviointikyselyssä kysyttiin, kuinka maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa maaseudun demokratiaan ja yhteisöllisyyteen? Vastaajien arvioinnit vaikutuksista ilmenee kuviossa 1. Avoimissa vastauksissa oli demokratiaan liittyviä kommentteja runsaasti sekä tämän kysymyksen vastauksissa mutta myös kaikilla myös muilla kyselyn osa-alueella. Kaikki demokratiaan liittyvät kommentit on ryhmitelty tässä yhteenvedossa kuuteen ryhmään.

6.1. Kuinka maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa maaseudun demokratiaan ja yhteisöllisyyteen? (n=169)

Kuvio 1. MVA-kysely, kysymys 6.1. Kuinka maakunta- ja sote-uudistus vaikuttaa maaseudun demokratiaan ja yhteisöllisyyteen.

1. Maakuntavaalit

- Tarvitaan laaja-alaiseen ja tasapuoliseen suhtautumiseen kykeneviä uusia päättäjiä
- Maakuntapäätäjiksi ihmisiä joilla sydän paikallaan ja jotka näkevät lähipalveluiden hyvät vaikutukset, esimerkiksi varhainen puuttuminen ongelmiin
- Vastakkainasettelusta kumppanuuteen - myös maakuntahallinnossa. Jostain tulisi löytää maakuntapoliitikkoja, jotka kykenevät katsomaan asioita laajemmin eikä pelkästään oman kunnan/sidosryhmän näkökulmasta
- Demokraattisuus toteutuu, kun vaaleilla valitaan edustajat maakuntavaltuustoon. Kuullaan ja kuunnellaan maakuntalaisia, sisältäen erilaiset raadit yms.
- Koko maakunnan ollessa samaa vaalipiiriä on mahdollista, että se passivoi maaseudun äänestäjiä
- Maakunnan luottamushenkilöt valitaan suorilla vaaleilla koko maakunnan alu-

---

eelta, jolloin asukkaat voivat suoraan valita edustajansa maakuntavaltuustoon. Nykymallissa kunnilla on kuntakohtaiset kiintiöt mm. soten ja maakuntaliiton päätöksentekoeleimiin. Toisaalta jokin kunta voi uudistuksessa jäädä kokonaan ilman edustusta maakuntavaltuustossa

- Vahvistamalla maaseudun ääntä päätöksenteossa. Pienistä kunnista pitäisi saada enemmän valtuutettuja maakuntavaltuustoon. On typerää ja absurdia ajatella, että maaseudut tulevat pärjäämään tulevassa maakuntamallissa, jos heillä on 1-2 ääntä käytettävissä
- Maakuntavaltuustoissa tulisi olla kiintiöt kunnittain.
- Jokaiselle kunnalle vähintään yksi kiintiöpaikka maakuntavaltuustoon.
- Kaikkia toimielimiä ei valita pelkästään poliittisin perustein, vaan jokaisesta kunnasta tulisi saada edustaja hallintoon

1.1. Pääseekö pienistä kunnista edustajia maakuntavaltuustoon?

- Nyt kunnan valtuutetuista valittu edustajat maakuntavaltuustoon. Pienillä kunnilla hankala saada edustajiaan läpi suorassa vaalissa.
- Suorilla maakuntavaaleilla valitaan päättäjät maakuntavaltuustoon. Kuntiin ei tule kiintiöitä, mikä voi rajoittaa väestömäärältään pienten kuntien ehdokaiden läpipääsyä maakuntavaltuustoon
- Maakuntavaaleissa pienten kuntien mahdollisuus saada edustajiaan läpi on merkittävästi huonompi kuin isojen kuntien
- Pieni kunta, vähän ääniä vaaleissa ei hyvältä näytä siinä suhteessa
- Maakuntavaaleissa ei valita reuna-alueilta eli syvältä maaseudulta päättäjiä maakuntavaltuustoon.
- Maaseudulta tullaan valitsemaan erittäin vähän maakuntavaltuutettuja
- Maakuntavaltuustoissa ei tule riittävää edustusta kaikista kunnista. Menee pitkään ennekuin maakuntavaltuutetut oppivat ajattelemaan omaa kotikuntaansa laajemmin.
- Pieneltä paikkakunnalta ei yhtään edustajaa maakunnassa
- Pienten kuntien äänen heikkeneminen maakuntavaltuustossa ja hallituksessa on iso huoli.
- Joka kunnasta ei edustusta maakuntavaltuustossa.
- Saavatko kaikki kunnat tarpeeksi äänivaltaa ettei suurin jyrää muita alueita
- Pienten maaseutukuntien edustus maakunnan hallinnossa tulee olemaan mitätön
- Pienet kunnat eivät käytännössä voi saada ehdokastaan läpi maakuntavaltuustoon. Tampereen ylliedustus vaarana.
- Pienet kunnat tuskin saavat valtuutettua maakuntavaltuustoon, siksi näiden kuntien edustuksesta tulee huolehtia muulla tavoin. Tampereen ylivalta ei saata maaseudun kehittymistä tai tuoda mukanaan kasvua rajoittavia päätöksiä

2. Maakuntavaltuuston toiminta

- Vaikuttamismahdollisuus on parempi maakuntavaltuuston kautta
- Tulevan maakunnan tulee merkittävästi panostaa demokratian edistämiseen.

Tämä on osa arkista valmistelutyötä, mutta myös uusien työkalujen, -menetelmien ja ajattelutapojen kehittämistä

- Edustuksellista demokratiaa täydentävät osallistumisen tavat ovat haastava taiden laji kunnissakin, saatikka paljon isommalla alueella maakunnissa, joten siihen asiaan pitää panostaa paljon enemmän kuin nyt näytetään tekevän. Eräiden järjestöjen kohdalla ongelmana on piiritason purkaminen tai keventäminen, joten maakunnan “vastinpari” puuttuu
- Maakuntauudistus selkiyttää byrokratiaa. Nyt moni asia hoidetaan jo maakunnallisesti, mutta suhteelliset luottamushenkilövalinnat moneen eri instanssiin ovat kansalaisille tosi epäselviä Yksi maakuntavaltuusto auttaa tähän
- Maakunnallinen demokratia laajempaa kuin kunnallinen päätöksen teko. Yksittäisen asukkaan on hankalampi saada äänensä kuuluviin. Tasapuolinen päätöksen teko koko maakuntaan. On vaarassa, että maakunnan päättäjät ajattelevat oman alueen kuntakohtaisesti
- Vaaleilla valittava valtuusto päättää isoista asioista ja se on periaatteessa demokratiaa lisäävä asia. Uhkana samalla on, että väkirikas keskusalue (Kajaani Kainuussa) saa vallan ja että reuna-alueita ei huomioida tasapuolisesti niukkuutta jaettaessa. Sote -puolella näkyy jo ympäri maata pelkoa tästä ja irtiottoja
- Maakuntavaltuuston koostumus, maaseudun asiantuntijat siellä ovat keskeisiä maakunnan maaseudun huomioon ottavalle toiminnalle. Jatkossa äänestäjien valitsemat maakuntapäättäjät ovat vastuussa nykyistä isommasta kokonaisuudesta ja Pirkanmaalla valmistelemissa valiokunnissa jo aiemmassa päätösprosessien vaiheessa. Tämä vahvistaa demokratiaa
- Miten maaseutu tulee esille maakunnan toimissa, Pirkanmaa on haastavimpia tässä suhteessa, demokratia helposti vain tamperelaisia koskevaa
- Päätösvallan keskittyminen Tampereelle, reuna-alueet eivät saa ääntään kuuluviin. Näen Tampereen tarpeellisena mutta epäluotettavana kumppanina, joka on jo nyt yrittänyt imeä itselleen päätösvaltaa (esim. Pirkanmaan Jätehuolto) ja luonnonvaroja kuten pohjavettä
- Maaseudun vaikuttamismahdollisuudet heikkenevät nykyisestään. On väärin, että Tampere saa luottamuspaikkoja enemmän kuin muu maakunta. Maaseudun ääni ei tule tulevaisuudessa kuulumaan
- Päätöksentekoa ei saa keskittää liikaa, vaan se täytyy pyrkiä hajauttamaan, jotta kaikki alueet pystyvät tosiasiallisesti vaikuttamaan
- Pienet kunnat eivät pääse jatkossakaan vaikuttamaan asioihin, maakuntakeskuksen enemmistö päättää
- Vaikea juttu, jotka saavat valtaa sitä myös alkavat käyttää, pienet kunnat ei saa vaikuttavuutta
- Ottamalla pienten kuntien edustajia mukaan päätöksentekoeleimiin
- Maaseudun ääni ei kuulu maakuntavaltuuston päätöksenteossa
- Päätöksenteon etäännyminen kuntakeskuksista maakuntakeskukseen heikentää päättäjien/virkamiesten ymmärrystä paikallisista olosuhteista, tämä on todettu esim. kuntaliitoksia koskevissa tutkimuksissa. Alati vaihtuvat palveluntarjoajat

vähentävät erityisesti ikääntyvien turvallisuuden kokemusta

- Säilyykö liikelaitoksien tuottamissa palveluissa arvopohja, joka mahdollistaa palvelut myös syrjemmälle. Tietenkin pohjalla se, millä painotuksilla - mihin vaikuttaa sekä suunnittelijat että päättäjät - yhteinen maakunnan rahapotti jaetaan
- Maakunnalle tulisi saada verotusoikeus
- Maakuntavaltuuston päättäjien on muistettava huolehtia myös haja-asutusalueiden toimintaedellytyksistä tasapuolisesti, koska he päättävät varojen kohdentamisesta jatkossa, niin ja tietenkin riittävä valtionrahoitus. Oma verotusoikeus tulisi saada maakunnalle
- Vetovoimaisuutta ja paikallisten vahvuuksien hyödyntämistä voi lisätä paikallisen demokratian ja osallisuuden lisääntyminen, mikäli äänestysaktiivisuus lisääntyy
- Maakunta voi itse päättää olemassa olevien resurssien käytöstä omalla poliittisella ohjauksella ja päätösvalalla
- Voisiko ajatella maakuntaan jotakin neuvottelukuntatyypistä neuvoa-antavaa elintä, joka toisi päätöksentekoon maaseutunäkökulmaa?
- Erilaiset alueraadit voisivat olla ratkaisu, kuntien ottaminen mukaan päätöksentekoon, valistuneet päätöksentekijät

2.1. Nuorisovaltuusto

- Maakunnallinen nuorisovaltuusto tuntuu melko etäiseltä tässä vaiheessa monen nuoren mielestä. Kuuluuko nuorten ääni riittävästi maakunnan asioista päätettäessä? Onko mahdollisuus etäosallistumiseen, koska haja-asutusalueelta ei julkisilla pääse taajamiin

3. Maakunnan toiminta demokratianäkökulmasta

- Maakunnan ollessa vastuussa uskon maaseudun tulevan paremmin huomioituksi
- Maakunnassa mahdollisuudet tasavertaiseen palveluun, kun maakunta hoitaa tehtävät (esim. sote, pelastus, ympäristöasiat)
- Valtion "rahaohjaus" huolestuttaa
- Pitämällä maakunnan puolia resurssien suhteen neuvotteluissa valtion/muiden tahojen kanssa.
- Kunnat ovat rahoituksellaan voineet päättää ja ohjata soten lähipalveluverkon kattavuutta ja lähipalvelujen saatavuutta. Uudistuksessa valtion tiukka budjettiohjaus pakottaa supistamaan maaseudun sotepalvelujen verkkoa, koska rahaa ei riitä nykyisen palvelutason ylläpitoon. Uudistus heikentää arjen sujuvuutta ja palveluiden saantia
- Huoli siitä, että sote- ja muutkin palvelut supistuvat maaseudulla valtion maakunnille suuntaaman rahoituksen pienenemisen seurauksena. Sote/maakunta joutuu priorisoimaan palveluja ja tämä johtaa keskittämiseen jolloin etäisyyksistä johtuva tavoitettavuus reuna-alueilla heikkenee

- Kasvupalvelut siirtyvät valtionhallinnosta paikalliseen demokraattisesti johdettuun hallintoon, mahdollisuus vaikuttaa paikallisiin hankintoihin kasvaa
- Maakuntien laajemmalla itsehallinnolla (verotusoikeus tärkein). Toinen yhtä tärkeä asia on maakunnan ja alueen kuntien yhteistyö elinvoimatehtävissä
- Osuuskunta-tyyppiset yritysmuodot vaikkapa hoivapalvelujen toteuttajina. Haja-asutusalueen väestö on keskimääräistä ikääntyneempää, uudistuksen myötä tulee koko maakunnan kattava vanhusneuvosto vaikutuselimeksi
- Toive siitä, että tienpitoasiat saadaan päätettäväksi omaan maakuntaan parantaa mahdollisesti tienpitoa. Asia riippuu tietenkin asioiden priorisoinnista rahoituksen suhteen. Tilanne voi muuttua huonompaan suuntaan, mikäli rahoitus ja tarve eivät vastaa toisiaan
- Myönteisiä vaikutuksia demokratiaan ja yhteisöllisyyteen voidaan lisätä pitämällä yllä kohtaamispaikkoja, tarjoamalla matalan kynnyksen vaikuttamismahdollisuuksia esim. asiakasraati, kumppanuuspöytä, ottamalla asukkaita mukaan esim. kouluverkkoselvityksen tekoon sekä jalkauttamalla maakunnan päätöksentekijöitä eri puolille ja erilaisiin tapahtumiin maakunnassa
- Pitäisikö kokeilla jonkinlaisia paikallisdemokratian sovelluksia, aluelautakuntia jne.?
- Tulevista vaikutusmahdollisuuksista tulee viestiä nykyistä aktiivisemmin.

4. Maaseudun ja reuna-alueiden toimijoiden kuuleminen

- Maaseudun asukkaiden on erityisen tärkeää osallistua vaaleihin. Muussa tapauksessa on väistämätöntä, että maakuntapäätäjät tulevat valtaosin keskuskäyppöistä
- Pienten maaseutukuntien pitäisi kyetä vaikuttamaan yhdessä samankaltaisten asioiden hoitamiseen
- Maaseudun ääntä tulee vahvistaa
- Reuna-alueiden ääni pitää saada kuuluviin ja tasapainoon vahvan keskuseudun kanssa
- Maaseudun toimijoiden kuuleminen uudistuksen valmistelun kaikissa vaiheissa on tärkeää.
- Maakunnan asukkaiden osallistaminen pitää olla aitoa ja uskottavaa, ei vain julkisia keskusteluja
- Maasetutunäkökulman tunnistaminen ja huomioon ottaminen maakunnan päätöksenteossa (MVA-arviointi)
- Maaseutu pitää ottaa huomioon jo suunnitteluvaiheessa
- Kiinnittämällä paljon enemmän huomiota ihmisten mukaan ottamiseen uudistuksen valmistelussa ja uusissa maakunnissa. Asukkaiden ja palvelujen käyttäjien osallistuminen parantuu niiden tehtävien osalta, jotka siirtyvät uusille maakunnille valtiolta, mutta heikkenevät niiden tehtävien osalta, jotka siirtyvät kunnilta. Jotain tarttis tehdä asialle
- Huolehditaan tasapuolisesta aluekehittämisestä koko maakunnan alueella
- Antamalla mahdollisuuksia sijoittaa yritys- ja elinkeinotoimintaa muuallekin kuin keskuskaupunkiin

-
- Lausuntojen pyytäminen tai muu huomioon ottaminen kyläyhteisöiltä heidän aluettaan koskeissa asioissa ja oikeasti esiin nousevien asioiden huomioiminen
  - Maaseudulla pelottaa, kun palvelut viedään aina vaan etäämmälle

5. Palvelut järjestettävä tasa-arvoisesti ja tasavertaisesti

- Uudistuksen peruselementti: alueellisesti tasavertaiset palvelut (tarkoittaa mm. samoin kriteerein ja toimintaperiaattein toteutettuja palveluja) luo arjen sujuvuutta
- Valinnanvapaus sote-palvelujen osalta lisääntynee (toivottavasti) myös maaseutu- ja haja-asutusalueilla. Palvelujen yhdenvertainen saatavuus toivon mukaan paranee sote-palvelujen osalta. Näillä voi olla vaikutusta maaseudun veto-voimaisuuteen, elinkeinotoimintaan ja sitä kautta työllistymiseen
- Uudistuksella voidaan tasapuolistaa palvelun laatua kaikille saman tasoiseksi
- Huomioida tasapuolisesti tarpeet maakuntien eri osissa. Nähtäväksi jää jotta muutokset palveluiden voimakkaampaan keskittymiseen säästöpainetta
- “Lähipalveluiden” keskittäminen, hävittää myös paikallistuntemuksen ja tietämyksen ihmisten asioista palveluista päättäviltä ja niitä käytännössä toteuttavilta. Maaseudulla asuminen tulee joka tapauksessa mahdolliseksi esim. niille, jotka eivät omista ajokorttia ja autoa. Kiinteistöjen arvot sivukylillä ovat jo romahtaneet
- Nykypolitiikalla halutaan keskittää ihmiset kasvukeskuksiin. Maaseutua ei oikeasti haluta pitää asuttuna, vaikka juhlapuheissa jotain muuta sanottaisiinkin. Myös terveyskeskukset lakkaavat jatkossa yksi toisensa jälkeen rahanpuutteen vuoksi. Asiakasmaksut nousevat. Köyhät pidetään entistä köyhempinä jatkosakin
- Palvelut tulee taata tasapuolisesti, eikä vain keskittää isoille paikkakunnille. Panostaminen julkiseen liikenteeseen ja katujen kunnossapitoon, jotta pidemmätkin matkat palveluihin pystyy sujuvasti toteuttamaan
- Palveluiden keskittäminen ja olemassa olevien palveluiden karsiminen, aiheuttaa myös yhteisöllisyyden vähenemisen, asuminen maaseudulla tulee kalliiksi ja useimmille mahdolliseksi. Maaseudun tyhjenemiseen riittää alle 10 vuotta
- Yhteistyö koko Kainuun alueella ja tasapuolinen kehittäminen.
- Harvaan asutulla maaseudulla tärkein palvelu arjessa on koulut ja päiväkodit. Niiden alas ampuminen on lopetettava, jotta maaseudullakin on perheillä tasa-arvoiset elämisen mahdollisuudet. Kauemmas karkaavien päivittäispalveluiden tavoitettavuus muodostuu nopeasti lapsille ajankäytöllisesti kohtuuttomiksi huonokuntoisen tieverkon vuoksi

6. Kunnan ja kuntalaisena olemisen roolin muutoksesta

- Emme voi tietää, miten maakunta- ja soteuudistus vaikuttaa kuntien jäljelle jäävien tehtävien hoitamiseen ja rahoitukseen (esim. ns. vapaaehtoiset palvelut: vapaasivistystyö, liikunta, kulttuuri eivät ehkä olekaan keskiössä, kun on yritettävä selviytyä lasten päivähoidosta ja koulutuksesta homehtuvissa kiinteistöissä...)

- Paljon nyt kunnissa päätettävissä asioista siirtyy paljon kauempana päätettäväksi, mikä vähentää ihmisten vaikutusmahdollisuuksia, tekee päätöksenteosta “kasvotonta” ja myös haastaa päättäjien kykyä ajatella koko maakunnan etua. Kariikoiden voisi yhden ison kaupungin maakunnassa sanoa, että tamperelaiset tulevat päättämään Kihniön sote-palveluista
- Rinnalle tarvitaan ehdottomasti lähidemokratiamalleja (esim. Vuolijoen aluelautakunta) joilla budjettivaltaa ja linkki päättäjiin, reitti pomojen puheille. Uskon, että yhdistykset ja esim. kyläseurat aktivoituvat ja kyläidentiteetti korostuu, kuten kävi esim. kuntaliitoksen aikaan Vuolijoella. Kuntapäätöksenteko tulevaisuudessa lähidemokratiamalli
- Ihmiset kokevat, että heidän mahdollisuutensa vaikuttaa asioihin karkaa jonkin muualle. Oman kunnan asioihin on ollut helpompi vaikuttaa
- On sellainen tunne, että oman kunnan vaikutusvalta asioihin pienenee ennestään.
- Kun väki vähenee tahtoo palvelut karata perässä ja jäljelle jääneiden arki vaikeutuu
- Yhteisöjen ja järjestöjen on lisättävä yhteistyötä ja mietittävä uusia palvelumuotoja, joilla toimia paikallisesti.
- Monet maaseutukunnista kokevat osattomuutta ulkopuolisina päätöksenteossa.
- Päätöksenteon siirtyessä yhä kauemmas kuntalaisesta, vaikuttaa se aivan varmasti myös vaikuttamismahdollisuuksiin.
- Kuntien tulee olla aktiivisia lisäämällä uudistuksen myönteisiä vaikutuksia demokratiaan ja yhteisöllisyyteen, mm. kansalaisopistojen kautta
- Kyläyhdistyksille ja muille maaseudulla toimiville järjestöille tulee turvata riittävät resurssit. Moni asia on jo nyt vapaaehtoistoiminnan varassa maaseudulla. Jos tätä ei ymmärretä uudessa maakuntahallinnossa, kuolinkellot soivat yhä laajemmilla alueilla!
- Kansalaisopistojen toiminta paikkakunnalla turvattava! Väestö ikääntyy ja kaipaa yhteistä toimintaa. Syrjäytymistä estettävä, ammatillisen koulutuksen lakkauttaminen syrjäisillä paikkakunnilla on anteeksiantamatonta